

UCHWAŁA NR XVIII/236/2016

RADY MIEJSKIEJ W KARTUZACH

Z DNIA 13 KWIETNIA 2016 R.

w sprawie: przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kartuzy na lata 2016-2019

Na podstawie art.81 ust.3 i ust.4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.), po uzyskaniu opinii Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dn. 25 stycznia 2016 r. (znak pisma RD.5120.11.2015.DH)

**Rada Miejska w Kartuzach
na wniosek Burmistrza Kartuz
uchwała, co następuje**

§ 1.

Przyjmuje się do realizacji *Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kartuzy na lata 2016-2019* stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Kartuz.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Kartuzach

Andrzej Prycznowski

zobaczam pod względem
formalno-prawnym
RP 07 RM/1096/03/2016
data 24.03.2016

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KARTUZY na lata 2016-2019

SPIS TREŚCI:

	Spis treści	s. 1
1.	Wprowadzenie	s. 4
1.1.	Podstawa opracowania programu opieki nad zabytkami gminy Kartuzy	s. 5
2.	Podstawa prawna opracowania i cele programu opieki nad zabytkami w świetle ustawy o ochronie zabytków	s. 7
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 8
3.1.	Konstytucyjny obowiązek ochrony zabytków	s. 8
3.2.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	s. 8
3.3.	Zadania samorządu z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 13
3.4.	Przepisy i konwencje międzynarodowe	s. 13
3.5.	Inne uregulowania prawne	s. 18
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 20
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	s. 20
	4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004–2020	s. 20
	4.1.2. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017	s. 21
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	s. 22
	4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2005-2020	s. 22
	4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	s. 23
	4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego	s. 24
	4.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014	s. 27

4.2.5.	Uchwała sejmiku województwa w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków	s. 29
4.2.6.	Strategia Rozwoju Powiatu Kartuskiego na lata 2006-2015	s. 30
4.2.7.	Program opieki nad zabytkami Powiatu Kartuskiego na lata 2015-2018	s. 30
4.2.8.	Uchwała rady powiatu w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków	s. 30
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 31
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy Kartuzy	s. 31
5.1.1.	Strategia Rozwoju gminy Kartuzy do roku 2020	s. 31
5.1.2.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kartuzy	s. 32
5.1.3.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	s. 35
5.1.4.	Inne dokumenty	s. 44
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kartuzy	s. 46
5.2.1.	Zarys historii obszaru gminy	s. 46
5.2.2.	Krajobraz kulturowy	s. 52
5.2.3.	Zabytki nieruchome	s. 53
	a) układy przestrzenne – urbanistyczne i ruralistyczne	s. 53
	b) architektura sakralna	s. 59
	c) architektura użyteczności publicznej	s. 60
	d) architektura rezydencjonalna	s. 60
	e) architektura mieszkalna	s. 60
	f) budownictwo gospodarcze i pomocnicze	s. 60
	g) budownictwo przemysłowe i obiekty techniki	s. 60
	h) cmentarze	s. 60
	i) zieleń	s. 61
5.2.4.	Zabytki ruchome	s. 61
5.2.5.	Zabytki archeologiczne	s. 61
5.2.6.	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	s. 61
5.2.7.	Dziedzictwo niematerialne	s. 62
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	s. 62
5.4.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	s. 64
5.5.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy Kartuzy	s. 65
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Kartuzy. Analiza szans i zagrożeń	s. 67
7.	Założenia programowe	s. 72
7.1.	Priorytety programu opieki	s. 73
7.2.	Kierunki działań i zadania programu opieki	s. 75
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	s. 79
8.1.	Instrumenty prawne	s. 79

8.2.	Instrumenty koordynacji	s. 79
8.3.	Instrumenty finansowe	s. 80
8.4.	Instrumenty społeczne	s. 80
8.5.	Instrumenty kontrolne	s. 81
9.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	s. 81
10.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	s. 82
10.1.	Publiczne źródła finansowania	s. 82
10.2.	Fundusze strukturalne	s. 88
11.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	s. 99
12.	Aneksy	s. 100
A.	Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Kartuzy wpisanych do rejestru zabytków	s. 100
B.	Wykaz zabytków ruchomych z terenu gminy Kartuzy wpisanych do rejestru zabytków	s. 101
C.	Wykaz zabytków archeologicznych z terenu gminy Kartuzy wpisanych do rejestru zabytków	s. 102
D.	Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kartuzy	s. 103
E.	Wykaz Wojewódzkiej Ewidencyjnych Zabytków Archeologicznych Gminy Kartuzy	s. 112
F.	Wykaz kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa z terenu gminy Kartuzy, przechowywanych w WUOZ w Gdańsku oraz w NID OT Gdańsk	s. 131
G.	Wykaz kart ewidencyjnych cmentarzy z terenu gminy Kartuzy, przechowywanych w WUOZ w Gdańsku oraz w NID OT Gdańsk	s. 134

1. Wprowadzenie

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami jest obowiązkiem władz samorządowych. Dlatego podstawowym zadaniem samorządowej władzy gminy – jej gospodarzy – w dziedzinie ochrony zabytków jest zachowanie zastanego dziedzictwa kulturowego i przekazanie go w jak najlepszym stanie następnym pokoleniom. Należy przy tym pamiętać, że szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego nie można traktować jak oderwanego od „prawdziwego” życia gminy. Ochrona zabytków i opieka nad nimi nie może być traktowana jak zbytek i zadanie, które pozostawia się do wykonania po zapewnieniu wszystkich innych potrzeb gminy. Przede wszystkim dlatego, że społeczność lokalna potrzebuje wiedzy i pamięci (również tej materialnej) o przeszłości swojej małej ojczyzny, a najmłodsze pokolenia należy nauczyć (najlepiej przykładem) jak dbać o dziedzictwo. Również dlatego, że dziedzictwo kultury i historii ma bardzo wymierny wpływ na inne dziedziny życia. Lokalna historia i zabytki stanowią atrakcje i dopełnienie turystycznej oferty gminy. Ale są też powodem, dla którego gmina Kartuzy jest odwiedzana przez turystów, historyków, historyków sztuki. Historycznie ukształtowana przestrzeń kulturowa jest utożsamiana z ładem przestrzennym, odbierana jako harmonijna, estetyczna, a więc atrakcyjna dla mieszkańców i przybyszów. Zabytki generują miejsca pracy, w szeroko rozumianej obsłudze turystyki (hotelarstwo, gastronomia, inne usługi, usługi przewodnickie, wydawnicze), w instytucjach kultury i muzeach, czy w sektorze usług budowlanych i konserwatorskich. Zabytkami zadbanymi i historią można się chwalić, a poprzez promowanie i upowszechnianie wiedzy o nich, kształtować wizerunek gminy: atrakcyjnej, zadbanej, dbającej o to, co w niej najcenniejsze, wartej bliższego poznania.

Samorząd gminy Kartuzy podejmował już różnorodne działania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami znajdującymi się w jej obszarze administracyjnym. Jednak konieczne jest usystematyzowanie działań związanych z tą sferą działalności gminy, zgodnie z zapisami ustaw, które zobowiązują samorządy do dbałości o zabytki. Działania zaprogramowane w niniejszym *Programie opieki nad zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016–2019* będą kontynuowane w następnych okresach programowania.

Dla właściwego zrozumienia treści niniejszego Programu konieczne jest rozróżnienie pojęć *ochrony zabytków* oraz *opieki nad zabytkami*. Pojęcia te wprowadza i definiuje *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (art. 4 oraz art. 5):

Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast **opieka nad zabytkami** sprawowana jest przez ich właścicieli lub posiadaczy i polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytków;

- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Z definicji tych podstawowych pojęć wynika, iż:

- **gmina sprawuje opiekę nad zabytkami i elementami krajobrazu kulturowego, których jest właścicielem lub posiadaczem,**
- **natomiast działania związane z ochroną zabytków podejmuje wobec całego zasobu zabytków.**

Podkreślić także należy, że zabytki podlegają ochronie i opiece **bez względu na stan zachowania** (art. 6 w/w ustawy).

W niniejszym Programie stosowane będzie **pojęcie zabytku** zgodne z definicją podaną w art. 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przytoczoną w następnym rozdziale programu.

1.1 Podstawa opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Merytoryczną podstawę do sporządzenia *Programu Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019* stanowiły lustracje terenowe, analiza zasobu *Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Kartuzy* oraz analiza dostępnej literatury dotyczącej zabytków gminy.

Rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego na całym obszarze administracyjnym gminy i zebrany materiał ikonograficzny, zostały wsparte przeprowadzeniem kwerendy bibliograficznej, kartograficznej, analizą istniejących opracowań i dokumentacji konserwatorskich (także archiwalnych) oraz literatury regionalnej. To połączenie pozwoliło na przeprowadzenie całościowej analizy środowiska kulturowego gminy Kartuzy.

Podstawowe opracowania wykorzystane w pracach nad programem (wybór):

- a. Dokumentacja i opracowania konserwatorskie, (w tym m.in. zasób dokumentacji konserwatorskiej przechowywanej w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Gdańsku oraz w Narodowym Instytucie Dziedzictwa - Oddziale Terenowym w Gdańsku):
 - aktualna *Gminna Ewidencja Zabytków gminy Kartuzy* (wykaz obiektów – w załączniku w aneksie)
 - archiwalna ewidencja zabytków gminy Kartuzy – karty adresowe z lat 80. XX w.
 - karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, tzw. *białe karty* (wykaz – w załączniku w aneksie)
 - karty ewidencyjne cmentarzy (wykaz – w załączniku w aneksie)
 - decyzje administracyjne o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych (wykazy obiektów wpisanych do rejestru zabytków – w załączniku w aneksie)
 - karty ewidencyjne zabytków archeologicznych gminy Kartuzy (wykaz – w załączniku w aneksie)

- studia historyczno-urbanistyczne dotyczące miasta i gminy Kartusy
 - *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny*, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Warszawa 2008.
 - *Program opieki nad zabytkami Powiatu Kartuskiego na lata 2015-2018*
- b. Literatura i opracowania, m.in.:
- *Dzieje Kartuz*, t. I i II, Kartusy 1998.
 - R. A. Regliński, *Kartusy. Krajobrazy i zabytki*, Kartusy 2009.
 - J. Knyba, *Budownictwo ludowe na Kaszubach*, Gdańsk 1987.
 - wydawnictwa albumowe zawierające reprinty pocztówek w końcu XIX i początku XX w.
 - wydawnictwa albumowe dotyczące Kaszub
 - przewodniki turystyczne
 - mapy turystyczne
 - materiały promocyjne Urzędu Miasta i Gminy Kartusy, informacji turystycznej, Muzeum Kaszubskiego (m.in. mapy, przewodniki, wydawnictwa fachowe, informatory, przewodniki dotyczące kulinariów, zabytków, atrakcji turystycznych)
 - i inne.
- c. Strony internetowe, m.in.:
- oficjalne strony internetowe urzędów: miasta i gminy Kartusy, powiatu kartuskiego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Urzędu Marszałkowskiego, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku i in.)
 - strony internetowe: m.in. Powiatowy System Informacji Przestrzennej, strony instytucji kultury z terenu gminy

2. Podstawa prawna opracowania i cele programu ochrony zabytków w świetle ustawy o ochronie zabytków

Niniejszy *Program opieki nad zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019* ma na celu zaprogramowanie działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i opieką nad nim, które będą podejmowane przez Gminę w ciągu najbliższych czterech lat. Po tym okresie należy podsumować realizację niniejszego programu i opracować program działania na następne cztery lata. Prezentowany program składa się z rozdziałów określonych w wytycznych, które zostały opracowane w poradniku metodycznym autorstwa pracowników Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa): *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny*, Warszawa 2008.

Ustawowo opracowanie programu opieki nad zabytkami jest wskazywane jako zadanie własne samorządu terytorialnego. W myśl art. 87 ust. 1 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami) prezydent, wójt, burmistrz sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami.

Cele przygotowania programu opieki nad zabytkami określa cytowana Ustawa w art. 87 ust. 2:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W art. 87 ust. 3 określa się, że program przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 87 ust. 4 i 5 stanowi, iż po dwóch latach od ogłoszenia w dzienniku urzędowym wójt gminy sporządza sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

W dalszej części opracowania w niektórych przypadkach *Program opieki nad zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019* nazywany będzie *programem*, natomiast *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nazywana będzie *ustawą*.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w Polsce regulowana jest przede wszystkim przez *Ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Jednak poza tą ustawą, działania związane z ochroną zabytków warunkowane są innymi ustawami i przepisami składającymi się na środowisko prawne, a także zapisami szeregu dokumentów przyjmowanych na różnych szczeblach, zarówno krajowym, regionalnym, powiatowym i wreszcie - gminnym.

3.1. Konstytucyjny obowiązek ochrony zabytków

Na obowiązek ochrony zabytków wskazuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polski z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późniejszymi zmianami) - ochrona zabytków oraz materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem państwowym, o czym mowa w art. 5 i 6 Konstytucji RP:

W myśl art. 5 Konstytucji: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Natomiast art. 6 mówi o tym, że „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Art. 73 zapewnia wolność korzystania z dóbr kultury.

Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż obowiązkiem Obywatela Polskiego jest m.in. troska o dobro wspólne.

3.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Fundamentem systemu ochrony zabytków w Polsce jest **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**. W Ustawie precyzuje się zakres prawny ochrony, określa przedmiot i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, również zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 3 definiuje następujące pojęcia:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki, bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów, bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ochrona zabytków (art. 4) polega na podejmowaniu przez administrację publiczną działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 6 ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome, do których zaliczają się krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i orderzy, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne;
- zabytki archeologiczne: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Na podstawie art. 16 rada miejska, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Na terenie parku kulturowego (art. 17) lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1. prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
2. zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
3. umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego;
4. składowania lub magazynowania odpadów.

W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późniejszymi zmianami).

Zgodnie z art. 18 ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa powyżej w szczególności:

1. uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19 ustawy mówi:

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Organami ochrony zabytków są, zgodnie z art. 89:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Art. 91

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności:

- 1) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 3) prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- 4) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- 5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- 6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 7) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- 8) upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- 9) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Ustawie towarzyszą następujące akty wykonawcze regulujące różne dziedziny ochrony zabytków - **Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:**

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 650)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. Nr 75, poz. 706)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. Nr 124, poz. 1302)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opieką nad zabytkami” (Dz. U. Nr 124, poz. 1304)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (tekst jednolity w obwieszczeniu z 30 marca 2013 r., Dz. U. z 2014 r., poz. 399)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz

krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661)

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 4 listopada 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. poz. 1789).

3.3. Zadania samorządu z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Program opieki przyjmuje uchwałą rada miejska, po uzyskaniu opinii właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie dokument ten jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie miejskiej. Po czterech latach program powinien zostać zaktualizowany.

Organ stanowiący gminy może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Zadaniem własnym jednostki samorządu terytorialnego jest sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, do których posiada tytuł prawny.

Ponadto zadania gminy z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wpisane są w ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1515) w art. 7 ust. 1 pkt 9, który mówi, że:

„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

3.4. Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków, jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

Karta Ateńska uchwalona na IV Kongresie CIAM w Atenach w 1933 r. poruszała jako pierwsza w historii problematykę postaw wobec dziedzictwa kulturowego, doktryn konserwatorskich, panujących w poszczególnych krajach praktyk konserwatorskich. Postulatem Karty jest unikanie rekonstrukcji, tak by zachować autentyczność obiektów zabytkowych, dopuszczalność restauracji w określonych przypadkach, unikanie zasady puryzmu. Karta dopuszcza rekonstrukcję ruin, jako anastylozę, natomiast nowe uzupełnienia – tylko jeżeli miałyby być odróżnialne od autentycznej substancji zabytku. Przy konserwacji zabytku zaleca stosowanie najnowszych metod, a w przypadku budynków uszkodzonych

w czasie nagłych kataklizmów dziejowych (wojny) - przywracanie form, jakie posiadały one przed zniszczeniem.

Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych - Karta Wenecka to międzynarodowa konwencja kontynuująca i precyzująca zasady ochrony zabytków zawarte w Karcie Ateńskiej. Określa zasady konserwacji i restauracji zabytków architektury, definicję budynku zabytkowego rozszerza o grupy i zespoły budowli. Przyjęta została w 1964 r. przez II Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków w Wenecji. Karta Wenecka jest podstawowym zbiorem wytycznych konserwatorskich dla prac przy obiektach zabytkowych: Konserwacja zabytków jest konieczna dla zachowania trwałości budowli, ale w jej trakcie nie należy zmieniać układu przestrzennego budynku ani jego wystroju. Chronić powinno się również otoczenie zabytku. Nie powinno się przenosić, ani usuwać żadnych elementów zabytku, chyba że jest to konieczne dla jego ratowania.

Restauracja powinna być podejmowana tylko w razie konieczności. Nie powinno się przeprowadzać rekonstrukcji zabytku - należy uszanować oryginalną substancję konstrukcji oraz materiały. Wszystkie nowo dodane elementy zabytkowego budynku powinny być rozróżnialne od oryginalnych. Tam, gdzie niemożliwe jest zastosowanie technologii tradycyjnych, dopuszczalne jest zastosowanie sprawdzonych technologii nowoczesnych. Fragmenty budowli pochodzące z wszystkich etapów powstawania powinny być chronione. Niedopuszczalne jest umieszczanie wiernych kopii elementów budynku w miejsce oryginalnych.

Prace archeologiczne mogą być wykonywane wyłącznie przez specjalistów. Wykonując prace archeologiczne nie należy modyfikować zabytkowego budynku w celach ukazania dawniejszych warstw archeologicznych.

W trakcie każdych prac konserwatorskich należy wykonywać dokumentację konserwatorską i projektową, którą należy udostępnić w publicznych archiwach.”

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego została przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r. na siedemnastej sesji Konferencji Generalnej ONZ dla Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO). 6 maja 1976 r. konwencja w całości została ratyfikowana przez Polskę (opublikowana w Dz. U. z 1976 r., Nr 32 poz. 190). Utworzono Polski Komitet ICOMOS. W lutym 1996 r. opracowane zostały „Wytyczne dla realizacji Konwencji...” określające m.in. kryteria kwalifikacji dziedzictwa na Listę Światową Dziedzictwa.

W myśl dokumentu „za dziedzictwo kulturalne i naturalne uważane są:

- zabytki: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.
- dziedzictwo naturalne: pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne lub biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania, miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia, zachowania lub naturalnego piękna.

Konwencja określa zakres ochrony dziedzictwa na poziomie krajowym i międzynarodowym i w tym celu ustanowiła Międzynarodowy Komitet Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego prowadzący Listę Dziedzictwa Światowego, utworzyła Fundusz Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego oraz określiła warunki i tryb udzielania pomocy międzynarodowej. Państwa, jako strony przyjmujące Konwencję, zobowiązują się „wszelkimi właściwymi środkami, a w szczególności przez ustalanie odpowiednich programów oświatowych i informacyjnych, wzmacniać w swoich społeczeństwach poszanowanie i przywiązanie do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego”. Ponadto zobowiązują się do ustanowienia skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki. Realizacja tych zadań polegać ma m.in. na włączeniu ochrony dziedzictwa do programów planowania ogólnego, podejmowaniu środków prawnych, naukowych i technicznych oraz administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywienia tego dziedzictwa.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego dotycząca ochrony dziedzictwa kulturowego została przyjęta przez Parlament Europejski 13 maja 1974 r. wyraża potrzebę działania Wspólnoty Europejskiej w obszarze kultury, w szczególności w celu ochrony dziedzictwa kulturowego. Parlament Europejski zalecił znaczne przyspieszenia wysiłków na rzecz zachowania zagrożonego dziedzictwa architektoniczno-przyrodnicze, które odzwierciedla tożsamość kulturową Europy.

Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (Grenada 3 października 1985 r.) weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Została ratyfikowana przez Polskę 18 marca 2010 r. Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego, zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony na poziomie europejskim. Dokument zwraca również uwagę na konieczność rozpoznania zasobów mających podlegać ochronie oraz tworzenia i wdrażania systemu ich ochrony. Sygnatariusze zobowiązują się do prowadzenia działań systemowych w celu zapewnienia ochrony i opieki nad dziedzictwem architektonicznym, przyjęcia zintegrowanej polityki konserwacji zabytków, a także do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków. Konwencja mówi o dużej roli społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla wagę promocji dziedzictwa i budowania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków.

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) tzw. Konwencja Maltańska (La Valetta, 16 stycznia 1992 r.) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przyjął i ratyfikował Konwencję 13 grudnia 1995 r. (opublikowana w Dz. U. z 1996 r., Nr 120 poz. 564). Jej celem jest ochrona dziedzictwa archeologicznego, jako źródła zbiorowej pamięci europejskiej oraz jako instrumentu do badań historycznych i naukowych. Konwencja definiuje i identyfikuje dziedzictwo archeologiczne oraz podaje metody jego ochrony. Zobowiązuje strony do ustanowienia prawnego systemu ochrony dziedzictwa archeologicznego. Zapisy traktują o finansowaniu badań i konserwacji, gromadzeniu i rozpowszechnianiu badań naukowych, kształtowaniu świadomości publicznej, zapobieganiu nielegalnemu obiegowi przedmiotów dziedzictwa archeologicznego, oraz międzynarodową wzajemną pomocą techniczną i naukową.

W Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską w 1993 r., w myśl art. 151 Wspólnota wspiera oraz uzupełnia działania państw członkowskich w celu zachowania

i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim. Początkowa współpraca Wspólnoty dotycząca wspierania prac restauratorskich zostały rozszerzone na muzea, zbiory, biblioteki, archiwa oraz na dziedzictwo archeologiczne i architektoniczne, dziedzictwo przyrody (krajobrazy i tereny przyrodnicze), dziedzictwo językowe i kulinarne oraz tradycyjne zajęcia. Działania Wspólnoty w obszarze kultury polegać mają na stworzeniu przestrzeni kulturowej wspólnej dla Europy, opartej na wspólnym dziedzictwie kulturowym.

Europejska konwencja krajobrazowa (Florencja, 22 października 2000 r.) została ratyfikowana 24 czerwca 2004 r. przez Prezydenta Rzeczypospolitej (opublikowana w Dz. U. z 2006 r., Nr 14 poz. 98). Konwencja uznaje krajobraz za elementarny składnik europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Stawia za cel zrównoważenie i zachowanie proporcji pomiędzy potrzebami społecznymi, działalnością gospodarczą i środowiskiem. Promuje ochronę i planowanie krajobrazu oraz organizowanie współpracy europejskiej w tematyce krajobrazu. Postuluje prawne uznanie krajobrazu, jako ważnego komponentu otoczenia ludzi oraz podstawy ich tożsamości, ustanowienie i wdrożenie polityki w zakresie jego ochrony, zintegrowanie krajobrazu z lokalną polityką w zakresie planowania regionalnego i urbanistycznego oraz z własną polityką kulturalną, środowiskową, rolną, społeczną i gospodarczą, która bezpośrednio lub pośrednio oddziałuje na krajobraz.

Konwencja zobowiązuje do działań na rzecz szkolenia specjalistów w zakresie oceny krajobrazu, tworzenia programów szkolenia dotyczących polityki, ochrony, gospodarki i planowania w zakresie krajobrazu, przeznaczonych dla specjalistów w sektorze prywatnym i publicznym, i dla stowarzyszeń związanych z krajobrazem, a ponadto do promowania w szkołach i na uniwersytetach nauk związanych z krajobrazem i zagadnieniami jego ochrony, gospodarki i planowania. Zobowiązuje także do podejmowania działań na rzecz rozpoznawania krajobrazów na obszarach własnych terytoriów.

Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego (Paryż, 2000 r.) to konwencja UNESCO przyjęta w Polsce i ogłoszona w Dz. U. z 2007 r., Nr 215 poz. 1585. Dokument porusza kwestie promowania szacunku dla różnorodności kulturowej, uświadamianie jej wartości na poziomach lokalnych, krajowych i międzynarodowych oraz jej znaczenia dla ludzkości. Konwencja uznaje, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, a kulturowe aspekty rozwoju są tak istotne jak aspekty ekonomiczne, bowiem są nośnikami tożsamości, wartości oraz znaczeń. Konwencja akcentuje wielokulturowość jako bogactwo jednostek i społeczeństw. Wskazuje na potrzebę jej ochrony i promowania oraz uznaje, że jest ona podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (Paryż, 17 października 2003 r.) za cel stawia ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup oraz jednostek, doprowadzenie na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym do wzrostu świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie międzynarodowej współpracy i pomocy w celu realizacji postanowień tejże Konwencji.

Konwencja zobowiązuje państwa do podjęcia kroków mających zapewnić ochronę dziedzictwa niematerialnego znajdującego się na ich terytorium, określenie i zdefiniowanie jego elementów oraz prowadzenie rejestrów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Dokument w sprawie edukacji konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki i warunków uprawniających do wykonywania zawodu (Toruń, 8-9 maja 2003 r.) został zatwierdzony przez IV Generalne Zgromadzenie ENCORE (Europejskiej Sieci Wyższego Szkolnictwa Konserwatorskiego, wspólny z ECCO).

Dokument Europejskiego Zrzeszenia Krajowych Związków Konserwatorów-Restauratorów ECCO przyjęty przez Komisję Europejską w Brukseli w § 20 mówi:

„Dziedzictwo kulturowe jest częścią definicji europejskiej tożsamości. Stanowi fundamentalny wyraz bogactwa i różnorodności europejskiej kultury. Ochrona dziedzictwa kulturowego, niezastąpionego świadectwa przeszłości, leży we wspólnym interesie Państw Członkowskich, które muszą zapewnić przekazanie tego dziedzictwa przyszłym pokoleniom. Dlatego opieka i konserwacja oraz wymogi użytkowania i umożliwienia dostępu do dziedzictwa kulturowego zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym leży w publicznym interesie.”

Inne konwencje międzynarodowe:

Agenda Terytorialna UE w sprawie bardziej konkurencyjnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów (Territorial Agenda of the European Union – TAEU) i Karta Lipska (Leipzig Charter) w sprawie Zrównoważonych Miast Europejskich (przyjęta w maju 2007 r. na posiedzeniu Rady Ministrów odpowiedzialnych za zagospodarowanie przestrzenne), dotyczą bezpośrednio rozwoju miast, a w szczególności zintegrowanego podejścia oraz regeneracji zdegradowanych obszarów wewnątrz miast. Mówią one o promowaniu policentrycznego rozwoju sieci miast europejskich, transnarodowych klastrów regionalnych w zakresie konkurencyjności i innowacyjności oraz transeuropejskiego zarządzania ryzykiem technologicznym i naturalnym. Polecają wzmocnienie transeuropejskich sieci technologicznych (transport, energia, teleinformatyka), powiązań miasto-wieś, struktury ekologicznej UE oraz zasobów dziedzictwa kulturowego.

Program Kultura Wspólnoty Europejskiej na lata 2007-2013 obejmuje wszelkie działania w dziedzinie kultury, które nie są działaniami o charakterze audiowizualnym. Ma na celu rozpowszechnianie wiedzy dotyczącej dóbr kultury o znaczeniu europejskim i ochronę tego dziedzictwa, wspiera jednostki działające w sektorze kultury, ułatwia swobodny przepływ dzieł sztuki oraz produktów kulturalnych i artystycznych w całej UE, wspiera dialog międzykulturowy.

Konwencja ramowa Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (Faro, 27 października 2005 r.) skupia się na sposobach wykorzystywania i postrzegania dziedzictwa kulturowego, nie tylko na jego ochronie i zachowaniu.

- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż, 1970 r. (Dz. U. z 1974 r., Nr 20 poz. 106).
- Konwencja o ochronie dóbr kulturowych w razie konfliktu zbrojnego z 14 maja 1954 r. przyjęta na Konferencji Międzynarodowej w Hadze oraz Drugi Protokół z 26 marca 1999 r. o ochronie i poszanowaniu dóbr kultury w czasie konfliktów zbrojnych (błękitna tarcza).

3.5. Inne uregulowania prawne

Obowiązek ochrony zabytków uwzględniony został również w innych ustawach, m.in.:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r., poz. 199 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2014 r., poz. 1118 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r., Nr 118 poz. 687 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r., poz. 1774 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 909 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2014 r., poz. 1153 z późniejszymi zmianami).

Ochronę zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określają następujące ustawy:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r., poz. 642 z późniejszymi zmianami).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami).

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy należy do jej zadań własnych (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Realizacji tego zadania służą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy. W myśl tej ustawy, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się, zgodnie z zapisem art. 2, m.in.:

- 1) wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury;
- 2) walory architektoniczne i krajobrazowe;
- 4) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (...).

Zgodnie z art. 10 ust. 1 w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze:

3) stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego;

4) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (...)

a także art. 10 ust. 2 w studium określa się w szczególności:

3) obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;

4) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Zgodnie z art. 15 ust. 2 w planie miejscowym określa się obowiązkowo:

2) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;

3) zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu;

3a) zasady kształtowania krajobrazu;

4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej (...).

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym i na obszarze objętym ochroną konserwatorską uwarunkowane zostało spełnieniem wymagań art. 39 Prawa Budowlanego:

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004–2020

Misją *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* jest: „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.” Formułując zadania gminy w zakresie ochrony dóbr kultury musimy realizować powyższy cel.

W 2005 r. Ministerstwo Kultury wydało *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*. Zawarto w niej cele realizacji Strategii, przy czym za cel strategiczny obrano zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cel nadrzędny realizowany jest przez następujące cele cząstkowe / uzupełniające:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.
8. Efektywna promocja twórczości.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele cząstkowe realizowane są w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w NSRK – Narodowe Programy Kultury (NPK):

- Czytelnictwo i sektor książki *NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki*;
- Dziedzictwo kulturowe *NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*;
- Instytucje artystyczne i promocja twórczości *NPK Rozwój instytucji artystycznych*;
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców - *NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych*;
- Sztuka współczesna *NPK Znaki Czasu*.

Instrumentami realizacji NSRK są Programy Operacyjne, które określają szczegółowo system realizacji Strategii w obszarze finansowania działalności kulturalnej

ze środków pozostających w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Programy Operacyjne ogłaszane będą do 2020.

W kolejnych latach ochrona dziedzictwa kulturowego odbywać się będzie poprzez Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. Celem tego programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

- Ochrona zabytków,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.

4.1.2. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014–2017

24 czerwca 2014 r. Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017*. Głównym celem *Krajowego Programu* jest „wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, które z kolei realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

Po przeprowadzeniu analizy stanu dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz potrzeb związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, zdefiniowano cele i kierunki interwencji w tym zakresie, przyjęte na lata 2014–2017. W ramach programu rządowego będą one realizowane przy pomocy projektów wiodących, finansowanych ze środków budżetu państwa, w części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Dla realizacji pierwszego celu szczegółowego zaplanowano następujące kierunki działań:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych.
2. Przygotowanie ratyfikacji *Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego*.
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do typów i kategorii zabytków nieruchomych, zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską.
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.
5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.
6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków.
7. Kontynuacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

Dla realizacji drugiego celu szczegółowego zaplanowano następujące kierunki działań:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.
2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.
3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.
4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Dla realizacji trzeciego celu szczegółowego zaplanowano następujące kierunki działań:

1. Przygotowanie ratyfikacji *Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa*, Faro 2005.
2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.
3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.
4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2005-2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2005-2020 przyjęta została uchwałą nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku (Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, Gdańsk 2012).

W *Strategii* zauważono, że województwo „pomorskie charakteryzuje się unikatowym środowiskiem i walorami krajobrazowymi oraz różnorodnością kulturową, wynikającą z tożsamości regionalnej i lokalnej czerpiącej z dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla, Żuław i innych części regionu”.

Nakreślono wizję województwa pomorskiego w roku 2020, kiedy to region będzie cechował się trwałym wzrostem, w którym uruchamiane i wykorzystywane są zróżnicowane potencjały terytorialne dla wzmocnienia i równoważenia procesów rozwojowych; będzie posiadał unikatową pozycję, dzięki aktywności społeczeństwa obywatelskiego, silnemu kapitałowi społecznemu i intelektualnemu, racjonalnemu zarządzaniu zasobami środowiska, gospodarczemu wykorzystaniu potencjału morza oraz inteligentnym sieciami infrastrukturalnym i powszechnemu stosowaniu technologii ekoefektywnych; będzie liderem pozytywnych zmian społecznych i gospodarczych w Polsce i w obszarze Południowego Bałtyku. Ponadto będzie miejscem cechującym się m.in. atrakcyjną przestrzenią, tworzącą trwałe podstawy rozwoju poprzez dostosowanie systemu transportowego i energetycznego do długofalowych potrzeb, racjonalnym wykorzystaniem zasobów i walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także ograniczaniem i efektywnym rozwiązywaniem konfliktów przestrzennych, tworzeniem wysokiej jakości przestrzeni oraz przeciwdziałaniem skutkom ekstremalnych zjawisk naturalnych w regionie.

Jednym z wyzwań strategicznych dla regionu uznano konieczność lepszego zarządzania przestrzenią dla zmniejszenia presji na środowisko, poprawę bezpieczeństwa powodziowego, a także optymalne wykorzystanie potencjałów terytorialnych (przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego i gospodarczego) dla zapewnienia wysokiej jakości życia.

W *Strategii* wskazano 3 cele strategiczne uszczegółowione poprzez 10 celów operacyjnych oraz 35 kierunków działań. W ramach celu strategicznego 1. *Nowoczesna gospodarka* jednym z celów operacyjnych uznano 3. *Unikatową ofertę turystyczną i kulturalną*. Jego realizacja odbywać się będzie w ramach dwóch kierunków działań: 1.3.1. Rozwój sieciowych i kompleksowych produktów turystycznych. Zobowiązaniem Samorządu Województwa Pomorskiego będzie rozwój regionalnych sieciowych produktów turystycznych obejmujących m.in. małe porty morskie, mariny, szlaki rowerowe i kajakowe oraz śródlądowe drogi wodne, a także unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną. Oczekiwany efektami mają być:

- całoroczna, kompleksowa i atrakcyjna oferta turystyczna i kulturalna regionu obejmująca także efektywne wykorzystanie obiektów sportowych o randze krajowej;
- unikatowe walory naturalne, kulturalne i dziedzictwa kulturowego, w tym kulinarne, wykorzystywane w sposób racjonalny, efektywny i zrównoważony;
- wzmocniony wizerunek regionu oraz większa rozpoznawalność i spójność kluczowych regionalnych marek turystycznych i kulturalnych;
- silna współpraca pomiędzy podmiotami branży turystycznej i kulturalnej.

Program Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019 zgodny jest z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2005–2020*.

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 skupia się na 10 celach tematycznych (CT) i 30 priorytetach inwestycyjnych (PI), które obejmują zagadnienia z zakresu gospodarki, edukacji, aktywności zawodowej i społecznej, obszarów o nie w pełni uruchomionych potencjałach, transportu, energii oraz środowiska.

W ramach celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych wydzielono 11 Osi Priorytetowych. Wśród nich znalazła się Oś Priorytetowa 8 – Konwersja, która skupiać się będzie głównie na następujących działaniach: a) zagospodarowaniu tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym, budowie lub modernizacji infrastruktury żeglarskiej, rozwoju infrastruktury turystycznej, w tym szlaków kajakowych i rowerowych oraz rozwoju infrastruktury o charakterze uzdrowiskowym; b) ratowaniu, przywracaniu wartości i otoczeniu ochroną charakterystycznych zabytków lub ich zespołów. W ramach PO8 – Konwersja sformułowano cele tematyczne: CT 6 i CT 9, które skupiać się będą na kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich oraz zrównoważonym wykorzystaniu regionalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Priorytet inwestycyjny *Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego* ma na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej miejsc o szczególnych walorach kulturowych i przyrodniczych w szczególności w strefach koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego, określonych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

W zakresie działania *Rewitalizacja i przestrzenie publiczne* uprawnionymi do wsparcia są obszary ze względu na degradację przestrzenną i społeczną (kompleksowa rewitalizacja, podnoszenie atrakcyjności przestrzeni publicznych). Beneficjentem tych programów będą mogły być samorządy, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe i inne.

W zakresie działania *Obszary o specyficznych potrzebach*, wyróżniono szereg obszarów problemowych, których wyprowadzenia z sytuacji kryzysowej wymaga rozbudowy, lub zmiany profilu gospodarczego. Beneficjentem tych programów będą mogły być samorządy, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe i inne.

W zakresie działania *Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe*, wspierane będzie ratowanie i otoczenie ochroną charakterystycznej zabudowy, w tym założeń parkowych oraz cennych układów ruralistycznych i urbanistycznych, tworzenie parków kulturowych oraz przywrócenie wartości obiektom i zespołom zabytkowym, poprzez m.in. nadanie im nowych funkcji służącym celom turystycznym i kulturalnym. Beneficjentem tych programów będą mogły być samorządy, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe i inne.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019 zgodnie jest z zapisami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 30 września 2002 r. uchwałą Nr 639/XLVI/02, a następnie zmieniony w dniu 26 października 2009 r. uchwałą Nr 1004/XXXIX/2009 (Dz. U. Woj. Pom. Nr 172 z dnia 16 grudnia 2009 r., poz. 3361) (Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, Gdańsk, październik 2009).

Uznano, że zrealizowanie celów polityki przestrzennej jest możliwe pod warunkiem stosowania określonych ogólnych zasad rozwijających zasadę generalną: długookresowego równoważenia rozwoju. Jedną z tych zasad jest stosowanie trójochrony (integralnej ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu) dla utrzymania równowagi środowiska i poprawy warunków i jakości życia.

W rozdziale 12.1.2. poświęconym systemowi ochrony środowiska kulturowego wskazano, że ochrona elementów dziedzictwa kulturowego jest częścią składową procesu kształtowania i ochrony ładu przestrzennego. Sformułowano następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- a) Ochrona różnorodności dziedzictwa kulturowego, wykształconego w wyniku wielu procesów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.
- b) Ochrona zachowanych zespołów obiektów zabytkowych o wyrazistej tożsamości – nawet jeśli poszczególne obiekty nie posiadają wybitnej wartości historycznej, lub artystycznej.
- c) Wprowadzanie funkcji umożliwiających efektywne i racjonalne gospodarowanie obiektem zabytkowym.
- d) Unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego, np.: dysharmonijne lub szkodliwe sąsiedztwo.

- e) Stwarzanie przestrzennych warunków dla kontynuacji funkcji tożsamyh dla tradycji miejsca, których podtrzymywanie jest racjonalne np.: targowe w śródmieściach miast o korzeniu średniowiecznym, rybolówstwo na wybrzeżu i rybactwo na Zalewie Wiślanym.
- f) Ekspozycja w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych i udostępnianie miejsc o wysokich walorach kulturowych, w szczególności zabytków rangi światowej, europejskiej i krajowej oraz wybitnych dóbr kultury współczesnej.
- g) Komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy – uzupełnianie istniejących struktur o nowe elementy tworzące harmonijną całość.
- h) W gminnych dokumentach planistycznych należy zidentyfikować istniejące i potencjalne konflikty funkcjonalno-przestrzenne związane z ochroną walorów kulturowych; zidentyfikować elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego oraz określić zasady ich ochrony (np.: wskazanie wytycznych dotyczących zgodnych z tożsamością miejscowości zasad: posadowienia obiektów na działce, formy obiektu, detalu architektonicznego); określić elementy charakterystyczne w przypadku dóbr kultury współczesnej, które winny zostać zachowane.

Jako kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazano:

- 1) Ochronę i odnowę charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i rzeczno, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewnianego (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuław, Powiśla, Kaszub i Kociewia), obiektów dziedzictwa obronnego i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych reliktyw dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej.
 - 2) Rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych zwłaszcza:
 - (...) e) zabytkowych struktur mieszkaniowych i wzbogacenie ich o nowe funkcje podwyższające atrakcyjność miejsca.
 - 3) Ekspozycja i udostępnienie stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej
 - 4) Obejmowanie ochroną miejsc o wyjątkowych wartościach, gdzie została zachowana historyczna struktura przestrzeni i szczególne walory przyrodniczo-krajobrazowe – zalecane formy ochrony to odpowiednie zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub powołanie parku kulturowego:
 - m.in. wskazano **Kartuszy** – zespół klasztorny z 1391 r. i założenie krajobrazowe z cennym drzewostanem (buczyna pomorska), torfowiskami, jedyna kartuzja w Polsce północnej, relikty krajobrazu manierystycznego; (...)
 - 5) Uwzględnianie w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji elementów dziedzictwa kulturowego wymagających szczególnej ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych: (...)
- f) Obszar kartusko-mirachowski – obszar wybitnych i bardzo wysokich walorów przyrodniczo-kulturowych.** Charakterystyczne cechy

budownictwa ludowego w postaci występowania dymnikowego dachu naczółkowego oraz podcienia narożnego pierwotnego; wysokie i średnie nasycenie najcenniejszymi obiektami zabytkowymi – przewaga obiektów typu rezydencjonalnego, mieszkalnego i sakralnego; obszar o dużej różnorodności kulturowej.

W rozdziale 12.1.3. poświęconym systemowi ochrony walorów krajobrazu wskazano następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- a) W strefach krajobrazu harmonijnego (ziemia (...), kartuska (...)) oraz parki krajobrazowe, parki narodowe) zachowanie i uczytelnianie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem.
- b) W sferze krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego (aglomeracja Trójmiasta, obszary podmiejskie ośrodków regionalnych, główne ciągi komunikacyjne) – przywracanie równowagi przyrodniczej, zwiększanie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie zasobów kulturowych, usuwanie lub maskowanie zielenią elementów obniżających walory estetyczno-widokowe.
- c) Ograniczanie zainwestowania na terenach leśno-rolnych (szczególnie o wysokich wartościach kulturowych i estetycznych) przez wyznaczenie w dokumentach planistycznych gmin obszarów wyłączonych spod zabudowy i jej ograniczenie oraz wskazywanie linii zabudowy oddzielającej obszar zabudowany od obszarów rolnych, lub zagrodowej zabudowy rozproszonej.
- d) Eliminacja i przeciwdziałanie powstawaniu zabudowy o cechach dysharmonijnych w strefach wglądów na tereny o wysokich walorach krajobrazowych.
- e) Ekspozowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych (np. baszty, wieże zamków, kościołów, czy ratuszy).
- f) Preferowanie i kontynuacja dobrej praktyki w zagospodarowaniu przestrzeni (układów ruralistycznych, niw siedliskowych etc.) i sposobie użytkowania obszarów o wyraźnych walorach przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych.
- g) Ochrona przestrzeni o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych.
- h) Ograniczanie wprowadzania obcych krajobrazowo elementów i form zagospodarowania antropogenicznego oraz dewastowania elementów przyrodniczych i architektonicznych krajobrazu – ochrona tożsamości wszystkich typów krajobrazu.
- i) Kształtowanie i podnoszenie walorów krajobrazowych oraz ich lepsze udostępnienie, jako elementu jakości życia i atrakcyjności turystycznej województwa.
- j) Opracowywanie studiów krajobrazowych przy realizacji inwestycji wielkopowierzchniowych, wysokościowych, lub liniowych w dominujący sposób oddziaływujących na przestrzeń.
- k) Zachowanie charakterystycznych cech naturalnych krajobrazów nadmorskich i naturalnych procesów ich kształtowania, ekspozycji widokowej.

Jako kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazano m.in.:

- 1) Uzupełnienie sieci obszarów ochrony krajobrazu o nowe:
 - c) obszary chronionego krajobrazu: (...) Południowokaszubski OChK (...);
 - d) poszerzenie obszarów chronionego krajobrazu: (...) Gowidliński OChK, (...).
- 2) Ochrona przedpola ekspozycji, bądź poprawa wyeksponowania m.in. przez ograniczenie wprowadzania zabudowy, zalesień, reklam wielkoformatowych i innych przekształceń, ochronę charakterystycznych akcentów i dominant, odtwarzanie wartościowych elementów obiektów zabytkowych i historycznych sylwet panoramicznych, w tym szczególnie: (...)
- l) zespołów ruralistycznych:

- miejscowości: (...) Mirachowo (gm. Kartuzy), (...);
- m) zespołów dworsko- i pałacowo-parkowych jako dominant krajobrazowych we wnętrzach krajobrazowych – szczególnie powiązanych ze sobą kompozycją krajobrazową majątków: (...) Mirachowo (gm. Kartuzy);
- 3) Zachowanie przedpola ekspozycyjnego przez ograniczenie wprowadzania zabudowy, zalesień, reklam wielkoformatowych i innych przekształceń mogących przesłonić ekspozycję lub obniżyć walory krajobrazu wzdłuż ciągów drogowych: (...)
- p) odcinki dróg (DW nr 211 i 228) i (DP), eksponujące fragmenty jezior Raduńskich: Górne, Dolne, jezior Brodno Wielkie i Brodno Małe;
- q) odcinek linii kolejowej 201, z ekspozycją na jezioro Ostrzyckie; (...).
- 5) Zachowanie i rewitalizacja:
 - a) jednodworczego kaszubskiego osadnictwa rozproszonego w rejonie miejscowości (...)
- 6) Ochrona wodnych platform widokowych (m.in. przez zachowanie naturalnych i antropogenicznych walorów krajobrazowych, zapewnienie warunków kontynuacji aktywności typowej dla danego krajobrazu i stanowiącej o jego urodzie – np. rybactwa, żeglarstwa):
 - (...) g) Jeziora Raduńskiego Dolnego i Górnego widoki brzegów jeziora.
- 7) Ochrona elementów ekspozycji krajobrazowej w postaci punktów widokowych (m.in. przez zapewnienie trwałej dostępności oraz ochrona walorów eksponowanych krajobrazów):
 - c) punktów widokowych w rejonie zespołu Jezior Raduńsko-Ostrzyckich (np. Złota Góra).
 - 11) Podejmowanie czynnych działań – restytucji, rewaloryzacji i rekultywacji elementów przyrodniczych i architektoniczno-kulturowych decydujących o zachowaniu, lub przywróceniu walorów krajobrazowych specyficznych dla poszczególnych typów obszarów.
 - 12) Podejmowanie działań ochronnych na obszarach wiejskich, mających na celu utrzymanie przestrzeni otwartych cennych krajobrazowo, w tym głównie ochrona terenów leśnych i rolnych, poprzez wyłączenie ich z terenów potencjalnie przeznaczonych pod zabudowę.

Program Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy 2016-2019 zgodny jest z zapisami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

4.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014

W chwili obecnej Województwo Pomorskie nie posiada aktualnego programu opieki nad zabytkami. Ostatni program wojewódzki obejmował lata 2011-2014, a program na następny okres programowania jest w opracowaniu. Zakłada się, że w nowym okresie programowania polityka Marszałka Województwa wobec dziedzictwa kulturowego będzie kontynuacją dotychczasowych działań.

Celem strategicznym Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 przyjętego przez Sejmik Województwa Pomorskiego (uchwała nr 91/V/2011 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 lutego 2011 r.) było wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu (Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014, Gdańsk 2011) Obecny program stanowi kontynuację polityki zapoczątkowanej Programem Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2007-2010, przyjętego Uchwałą Nr 72/VI /07 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 lutego 2007 r. Program opieki na lata 2007-2010 był pierwszym dokumentem programującym opiekę nad zabytkami.

W Programie zamieszczono charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego, sformułowano cele i zadania na rzecz jego zachowania.

Cel ten był realizowany w ramach 3 priorytetów:

- priorytet 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi,
- priorytet 2: zachowanie kulturowego dziedzictwa morskiego i rzecznego,
- priorytet 3: badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego.

Priorytety były realizowane poprzez m.in. następujące kierunki:

- Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu, służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
- Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego, w tym zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
- Zachowanie krajobrazu kulturowego wsi pomorskiej.
- Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych oraz urbanistycznych.
- Zachowanie dziedzictwa architektury obronnej oraz przemysłu i techniki.
- Poprawa stanu ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi.
- Trwałe zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych.
- Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego miast i wsi.
- Zachowanie i ochrona charakterystycznych obiektów hydrotechnicznych, związanych z zagospodarowaniem wód śródlądowych regionu.
- Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych, związane z przygotowywanym, lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
- Rozpoznanie zasobów i specyfiki regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
- Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
- Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
- Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.

W Programie tym dostrzeżono znaczenie ponadregionalne zabytków i krajobrazu kulturowego gminy Kartusy. W części programu III. Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego zaprezentowany został przegląd najważniejszych elementów dziedzictwa kulturowego w dziale Zabytki nieruchome, m.in.

2.1. Krajobraz kulturowy

2.2. Zespoły urbanistyczne i ruralistyczne - Zabytkowe układy urbanistyczne

2.3. Dzieła architektury i budownictwa

2.3.1. Obiekty sakralne - szczególnie cenne budowle sakralne występujące na terenie województwa pomorskiego

2.3.2. Obiekty rezydencjonalne i mieszkalne

Obiekty o funkcji mieszkalnej są najliczniejszą grupą zabytków, występującą w krajobrazie miejskim i wiejskim: kamienice z oficynami, wille, domy, chałupy, chaty. Należą do niej obiekty powstałe w różnych okresach historycznych, z przewagą tych wybudowanych w 2 połowie XIX w. i w XX w. Szczególną grupą zabytków o funkcji mieszkalnej są obiekty rezydencjonalne. Na terenie województwa pomorskiego występuje około 230 pałaców

i dworów wpisanych do rejestru zabytków. Wśród nich są m.in.: - pałace, m.in.: duża grupa neostylowych z XIX w. i przełomu XIX/XX w.

2.3.3. Obiekty użyteczności publicznej

3.1. Zabytki ruchome w zbiorach muzealnych

Na obszarze województwa pomorskiego działa 36 muzeów (wraz ze swoimi filiami – ponad 71 instytucji muzealnych). Na liście Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego muzeów rejestrowanych w grupie dziewięciu muzeów pomorskich znajduje się (współprowadzone z samorządem województwa pomorskiego): Muzeum Kaszubskie w Kartuzach.

5. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Obszar województwa pomorskiego jest jednym z najbardziej zróżnicowanych pod względem etnograficznym regionów w Polsce. Spowodowały tę sytuację przede wszystkim dwie XX-wieczne wojny światowe i związana z nimi migracja ludności. Wskazuje się także na wartościowe kulturowanie we wspólnotach lokalnych tradycyjnych zajęć i wzornictwa ludowego, jak np. hafciarstwa, czy garncarstwa. Najważniejsze ośrodki hafciarstwa kaszubskiego, to m.in. Kartuszy.

Określając potencjał dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego w programie scharakteryzowano zasoby dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego, a spośród najcenniejszych zabytków regionu podkreślono obiekty o znaczeniu światowym, europejskim i krajowym. Spośród różnorodnych zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wybrano grupy zabytków posiadające wysoki potencjał, związany z ich unikatowym lub reprezentatywnym dla regionu charakterem. Podkreślono m.in. znaczenie dziedzictwa modernizmu: - zabytki modernizmu międzywojennego: szczególnie liczną grupę kamienic, willi, domów miejskich i wiejskich oraz obiektów użyteczności publicznej, sakralnych, przemysłowych i innych.

4.2.5. Uchwała sejmiku województwa w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Sejmik województwa pomorskiego w celu zachowania wojewódzkich zasobów dziedzictwa kulturowego stworzył możliwość realizacji dotacji celowej na prace prowadzone przy zabytkach i podjął 26 marca 2007 r. Uchwałę nr 87/VII/07 w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (zmieniona Uchwałą nr 359/XXI/08 z dnia 28 kwietnia 2008 r., a następnie Uchwałą Nr 1152/XLVII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 kwietnia 2010 rok).

Uchwała ta, opierając się na wykazie prac wskazanym w art. 77 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, umożliwia pomoc w zachowaniu i rewaloryzacji zabytków ruchomych i nieruchomych znajdujących się na terytorium województwa pomorskiego, a nie będących własnością jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, które są finansowane ze środków przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych, bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki (§ 2 pkt 1).

4.2.6. Strategia Rozwoju Powiatu Kartuskiego na lata 2006-2015

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Kartuskiego 2006-2015 została opracowana w 2006 r. Misją dla powiatu kartuskiego jest hasło „Powiat Kartuski miejscem dla przedsiębiorczości i wypoczynku, bogaty pięknem krajobrazu i tradycji kaszubskiej”.

W *Strategii* wyznaczono następujące kierunki działań:

- wspieranie zachowania dziedzictwa kulturowego,
- utworzenie banku informacji o terenach i możliwościach inwestowania w oparciu o zasób geodezyjny, opracowania planistyczne i informacje o środowisku i zasobach kulturowych,
- propagowanie wzorców budownictwa regionalnego,
- wykorzystanie powiatowego programu opieki nad zabytkami.

Program Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019 zgodny jest z zapisami Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Kartuskiego 2006-2015.

4.2.7. Program opieki nad zabytkami Powiatu Kartuskiego na lata 2015-2018

Program opieki nad zabytkami Powiatu Kartuskiego na lata 2015-2018 został przyjęty przez Radę Powiatu Kartuskiego Uchwałą Nr V/47/2015 z dnia 31 marca 2015 r.

Celem strategicznym *Programu* jest:

Zachowanie i odnowa dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości mieszkańców oraz rozwojowi gospodarczemu powiatu.

Cel ten będzie realizowany w ramach trzech Priorytetów:

I. OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU

II. ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM POWIATU

III. PROMOCJA, EDUKACJA I DOKUMENTACJA WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU

Program Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019 zgodny jest z zapisami *Programu opieki nad zabytkami Powiatu Kartuskiego na lata 2015-2018*.

4.2.8. Uchwała zarządu powiatu w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Uchwała nr VI/51/2011 z dnia 12 maja 2011 r. Rady Powiatu Kartuskiego w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze powiatu kartuskiego, sposobu jej rozliczania i kontroli wykorzystania (Dz. Urz. Województwa Pomorskiego z 2011 r., Nr 81 poz. 1726) umożliwia finansowanie prac prowadzonych w obrębie zabytków wpisanych do rejestru zabytków z obszaru administracyjnego powiatu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

W Urzędzie Miejskim w Kartuzach sprawy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i opieką nad zabytkami są przedmiotem pracy różnych wydziałów i referatów: przede wszystkim Wydziału Urbanistyki i Inwestycji oraz Wydziału Promocji i Współpracy z Organizacjami Pozarządowym, ale również innych pracowników: m.in. Wydziału Rozwoju Lokalnego, Wydziału Nieruchomości i Gospodarki lokalowej, czy też Wydziału Gospodarki Odpadami i Ochrony Środowiska, a także Zarządzania Kryzysowego.

Bezpośredni wpływ na stan zachowania zabytków gminy Kartuzy samorząd posiada będąc właścicielem niektórych z obiektów zabytkowych oraz sprawując kontrolę nad wspólną przestrzenią miast i wsi. Dodatkowo Rada Miejska powiększyła możliwości i zakres sprawowanej opieki nad zabytkami przyjmując uchwały pozwalające na dotowanie prac konserwatorskich i remontów prowadzonych w obiektach zabytkowych (dotyczy to również ich wyposażenia i wystroju), wpisanych do rejestru zabytków oraz innych. Stworzyło to szansę ubiegania się przez właścicieli i posiadaczy zabytków o przedmiotowe dotacje. Rada Miejska udzielając dotacji dla prac prowadzonych w poszczególnych obiektach, każdorazowo przyjmuje uchwałę określającą m.in. zakres dotowanych prac oraz fundusze przeznaczane na ten cel.

Organami ochrony zabytków, z którymi dokonywane jest uzgadnianie prac prowadzonych przy zabytkach i na terenach wpisanych do rejestru są:

- Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku – dla obiektów indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków,
- oraz Powiatowy Konserwator Zabytków dla Powiatu Kartuskiego – dla obszarów wpisanych do rejestru zabytków jako układy urbanistyczne i ruralistyczne, oraz innych – zgodnie z kompetencjami określonymi w porozumieniu przekazującym kompetencje powiatowemu konserwatorowi.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy Kartuzy

5.1.1. Strategia Rozwoju gminy Kartuzy do roku 2020

Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Kartuzy do 2020 roku została przyjęta w 2012 r.

Strategia wyznacza gminie misję:

Gmina Kartuzy - centralny ośrodek Kaszub, wprowadzająca zasady zrównoważonego rozwoju, współpracująca z sektorem prywatnym oraz wykorzystująca walory turystyczne.

W ramach celu strategicznego nr 1 - Zwiększenia konkurencyjności gospodarczej, zakłada się m. in.

- Promowanie kompleksowego rozwoju turystyki i rekreacji w oparciu o lokalne zasoby i dziedzictwo kulturowe

- Powadzenie aktywnej polityki promocyjnej gminy dla rozwoju turystyki i lokalnej gospodarki.

Cel strategiczny nr 2 - Zapewnienie ładu przestrzennego i rozwoju zrównoważonego ekologicznie, zakłada m.in.:

- Rewitalizacja obszarów problemowych (zdegradowanych) w obszarze gminy
- Podejmowanie działań w celu zapewnienia ładu przestrzennego oraz zwiększenie obszarów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kartuszy

Obowiązujące obecnie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjęto *Uchwałą Nr XXVII/390/2005r. Rady Miejskiej w Kartuzach* z dnia 6 lipca 2005 r. Była to uchwała o zmianie studium: Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kartuszy uchwalonego uchwałą Rady Miejskiej w Kartuzach nr XXXV/296/97 z dnia 24 czerwca 1997 r. Zmiana przeprowadzona została dla całego obszaru miasta i gminy Kartuszy.

W Studium określono między innymi obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Wskazano m.in. obszary i obiekty o wysokich walorach kulturowych, cennych dla gminy, oraz określono konieczność ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy:

III.6. Wymogi ochrony krajobrazu kulturowego

A. Makroprzestrzenne układy kompozycyjne krajobrazu:

- lasy Mirachowskie; kierunki działania - zachowanie zwartości i odmienności krajobrazowej.

- wartościowe obszary krajobrazowe: rejon Głusina, Sianowa, dolina rzeki Dębnicy; rejon Brodnicy, Smętowa, Kos, Ręboszewa; rejon Mirachowa, Nowej Huty, Bącz; kierunki działania - zachowanie walorów krajobrazowych.

B. Wartościowe elementy krajobrazu kulturowego

Cały obszar gminy Kartuszy charakteryzuje się wysokimi walorami krajobrazowymi, wynikającymi z nagromadzenia wartościowych elementów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Do najcenniejszych obszarów i obiektów, wskazanych do ochrony należą:

1/ Zespół klasztorny w Kartuzach i założenie krajobrazowe (Gaj Świętopełka) - wskazany do objęcia ochroną jako rezerwat kulturowy.

Kierunki działania: zakaz zabudowy.

2/ wsie o wartościowych (regularnych) układach przestrzennych:

- historyczne wsie placowo – ulicowe: Kosy, Mirachowo, Sianowo, Staniszewo;

- historyczna wieś placowa: Kiełpino;

- historyczna wieś ulicowa: Bącz, Kolonia.

- historyczne wsie o układzie nieregularnym - pohutnicze: Nowa Huta, Pomieczyńska Huta

Kierunki działania: kształtowanie nowej zabudowy w sposób będący kontynuacją historycznych zasad rozwoju.

4/ wieś o wybitnych walorach krajobrazowych: Strysza Buda (obręb Mirachowo).

Kierunki działania: zachowanie dominacji wartościowych cech krajobrazu.

5/ eksponowane wsie o wysokich wartościach krajobrazowych: Mirachowo, Sianowo, Staniszewo.

Kierunki działania: zachowanie i ochrona wartości krajobrazowych, kontynuacja zapewniająca nawiązanie do istniejących, wartościowych cech krajobrazu.

C. Trasy z ciągami widokowymi: „droga kaszubska”: Zawory – Ręboszewo – Brodnica Dolna; Prokowo – Sianowo – Staniszewo- Mirachowo – Miłoszewo.

Kierunki działania: zachowanie przedpoła widokowego, poprzez ochronę przed zabudową i zakaz wprowadzenia zalesień i zadrzewień.

D. Punkty widokowe: „Cieszonko”, „Góra Sobótka”, „Złota Góra”.

Kierunki działania: ochrona ekspozycji punktów widokowych poprzez ochronę przed zabudową i zakaz wprowadzenia zalesień i zadrzewień.

E. Wsie o negatywnych cechach krajobrazu kulturowego: Brodnica Dolna, Brodnica Górna.

Kierunki działania: rekompozycja struktury krajobrazowej, estetyzacja zabudowy.

F. Zabudowa rekreacyjna o negatywnych cechach krajobrazu: Ręboszewo – Grzebień - Łapalice (zabudowa rekreacyjna).

Kierunki działania: rekompozycja struktury krajobrazowej, estetyzacja zabudowy.

IV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

IV.1. Obszary i obiekty objęte ochroną na podstawie przepisów odrębnych

A1. Zespół urbanistyczny miasta Kartuszy (obszar od Wzgórza Wolności do linii kolejowej, Nowe Osiedle, rejon ul. Gdańskiej i Jeziornej). Historyczny układ urbanistyczny miasta Kartuszy wymaga ochrony, poprzez ograniczenie wysokości zabudowy w jego otoczeniu i kształtowanie zabudowy w sposób eksponujący jego wartości.

A2. Zespół klasztorny Kartuzji Gdańskiej (zabudowa z XIV-XIX w.), obejmujący: kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, refektarz, erem, mur klasztorny, gorzelnię – obecnie dom mieszkalny ul. Ściegiennego 10, słodownia, ul. Ściegiennego 14.

A3. budynki użyteczności publicznej i budynki mieszkalne na terenie miasta Kartuszy: dom – d. sąd i prokuratura ul. Kościuszki 26; poczta ul. Parkowa 1; willa z budynkiem gospodarczym, obecnie Muzeum Kaszubskie, ul Kościerska 1; dom mieszkalny ul. Dworcowa 1; dom mieszkalny ul. Rynek 6; kamienica ul. Rynek 3; budynki mieszkalne ul. Gdańska 8, 10; budynki mieszkalne ul. Jeziorna 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 38; dom Aleksandra Majkowskiego ul. Majkowskiego 9; dom mieszkalny ul. Parkowa 8; budynki mieszkalne ul. 1 Maja 3, 5, 15, 19; dom mieszkalny ul. Bielińskiego 2a i 2b; budynki mieszkalne pl. Św. Brunona 6 i 8; dawny hotel ul. Gdańska 15; willa z budynkiem gospodarczym dawna apteka pod Orłem ul. 3 Maja 10.

A4. Budynki na terenie gminy Kartuszy: Brodnica Górna – dom nr 91(rozebrany); Dzierżąno – dom nr 6;

Kiełpino – kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła, 1647 r.; d. zajazd - dom mieszkalny nr 34;

Mirachowo – kaplica p.w. MB Nieustającej Pomocy;

Ręboszewo – zagroda nr 23 z domem mieszkalnym i stodołą;

Sianowo – kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP.

A5. Obiekty archeologiczne: Kosy - grodzisko wczesnośredniowieczne (Zamkowa Góra); Mirachowo – 2 cmentarzyska kurhanowe i grodzisko, cmentarzysko wczesnośredniowieczne, kurhan; Staniszewo – cmentarzysko płaskie z epoki żelaza; Głusino - 2 cmentarzyska płaskie z epoki żelaza.

Wszelka działalność inwestycyjna w obiektach oraz nowe inwestycje w sąsiedztwie obiektów wymagają uzgodnień z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku.

W odniesieniu do kurhanów, cmentarzysk kurhanowych i grodziska – obowiązuje trwałe zachowanie tych obiektów i zakaz zabudowy.

IV.2. Obszary i obiekty o wartościach kulturowych i historycznych

Obszary i obiekty wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów odrębnych

1. Miasto Kartuszy: kościół poewangelicki obecnie katolicki pw. Sw. Kazimierza w Rynku.
2. Miasto Kartuszy: zespół dawnej rzeźni miejskiej ul. Przy Rzeźni 2.
3. Mirachowo – kościół pw Sw. Jana

W/w obszary i obiekty są obiektami zabytkowymi w rozumieniu Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - wszelka działalność inwestycyjna w obiektach oraz nowe inwestycje w sąsiedztwie obiektów wymagają uzgodnień z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku.

4. Zespół klasztorny w Kartuzach i istniejące przy nim założenie krajobrazowe – wskazany do objęcia ochroną jako park kulturowy.

Obszary i obiekty o wartościach kulturowych i historycznych wskazane do ochrony:

Na terenie gminy Kartuszy istnieje wiele zachowanych obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego, które przedstawiają rzadkie wartości warte zachowania. Wyróżniają się wsie o zachowanych układach przestrzennych oraz wysokich walorach kulturowych, krajobrazowych, architektonicznych i materialnych: Bącz, Kiełpino, Kolnia, Kosy, Mirachowo, Nowa Huta, Pomieczyńska Huta, Sianowo, Staniszewo

We wszystkich wsiach występuje historyczna zabudowa (budynki, siedliska, założenia młyńskie, powstałe przed 1945 r.), wskazane do ochrony.

Obszary i obiekty archeologiczne: 2 cmentarzyska płaskie z epoki żelaza (na obszarze wsi Prokowo i Głusino);

3 wielokulturowe osady otwarte (w Kosach, Kiełpinie, Dzierżążnie); 7 nowożytnych pozostałości hut szkła (we wsiach: Nowa Huta, Stara Huta, Sianowska Huta, Pomieczyńska Huta, Szklana Huta, Kosy, Kartuszy Burchadztwo); 4 punkty osadnicze (Głusino, Staniszewo, Sitno); 1 strefa osadnicza (Mezowo); relikw konstrukcji drewnianego mostu na dnie jeziora Mezowskiego.

Inne, zachowane świadectwa historii i kultury regionu to: układ drogowy (w tym drogi ze starodrzewem), linie kolejowe, obyczaje i tradycje kaszubskie.

IV.4. Obszary i obiekty - wskazane do objęcia ochroną na podstawie prawa miejscowego.

Historyczny układ urbanistyczny miasta Kartuszy wymaga ochrony, poprzez ograniczenie wysokości zabudowy w jego otoczeniu i kształtowanie zabudowy w sposób eksponujący jego wartości.

Na terenie gminy Kartuszy istnieje wiele zachowanych obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego, które przedstawiają rzadkie wartości warte zachowania.

Wyróżniają się wsie o zachowanych układach przestrzennych i wysokich walorach kulturowych i krajobrazowych , architektonicznych i materialnych: Bącz, Kiełpino, Kolnia, Kosy, Mirachowo, Nowa Huta, Pomieczyńska Huta, Sianowo, Staniszewo (zasady ochrony podano w pkt. III.5.)

We wszystkich wsiach występuje historyczna zabudowa (budynki, siedliska, założenia młyńskie), wskazana do ochrony.

· Obszary i obiekty archeologiczne: 2 cmentarzyska płaskie z epoki żelaza (na obszarze wsi Prokowo i Głusino); 3 wielokulturowe osady otwarte (w Kosach, Kiełpinie, Dzierżążnie); 7 nowożytnych pozostałości hut szkła (we wsiach: Nowa Huta, Stara Huta, Sianowska Huta, Pomieczyńska Huta, Szklana Huta, Kosy, Kartuszy Burchadztwo); 4 punkty osadnicze (Głusino, Staniszewo, Sitno); 1 strefa osadnicza (Mezowo); relikw konstrukcji drewnianego mostu na dnie jeziora Mezowskiego.

· Inne, zachowane świadectwa historii i kultury regionu to: układ drogowy (w tym drogi ze starodrzewem), linie kolejowe, obyczaje i tradycje kaszubskie.

W/w obiekty są obiektami zabytkowymi w rozumieniu Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - wszelka działalność inwestycyjna w obiektach, oraz nowe inwestycje w sąsiedztwie obiektów wymagają uzgodnień z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku.

IV.5. Obszary o wysokich walorach historyczno – kulturowych

W celu lepszej ochrony potencjału kulturowego, rozwoju rekreacji i turystyki oraz zachowania tożsamości regionalnej proponuje się utworzenie parku kulturowego - *Obszar kartusko – mirachowski (cały obszar gminy)*.

Studium jest podstawą dla planowania przestrzennego i tworzonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

5.1.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Gmina Kartusy posiada szereg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przyjętych dla poszczególnych obszarów gminy. Generalnie zapisy tych planów uwzględniają zagadnienia związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Przede wszystkim obejmują ochroną wszystkie zabytki wpisane do rejestru zabytków.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Kartusy:

Numer uchwały	Publikacja	Nazwa planu	Uwagi
XXII/181/96 z dnia 12.03.1996 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1996 r. Nr 12 poz. 41	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Kartusy obejmujące: dz. 197/4, 197/3, 195/5 w Łapalicach, dz. 199/4 w Łapalicach, dz. 74/1, 74/2 w Łapalicach, dz. 256/7, 256/8 w Kielpinie, dz. 343/10, 343/12 w Mirachowie, dz. 175/3 w Borowie	
XXXIII/285/97z 18.03.1997 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1997 r. Nr 36 poz. 113	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego centrum wsi Grzybno	
XLV/369/98 z 31.03.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1998 r. Nr 34 poz. 129	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Kartusy i miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Kartusy dotyczące lokalizacji gminnego składowiska odpadów komunalnych wraz z zapleczem technicznym i towarzyszącą infrastrukturą oraz wskaźnikową strefą ochronną w Kartuzach - Grzybnie	
XLV/378/98 z 31.03.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1998 r. Nr 66 poz. 345	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kartusy obejmujący działki: 28/2, cz. 27/2, cz. 162/2, cz. 87, cz. 167, cz. III, cz.110, cz. 120, 109, cz. 108 - rejon skrzyżowania ul. Piłsudskiego i ul. Gdańskiej w Kartuzach	

XLV/371/98 z 31.03.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1998 r. Nr 50 poz. 184	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kartuzy obejmujący cz. dz. 39/7 przy ul. Zamkowej w Kartuzach	
XLV/372/98 z 31.03.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1998 r. Nr 48 poz. 177	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kartuzy obejmujący cz. dz. 63/2 położonej w Kartuzach przy ul. 3-go Maja	
XLV/373/98 z 31.03.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1998 r. Nr 49 poz. 178	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kartuzy obejmujący działki nr dz. 107, 120, 121, 299, 257, cz. 123, cz. 116, cz. 117, 118, 119, cz. 114/1, cz. 114/2, cz. 113, cz. 111/5, 112, 286/3, 286/1, 286/2, 287, 109, 108/1, 108/2, 110/1, 110/2 w rejonie ulic Majkowskiego, 3-go Maja, Sambora w Kartuzach	
XLV/370/98 z 31.03.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1998 r. Nr 41 poz. 151	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kartuzy obejmujący dz. 124/2 przy ul. Piłsudskiego w Kartuzach	
III/19/98 z 22.12.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1999 r. Nr 12 poz. 39	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kartuzy obejmujący dz. Nr 223/1 we wsi Dzierżąno	
III/21/98 z 22.12.1998 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Gd. z 1999 r. Nr 14 poz. 48	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kartuzy obejmujący dz. Nr 258 i 259 we wsi Staniszewo	
XI/143/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1089	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działek nr 342/1, 341/5, 341/6, 341/2, 341/7 859, 860, 861, 862, 340, 339/2, 339/3, (d.339/1), 789 we wsi Kiełpino	Zmiana planu 22.12.2010r.
XI/147/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1093	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki 65/27 we wsi Grzybno	
XI/148/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 26 poz. 145	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. Nr 39/2 we wsi Grzybno	
XI/149/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1094	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 29 we wsi Kaliska	
XI/150/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1095	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działek nr 306/5, 308/6 we wsi Kiełpino	
XI/151/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1096	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działek nr 332/21-35 i cz. Dz. 320/20 we wsi Kiełpino	
XI/152/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1097	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki 599/22 (obecnie 599/23 i 599/24) we wsi Kiełpino	
XI/153/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1098	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 177/2 we wsi Mezowo	
XI/154/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 125 poz. 1099	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 144/3 we wsi Łapalice	

XI/155/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1101	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 284 i 158/6 we wsi Lapolice	
XI/156/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1102	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki 227/4 we wsi Lapolice	
XI/157/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1103	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 358/2, 358/5, 358/7, 358/8 i cz.358/6 we wsi Prokowo	
XI/158/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1104	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 310/11 we wsi Prokowo	
XI/159/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1105	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 37/15 we wsi Staniszewo	
XI/161/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1107	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 7/1 i 7/2 we wsi Kaliska	
XI/162/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1108	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 351/8 we wsi Kiełpino	Zmiana planu 22.12.2010r
XI/164/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1110	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 863, 864, 374/1 i cz. 378 we wsi Kiełpino	
XI/165/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1111	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 32/9 i cz. 32/10 we wsi Kiełpino	
XI/167/99 z 07.09.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 1999 r. Nr 127 poz. 1112	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 40/4 we wsi Sianowska Huta	
XV/211/99 z 28.12.1999 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2000 r. Nr 23 poz. 119	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Kartuzy dla działek 158/16, 58/20 i cz. 158/21 położonych w Lapolicach	
XVI/224/00 z 01.02.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2000 r. Nr 33 poz. 205	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Kartuzy dla dz. Nr 10/20 w Mezowie	
XVIII/247/00 z 25.04.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2000 r. Nr 63 poz. 390	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Mezowo obszar działek 19/2, 21, 31, gmina Kartuzy	Częściowo uchylony
XIX/257/00 z 27.06.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2000 r. Nr 92, poz. 594	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek 48/5, 48/3, 48/7, 48/8 położonych w mieście Kartuzy ul. Przy Torach	
XXII/300/00 z 29.08.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 5 poz. 30	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla południowo-wschodniej części miasta Kartuzy - rejon ulicy Kościarskiej - obszar 1	
XXII/301/00 z 29.08.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2000 r. Nr 89 poz. 579	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla południowo-wschodniej części miasta Kartuzy - rejon ul. Kościarskiej - obszar 2	

XXIII/316/00 z 10.10.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2000 r. Nr 103 poz. 669	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Brodnica Górna cz. dz. nr 273/1, gmina Kartuzy	
XXIII/317/00 z 10.10.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 1 poz. 8	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 329/3 położonej w Dzierżąźnie, gmina Kartuzy	Zmiana planu 22.12.2010r.
XXIV/346/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 38	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 193/4 i 193/5 oraz cz. Dz. 255/5 położonych w Mezowie, gmina Kartuzy	Częściowo uchylony
XXIV/347/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 16 poz. 131	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący dz. 199/10 we wsi Łapalice gm. Kartuzy	
XXIV/348/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 16 poz. 132	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 353/7 i 353/9 we wsi Kielpino	
XXIV/349/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 16 poz. 133	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek 110/6 i 110/14 we wsi Borowo	
XXIV/3 50/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 16 poz. 134	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 131/4, 131/5 we wsi Borowo	
XXIV/351/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 3 poz. 17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 90/6 i 90/7 we wsi Łapalice	
XXIV/352/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 16 poz. 135	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 5/2 we wsi Mezowo	
XXIV/3 53/00 z 28.11.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 16 poz. 136	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 271/9 we wsi Brodnica Górna	
XXV/3 84/00 z 28.12.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 20 poz. 183	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 125 w Smętowie	
XXV/381/00 z 28.12.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 20 poz. 180	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 53 i 56 w Kaliskach	
XXV/3 83/00 z 28.12.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 20 poz. 182	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 123/1 w Smętowie	
XXV/378/00 z 28.12.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 20 poz. 177	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 326/4, 326/5, 326/6, 321/3 w Mezowie (Burchardztwie)	
XXV/377/00 z 28.12.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 20 poz. 176	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 259/3 w Mezowie	
XXV/3 85/00 z 28.12.2000 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 232/2 położonej w Łapalicach	

XXVI/3 89/01 z 20.03.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 25	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Staniszewo cz. dz. 35 i 204, gmina Kartuzy	
XXVII/412/01 z 24.04.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 74 poz. 892	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Kartuzy obejmujący działki nr 201/11, 201/13, 201/16 położone we wsi Łapalice	
XXVII/413/01 z 24.04.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 74 poz. 893	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Kartuzy, położonego we wsi Kielpino dz. Nr 190/1, 170/17	
XXVIII/445/01 z 26.06.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 78 poz. 961	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszary części działek nr 105/8 oraz działki nr 105/4 położone we wsi Prokowo, gmina Kartuzy	
XXVIII/446/01 z 26.06.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2001 r. Nr 68 poz. 811	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu dz. 172 i działki 171 obr. Sianowo gm. Kartuzy	
XXX/483/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 39	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu działki nr 592/11 w Kielpinie gm. Kartuzy	
XXX/484/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 12 poz. 208	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 311/1, 322 w Dzierżąźnie gm. Kartuzy	Uchylony częściowo
XXX/485/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 22 poz. 550	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 320/13 Kartuzy Burchardtowo, gm. Kartuzy	Zmiana planu 22.12.2010r.
XXX/486/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 12 poz. 209	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 69 w Kielpinie gm. Kartuzy	
XXX/487/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 39	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 262/7 w Mezowie gm. Kartuzy	
XXX/488/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 12 poz. 210	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 352/4 w Dzierżąźnie gm. Kartuzy	
XXX/489/01 z 30.10.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 39	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 144/7, 144/8 w Mężowie gm. Kartuzy	
XXXII/516/01 z 27.12.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 18 poz 434	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. nr 6 obr. Mezowo gm. Kartuzy	
XXXII/517/01 z 27.12.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 41 poz.953	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 156, 157 obr. Mezowo gm. Kartuzy	
XXXII/518/01 z 27.12.2001 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 26 poz. 639	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 97/12 obr. Łapalice	
XXXIII/531/02 z 19.03.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 41 poz. 952	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 304/7 w Dzierżąźnie	

XXXIV/551/02 z 23.04.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 60 poz. 1385	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 325 i 345/16 w Prokowie	
XXXIV/552/02 z 23.04.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 62 poz. 1428	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 229/4 w Prokowie	
XXXIV/553/02 z 23.04.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 67	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 27/3 w Nowej Hucie	
XXXIV/555/02 z 23.04.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 60 poz. 1386	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 309/9 w Prokowie	
XXXIV/556/02 z 23.04.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 70 poz. 1561	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dz. 106/36 w Łapalicach	
XXXIV/557/02 z 23.04.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 72 poz. 1594	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki 31/8 w Grzybnie	
XXXVIII/576/02 z 10.09.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2002 r. Nr 78 poz. 1694	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla południowo-wschodniej części miasta Kartuszy – rejon ul. Kościerskiej – obszar III	
XXXVIII/590/02 z 10.09.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 28 poz. 292	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 189 w Kartuzach ul. Prokowska	
XXXVIII/591/02 z 10.09.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 28 poz. 293	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego cz.dz.164/5 w Łapalicach	
III/49/02 z 27.12.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 130 poz. 2280	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 151 w Prokowie	
III/50/02 z 27.12.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 57 poz. 885	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 369/3 w Brodniczy Dolnej	
III/51/02 z 27.12.2002 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 55 poz. 868	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 63/3, 63/5, 63/6, 64, 65, 71/1, cz.dz.63/4 w Kartuzach ul. Kolejowa /3-go Maja	
VI/80/2003 z 16.04.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 115 poz. 2055	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 1/6 i cz. dz.100/5 Kartuszy ul.Sambora	Częściowo uchylony
VII/102/03 z 25.06.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 119 poz. 2100	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego cz. dz. 524/1 w Brodniczy Dolnej	
VII/103/ z 25.06.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 119 poz. 2101	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 144/4 w Mezowie	
VII/104/03 z 25.06.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 119 poz. 2101	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 67/9, 67/17, 67/18 w Kolonii	

XI/182/03 z 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2003 r. Nr 119 poz. 2102	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 271/2 w Brodnicy Górnej	
XI/183/03 z 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 9 poz. 157	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 320/12 w Brodnicy Górnej	
XI/184/03 z 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 9 poz. 158	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 396/4 w Brodnicy Dolnej	
XI/185/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 203/30, 203/64 w Sianowie	
XI/186/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 23/3 w Sianowskiej Hucie	
XI/188/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 33 poz. 691	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 430/2, 431/2 Prokowie	
XI/189/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 9 poz. 159	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 168/7, 168/8 w Pomieczyńskiej Hucie	
XI/190/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr19 poz. 404	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 34/2, 36, 35/3, 35/4, 35/5 w Pomieczyńskiej Hucie	Zmiana planu 22.12.2010r.
XI/191/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 28 poz. 594	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 128 w Mirachowie	
XI.192/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 37 poz. 752	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 429 w Mirachowie	
XI/193/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr37 poz. 753	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 232 w Mirachowie	
XI/196/03 z dnia 29.10.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 17 poz. 362	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz.86/31 w Kartuzach ul. Wybickiego	
XII/220/03 z dnia 10.12.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 19 poz. 404	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 181/27, 197/8, 198/17 w Kartuzach ul. Derdowskiego	
XII/221/03 z dnia 10.12.2003 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2004 r. Nr 19 poz. 406	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 270/20 w Smętowie	
XXVIII/407/05 z dnia 07.10.2005 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2006 r. Nr 21 poz. 382	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dz. 28/10-13, dz. 29 w Łapalicach	POnŚ
XXVIII/408/05 z dnia 07.10.2005 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2006 r. Nr 26 poz. 383	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Smętowo przy ul. Polnej i Słoneczne Wzgórze	POnŚ

XXVIII/409/05 dnia 07.10.2005 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2006 r. Nr 26 poz. 384	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kiełpino-Leszno pomiędzy terenami PKP, ul. Słoneczną, Rzemieślniczą i Rolniczą	POnŚ
XXVIII/410/05 dnia 07.10.2005 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. z 2006 r. Nr 3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Mezowo przy ul. Jeziornej, Wyzwolenia i Plażowej	POnŚ
XXXVIII/487/2006 dnia 05.07.2006 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. nr 122, poz. 2542	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartuzy rejon ulic Bielińskiego i Dworcovej	POnŚ
XXXVIII/488/2006 dnia 05.07.2006 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 122, poz. 2543	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartuzy rejon ul. Sambora i Majkowskiego	POnŚ
XXXVIII/489/2006 dnia 05.07.2006 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 109, poz. 2240	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Mezowo	POnŚ
XXXVIII/490/2006 dnia 05.07.2006 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 89, poz. 1860	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartuzy obejmującego działki w rejonie skrzyżowania ul. Piłsudskiego i Gdańskiej	POnŚ
XXX IX /529/2006 dnia 30.08.2006 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 122, poz. 2544	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kiełpino, rejon ulic Radańskiej i Osiedlowej w gminie Kartuzy	POnŚ
VII/51/07 z dnia 28.03.2007 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 104, poz. 1690	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kiełpino - Leszno	POnŚ
IV/74/07 z dnia 23.05.2007 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 121, poz. 2138	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Brodnica Górna obejmującego teren pomiędzy ul. Kamienną i ul. Ostrzycka	POnŚ
XV/134/07 z dnia 28.11.2007 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 38, poz. 1140	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Prokowo położonego pomiędzy ul. Rybacką, ul. Kartuską i ul. Przy Hydroforni	POnŚ
XVII/212/08 z dnia 27.02.2008 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 50, poz. 1412	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kiełpino ograniczonego ul. Kartuską, Szkolną, Starowiejską i od północy lasem, na terenie gminy Kartuzy	POnŚ
XVII/213/08 z dnia 27.02.2008 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 50, poz. 1413	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dzierżążno ograniczonego od zachodu granicą wsi Mezowo, od południa i wschodu granicą gminy i od północy linią kolejową Kartuzy – Pruszcz Gdański, na terenie gminy Kartuzy	POnŚ
XVII/214/08 z dnia 27.02.2008 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 34 poz. 1071	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Staniszewo działki nr ew. 388/5, 388/6 i 157/1	POnŚ
XIX/244/08 z dnia 23.04.2008 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 73, poz. 1967	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dzierżążno: rejon ulic Kartuskiej, Bocznej i Kaszubskiej w gminie Kartuzy	POnŚ
XXI/254/08 z dnia 25.06.2008 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 91, poz. 2343	Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla południowo – wschodniej części miasta Kartuzy “Kartuzi rejon ul. Kościuszki – obszar III”	POnŚ
XXIV/319/08 z dnia 29.10.2008 r.	z	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 16, poz. 355	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Mezowo rejon ul. Jeziornej, Podgórnej, Kątowej i Spacerowej	POnŚ

XXVI/340/08 z dnia 17.12.2008 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 36, poz. 677	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kiełpino – rejon ul. Długiej i Dolnej	POnŚ
XXVIII/370/09 z dnia 25.02.2009 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 73, poz. 1486	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kosy - Bilowo	POnŚ
XXVIII/371/09 z dnia 25.02.2009 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 76, poz. 1522	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Kaliska	POnŚ
XXVIII/375/09 z dnia 25.02.2009 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 76, poz. 1523	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę nr ew. 119 położoną w Kartuzach przy ul. Majkowskiego	POnŚ
XXXVI/434/09 z dnia 26.08.2009 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 136, poz. 2542	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kosy	POnŚ SOOnŚ
XXXVIII/474/09 z dnia 18.11.2009 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 20 poz. 379	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartuzy obejmującego działki nr ew. 181/19, 181/22, 181/24 i część działki nr ew. 181/18 obręb 103	POnŚ SOOnŚ
XXXVIII/475/09 z dnia 18.11.2009 r.	Dziennik Urzędowy Pom. Nr 8, poz. 159	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartuzy – rejon jeziora Klasztornego Małego	POnŚ SOOnŚ
XLI/521/10 z dnia 28.04.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 84, poz. 1524	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartuzy – rejon jeziora Karczemnego i Mielonko	POnŚ SOOnŚ
XLI/522/10 z dnia 28.04.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 79, poz. 1424	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragm. miasta Kartuzy – rejon ul. Sambora, Majkowskiego	POnŚ SOOnŚ
XLI/523/10 z dnia 28.04.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 79 poz. 1425	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragm. miasta Kartuzy obejmującego działkę nr 100/2 i cz. działki nr 100/5 położonych w Kartuzach przy ul. Słonecznej	POnŚ SOOnŚ
XLI/524/10 z dnia 28.04.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 89 poz. 1673	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dzierżąžno ograniczonego od zachodu granicą wsi Mezowo, od południa i wschodu granicą gminy i od północy linią kolejową Kartuzy – Pruszcz Gdański, na terenie gminy Kartuzy	POnŚ SOOnŚ
XLI/525/10 z dnia 28.04.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 89 poz. 1674	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Kiełpino ograniczonego ul. Kartuską, ul. Szkolną, ul. Starowiejską i od północy lasem, na terenie gminy Kartuzy	POnŚ SOOnŚ
III/24/10 z dnia 22.12.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 17 poz. 425	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dzierżąžno rejon ulic Kartuskiej, Bocznej i Kaszubskiej w gminie Kartuzy	POnŚ SOOnŚ
III/25/10 z dnia 22.12.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 34 poz. 778	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla dz. 329/3 położonej w Dzierżąźnie w gminie Kartuzy	POnŚ SOOnŚ

III/26/10 z dnia 22.12.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 34 poz. 779	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla dz.351/8 we wsi Kiełpino w gminie Kartusy	POnŚ SOOnŚ
III/27/10 z dnia 22.12.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 34 poz. 780	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla dz. 342/1, 341/5, 341/6, 341/2, 341/7, 859, 860, 861, 862, 340, 339/2, 339/3, (339/1), 789 we wsi Kiełpino w gminie Kartusy	POnŚ SOOnŚ
III/28/10 z dnia 22.12.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 34 poz. 781	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki nr 320/13 obr Kartusy Burchardztwo gminy Kartusy	POnŚ SOOnŚ
III/29/10 z dnia 22.12.2010 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. Nr 34 [poz. 782	Zmiana miejscowego Planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Kartusy położonego we wsi Pomieczynska Huta działki nr 34/2, 36, 35/3, 35/4, 35/5	POnŚ SOOnŚ
XII/205/2011 z dnia 16.11.2011 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 532	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Kartusy ul. 3-go Maja/Dworcowa	POnŚ SOOnŚ
XII/206/2011 z dnia 16.11.2011 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 502	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Kartusy ul.3-go Maja cz. dz. 63/2	POnŚ SOOnŚ
XII/219/2011 z dnia 21.12.2011 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 680	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Grzybno	POnŚ SOOnŚ
XIV/238/2012 z dnia 8.02.2012 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 989	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dzierżążno rejon ul. Kartuskiej, Szpitalnej	POnŚ SOOnŚ
XV/253/2012 z dnia 16.03.2012 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 1441	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartusy rejon jeziora Klasztornego Małego	POnŚ SOOnŚ
XLIII/569/2014 z dnia 27.08.2014 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 3126	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Kartusy pomiędzy ul.3-go Maja a ul. Kolejową	Straciły ważność inne plany z tego terenu
VI/48/2015 z dnia 11.03.2015 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 1442	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dzierżążno gmina Kartusy dla działek nr 463/1, 339/4 oraz 339/5	fragm. wsi pomiędzy ul. Kartuską a torami kolejowymi
X/120/2015 z dnia 17.09.2015 r.	Dziennik Urzędowy Woj. Pom. poz. 3082	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek 109/1, 108/2 położonych w Kartuzach obr. 8	Zmiana planu sądu [ta zmiana nie jest ujęta na e-mapie]

POnŚ - plany miejscowe z prognozą oddziaływania na środowisko

SOOnŚ - plany miejscowe ze strategiczną oceną oddziaływania na środowisko

5.1.4. Inne dokumenty

Kartuski Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program ten został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Kartuzach z dnia 28 listopada 2007 r.

Celem realizacji Kartuskiego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb gospodarczych, społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi. Działania realizowane przez mieszkańców kartuskich sołectw mają doprowadzić do poprawy warunków życia na wsi oraz powinny wpłynąć na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Ponadto celem realizacji Programu jest zaktywizowanie i zjednoczenie mieszkańców wsi w celu podjęcia wspólnych działań na rzecz poprawy warunków bytowych. Program w zamierzeniu ma pobudzać w lokalnej społeczności chęci wprowadzania zmian na lepsze. Celem realizacji programu jest kształtowanie postawi i zachowań związanych ze współodpowiedzialnością mieszkańców za rozwój swojej miejscowości – małej ojczyzny.

Programem objęte zostały wszystkie sołectwa gminy Kartuzy. Dla każdego z nich sporządzono osobne **Plany Odnowy Miejscowości**.

Pomoc finansowa w ramach Programu może być udzielona na projekty z zakresu m.in.:

b) kształtowania obszaru przestrzeni publicznej poprzez budowy, przebudowy, odnowienia, remonty, konserwacje, ekspozycje lub wyposażenia infrastruktury lokalnej pełniącej funkcje publiczne:

a) drogowe (w szczególności chodniki),

b) społeczno - kulturalne,

c) rekreacyjno - sportowe,

d) służącej propagowaniu i zachowaniu:

a) dziedzictwa historycznego (np. lokalnych pomników historycznych, obiektów będących zabytkami lub miejscami pamięci),

b) tradycji, sztuki, kultury, kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów;

c) ochrony środowiska naturalnego (w tym przydomowe oczyszczalnie ścieków).

Uchwała Rady Gminy Kartuzy z dnia 26 września 2006 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Uchwała Nr IVk/XLI/485/2006 z dnia 26 września 2006 r.) Uchwała umożliwia finansowanie prac prowadzonych w obrębie zabytków wpisanych do rejestru zabytków z obszaru administracyjnego gminy.

Lokalny Program Rewitalizacji

Dokument jest obecnie w opracowaniu. Prowadzone są konsultacje społeczne, w ramach analiz wykonywanych na potrzeby programu.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kartuzy

Gmina Kartuzy wchodzi w skład powiatu kartuskiego. Kartuzy są siedzibą władz powiatowych i gminnych. Funkcjonalną przestrzeń gminy tworzą: obszary rolnicze - stanowiące ok. 44% powierzchni gminy, obszary leśne - stanowiące ok. 46% powierzchni, jeziora i ciekі - stanowiące ok. 4% - powierzchni gminy, oraz skoncentrowane ośrodki wiejskie, wydzielone zespoły zabudowy i pasma osadnicze - zajmujące około 3% powierzchni. Sieć osadnicza gminy Kartuzy charakteryzuje się dużą liczebnością (23 wsie obrębowe) i dużym zróżnicowaniem pod względem wielkości i funkcji (występują tu miejscowości o liczbie ludności powyżej 2 tys. mieszkańców - Kiełpino i poniżej 100 mieszkańców - Kosy). Struktura funkcjonalna gminy jest bardzo zróżnicowana. W zależności od położenia w stosunku do miasta Kartuzy, Aglomeracji Gdańskiej i lokalnych warunków przyrodniczych, w różnych częściach gminy występują różne funkcje. W miejscowościach skupionych wokół miasta Kartuzy (Grzybno, Dzierżążno, Kiełpino, Mezowo, Łapalice) i przy trasie komunikacyjnej do Żukowa - Gdańska, funkcja mieszkaniowa dominuje nad funkcją rolniczą - we wsiach tych zamieszkuje ok. 48 % mieszkańców gminy. W rejonach przyjeziornych występuje funkcja rekreacyjna (głównie w formie domów rekreacyjnych, brak jest ośrodków wypoczynkowych). Największa koncentracja tej zabudowy występuje we wsiach: Sitno, Łapalice, Mezowo, Sianowo, Grzybno. Rejony te w dalszym ciągu są przedmiotem zainteresowania, jako dogodne miejsca budowy domów mieszkalnych lub rekreacyjnych. Tylko niektóre zespoły letniskowe w Brodnicy Dolnej posiadają zorganizowany system kanalizacji sanitarnej. Generalnie, wykorzystanie walorów rekreacyjnych wynikających z położenia i cech przyrodniczych gminy jest duże. Funkcje produkcyjne i rzemieślnicze najliczniej występują w rejonie wsi Kiełpino i Łapalice. Ruch budowlany w ostatnich latach dotyczył głównie realizacji budynków mieszkalnych jednorodzinnych, rekreacyjnych oraz usług. Najwięcej inwestycji realizowanych jest na terenie wsi położonych w otoczeniu miasta Kartuzy: Mezowo, Grzybno, Kiełpino, Dzierżążno, Łapalice.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Obszar całego Pomorza, a w tym Pojezierza Kaszubskiego podlegał w okresie plejstocenu oddziaływaniu lądolodu skandynawskiego. Na przestrzeni 600 tysięcy lat następowały duże wahania klimatyczne, lądolód przesunął się na południe i cofał na północ, przenosząc ogromne masy lodu i materiału skalnego, co mogło być przyczyną zatarcia się pierwszych śladów penetracji tych terenów przez praczłowieka i człowieka. Obecny krajobraz ziemi kartuskiej został ostatecznie ukształtowany po wycofaniu się lodowca tj. na przełomie XIV-XIII tysiąclecia p.n.e. Nastąpiło wówczas ocieplenie klimatu, co spowodowało pojawienie się tundry parkowej, a wraz z nią stad reniferów. Za stadami podążały wspólnoty myśliwych i zbieraczy, o kulturze typowej dla schyłku starszej epoki kamiennej, ich głównym zajęciem były polowania na renifery (Lech Leciejewicz, *Plemienne początki. w: Pomorze w dziejach Polski*, nr 19, Gdańsk 1991, s. 25). Najstarszy ślad po łowcach reniferów znany jest z końca schyłkowego paleolitu tj. około 9 tysięcy lat p.n.e. z miejscowości Załęże, gm. Przdkowo (O. Felczak, M. Kochanowski, M. Fudziński, *Pradzieje ziemi kartuskiej w: Kartuskie Zeszyty Historyczne*, z. 3, Kartuzy 1993, s. 8 i następane). Jednak tereny te były tylko sporadycznie odwiedzane przez człowieka. Pod koniec 9 tysiąclecia p.n.e. kończy się epoka geologiczna plejstocen oraz epoka

prahistoryczna – paleolit i rozpoczyna holocen, a jednocześnie środkowa epoka kamienia zwana mezolitem, trwająca do 4 tysiąclecia p.n.e. Istniejąca dotąd na ziemi kartuskiej tundra parkowa zostaje w dość szybkim tempie zastąpiona lasami brzoźowo-sosnowymi, pojawiają się również typowe leśne gatunki zwierząt takie jak jeleń, łoś, sarna, tur, niedźwiedź, dzik, wilk, lis, borsuk, bóbr, wydra i inne, a wraz z nimi grupy wyspecjalizowanych myśliwych i rybaków. Podobnie jak z paleolitu, tak i z mezolitu znamy jedynie kilka luźnych znalezisk na terenie powiatu kartuskiego, m.in. w miejscowości Haska gm. Chmielno i Niesiołowicach gm. Stężyca znaleziono mikrolityczne grociki do strzał.

Na początku III tys. p.n.e. na ziemię kartuską dotarli pierwsi osadnicy neolityczni – przedstawiciele kultury pucharów lejkowatych, którzy posiadając znajomość uprawy ziemi, chowu zwierząt oraz wyrobu naczyń glinianych, byli uniezależnieni od zwierzyny łownej i mogli prowadzić osiadły tryb życia. Po powolnym zaniknięciu kultury pucharów lejkowatych pod koniec III tys. p.n.e., na tereny te przybywają nowe plemiona osadników o zbliżonej gospodarce, a reprezentowane przez kulturę ceramiki sznurowej. Ludność tej kultury przetrwała aż do wczesnej epoki brązu, to jest do 1700-1500 r. p.n.e. Około 1500 r. p.n.e. docierają tutaj z południa polskie populacje reprezentujące nową epokę – epokę brązu. Jednakże pełny rozkwit tej epoki na ziemi kartuskiej nastąpił dopiero około XIII i XII w. p.n.e., kiedy to doszło do ukształtowania się kultury łużyckiej. Kultura ta na Pomorzu Gdańskim kształtuje się stopniowo na bazie wcześniejszych, lokalnych grup. Ze względu na pewną odmienność w ornamentyce i formie naczyń, archeolodzy przyjęli tu określenie „grupa kaszubska kultury łużyckiej”. Cechą charakterystyczną dla kultury łużyckiej jest całopalenie i umieszczanie szczątków zmarłych w glinianych popielnicach. Na podstawie dotychczasowych ustaleń wiadomo, że grupa kaszubska kultury łużyckiej posiada rodzimy, lokalny charakter. O ile w III i IV okresie epoki brązu brak większych skupisk osadniczych, a dominują pojedyncze ślady osadnictwa, o tyle w następnych okresach, aż po środkowy okres lateński, liczba śladów osiedleńczych na ziemi kartuskiej wzrasta. Dla grupy kaszubskiej kultury łużyckiej wyraźny jest związek osadnictwa z rozwojem rybołówstwa rzeczno-jeziornego, zaś rozwój hodowli i rolnictwa dobrze wpłynął na dalszą stabilizację osadnictwa. Dobrze rozwijało się również garncarstwo i odlewnictwo. Miejsce miała wymiana handlowa z ludnością zamieszkującą ziemię chełmińską, Wielkopolską, Kujawy i dalsze tereny.

Plemiona zamieszkujące ziemię kartuską w latach 650-100 p.n.e. reprezentowały tzw. kulturę pomorską. Do naszych czasów przetrwało ponad 100 stanowisk, przy czym większość to cmentarzyka. Ze względów klimatycznych (duża wilgotność) niewiele dotrwało do dziś pozostałości po osadach, jedną z nich jest osada w Chmielonko (gm. Chmielno) zlokalizowana w południowo-wschodniej części wzniesienia opadającego ku północnemu brzegowi jez. Raduńskiego oraz osada w Tuchomiu (gm. Żukowo) usytuowana na zboczu zachodnim opadającym ku jez. Tuchomskiemu. W gospodarce plemion kultury pomorskiej dużą rolę odgrywała hodowla zwierząt domowych i rolnictwo. Dominowała hodowla owiec, kóz oraz krów. Przedmiotem uprawy była pszenica, jęczmień i żyto, a z roślin ogrodowych bób i groch. Duże znaczenie miało rybołówstwo, poławiano leszcze, jesiotry, cetry i ciosy. Obok rybołówstwa uprawiano łowiectwo – polowano na dziki, sarny, jelenie i zające. Podobnie jak ludność grupy kaszubskiej kultury łużyckiej tak ludność kultury pomorskiej utrzymywała ożywione kontakty wymienne. W okresie 300-200 r. p.n.e. plemiona kultury pomorskiej przesuwały się z Ziemi Gdańskiej na południe poprzez ziemię chełmińską i Kujawy.

Po kulturze pomorskiej w okresie od II w. p.n.e. do I n.e. trwała na tych terenach kultura oksywska, na której rozwój silny wpływ wywarła cywilizacja celtycka. W kulturze materialnej ludności ziemi kartuskiej od połowy II w. p.n.e. zachodzą istotne zmiany. Rozwinięto przemysł metalowy, obróbkę drewna, kości i rogu, skór, bursztynu oraz

garncarstwo. Osady z tego okresu składały się z kilku chat o konstrukcji słupowej lub zrębowej przyległymi jamami spichrzowymi i odpadowymi. Osadę zamieszkiwał ród liczący 50-60 osób. Obrządkiem pogrzebowym ludności kultury oksywskiej było ciałopalenie, szczątki chowano do urny lub do grobu jamowego.

Okres wpływów rzymskich (I w. n.e. – V w. n.e.) przynosi wzrost zaludnienia tego regionu. Panuje wtedy kultura wielbarska, na której rozwój wpływ miała cywilizacja rzymska. Ożywiła się wymiana towarowa. Przez Polskę z rzymskiego castrum Carnuntum do południowego brzegu Bałtyku biegł szlak bursztynowy. Dla Pomorza był to okres największego rozkwitu. Z cesarstwa rzymskiego sprowadzano różnego rodzaju naczynia brązowe, ceramiczne, szklane, ozdoby, przedmioty codziennego użytku, narzędzi, niewielką ilość broni, a także monety rzymskie, wywożono zaś miód, воск, skóry, futra, bydło, żelazo świętokrzyskie i prawdopodobnie niewolników. Osadnictwo nabrało charakteru stałego. Wieś składała się z kilku lub kilkunastu chat. Chałupy były drewniane o konstrukcji słupowo-plecionkowej, oblepione gliną, lub zrębowe z dwuspadowym dachem. Domom towarzyszyły budynki gospodarcze, jamy zbożowe i odpadowe. We wsiach znajdowały się też ocembrowane studnie, kuźnie, czasem łaźnie i kopulaste piece chlebowe. Znane są osady z Niesiołowic, Tuchlina (gdzie odkryto piec do wypalania ceramiki) oraz w Węsiarach. W obrządku pogrzebowym, obok grobów popielnicowych wszedł zwyczaj chowania zmarłych nieopalonych, w trumnach z kłód drewnianych. Najbardziej znanym cmentarzyskiem z tego okresu jest cmentarzisko kurhanowe w Węsiarach (gm. Sulęcyno) datowane na koniec I w. n.e. do początku III w. n.e. Powstanie tego cmentarzyska łącznie jest z obecnością przybyłych na przełomie er plemion Gotów i Gepidów, którzy z nieznanых przyczyn opuścili Pomorze pod koniec II w. n.e. i udali się nad Morze Czarne. Podstawą bytu ludności zamieszkującej ziemię kartuską w okresie wpływów rzymskich była uprawa ziemi połączona z hodowlą zwierząt. Następuje dalszy rozwój hutnictwa żelaza, bujny rozkwit przeżywało bursztyniarstwo.

W III i IV w. z terenów Pomorza Gdańskiego część ludności wycofała się do Wielkopolski, Dolny Śląsk, Kujawy, ziemię chełmińską i północne Mazowsze. Porzucanie siedzib związane było z nieurodzajnymi glebami występującymi na tych terenach. Dodatkowo wskutek wędrówek plemion germańskich zakłócone zostały kontakty handlowe z cesarstwem rzymskim. Pomimo jednak odpływu sporej liczby mieszkańców na Pojezierzu Kaszubskim dokonały się dalsze głębokie przemiany w formach, funkcji i strukturze przestrzennej osadnictwa. Dokonało się duże rozwarstwienie majątkowe, wyraźna specjalizacja pracy, pojawiły się nowe zajęcia i nowe dziedziny wytwórczości (górnictwo, hutnictwo, garncarstwo, kowalstwo, młynarstwo, gorzelnictwo, złotnictwo) oraz związane z tym charakterystyczne formy osadnictwa (kuźnie, młyny itp.). Wytworzyły się nowe struktury polityczne, społeczne i gospodarcze, doprowadzając do rozkładu wspólnoty pierwotnej (B. Maryniuk, *Osadnictwo i zaludnienie, w: Pojezierze kaszubskie*, pod red. B. Augustowskiego, Gdańsk 1979, s. 411-412 i następane), a prowadząc do kształtowania nowego okresu historycznego Polski wczesnośredniowiecznej. W VII wieku nastąpił największy w dotychczasowej historii Pomorza regres w dziedzinie gospodarki i kultury. Powoli jednak wzrastało zaludnienie i aktywność gospodarcza. W tym czasie zacieśniały się więzi rodowe i plemienne. Powstawały małe jednostki społeczno-gospodarcze złożone z oddzielonych od siebie zespołów osad o własnych formach organizacyjnych, zwanych opolami, lub związanych funkcjonalnie z licznymi już wówczas grodami, które wznoszone były dla ochrony terytoriów i mienia wspólnot. Grody początkowo otaczane palisadą połączoną niekiedy z wałem ziemnym, później ulegały rozbudowie i stanowiły fortyfikacje drewniano-ziemne z kamiennymi umocnieniami (*Dzieje Kartuz*, pod red. W. Odyńca, R. Kuplera, Kartuzy 1998, t. 1, s. 66 i następane). W VIII-X w. na ziemiach polskich, wyodrębniły się większe wspólnoty terytorialne sprzyjające tworzeniu się, na bazie związków plemiennych, struktur wczesnopaństwowych.

W 2 połowie X w. Pomorze zostało przyłączone przez Mieszka do państwa polskiego, tym samym weszło w zasięg oddziaływania kultury zachodnioeuropejskiej, ale już w XI w. Pomorze uniezależniło się od państwa polskiego i powróciło do pogaństwa. W latach 1123-1124 Bolesław Krzywousty opanował Pomorze i ponownie przyłączył je do państwa Piastów, ustanawiając na tym terenie namiestników (od 2 poł. XII w. tworzących dynastię Sobiesławiców). W XII i XIII w. osadnictwo na Pojezierzu Kaszubskim było jeszcze stosunkowo rzadkie. Więcej osad liczyły tereny wschodnie, pozostały obszar był jeszcze mocno zalesiony. Na początku XIII w., w wyniku rozbicia dzielnicowego Polski, Pomorze Gdańskie stanowiło obszar formalnie podległy władzy książąt piastowskich rezydujących w Krakowie, a rządzących również na ziemi łęczyckiej i sandomierskiej. Ze względu na brak bezpośredniej łączności z południowymi dzielnicami, zaczęło rosnąć znaczenie ustanowionych na tym obszarze namiestników. Pierwszym historycznym namiestnikiem był Sambor I, który w 1186 r. ufundował pierwszy na Pomorzu Gdańskim klasztor cysterski w Oliwie. Z biegiem czasu namiestnicy zaczęli dążyć do całkowitego usamodzielnienia się od dotychczasowych zwierzchników. W 1210 r. namiestnik gdańskopomorski Mściwuj I złożył hołd lenny królowi duńskiemu Waldemarowi II, jednak przejście na stronę króla duńskiego było epizodyczne i już rok później podległy był znowu Leszkowi Białemu. W latach 1212-1214 Mściwuj I dokonał fundacji klasztoru norbertanek w Żukowie.

Na ziemi kartuskiej spotykały się granice trzech kasztelanii (garczyńskiej, goręczyńskiej i gdańskiej), a także księstw dzielnicowych podzielonych na Pomorzu Gdańskim w pierwszej połowie XIII w. pomiędzy synów gdańskiego księcia Mściwoja I: Świętopełka, Sambora i Racibora. Po śmierci księcia krakowskiego Leszka Białego w 1227 r. książę Świętopełk, wraz z innymi władcami pomorskimi, uniezależnił się od dotychczasowego zwierzchnika i zaczął prowadzić samodzielną politykę (w. Odyniec, *Zarys dziejów regionu*, w: *Pojezierza kaszubskie*, pod red. B. Augustowskiego, Gdańsk 1979, s. 281 i następne). W tym samym czasie na sąsiedniej ziemi chełmińskiej pojawił się zakon krzyżacki, który zaważył na historii całego Pomorza. Rycerze zakonni, sprowadzeni przez Konrada Mazowieckiego, rozpoczęli podbój ziem Prusów, posuwając się wzdłuż biegu Wisły i Nogatu. Już wkrótce w latach 1242-1253 doszło do konfliktu między zakonem a księciem Świętopełkiem o swobodną żeglugę na Wiśle i przynależność Żuław. Świętopełk przegrał wojnę i odtąd granica jego państwa biegła środkiem Wisły. Od śmierci księcia Mściwoja II w 1294 r. Pomorze przeszło formalnie we władanie księcia wielkopolskiego Przemysła, który w rok później koronował się na króla Polski i księcia Pomorza. Zjednoczenie obu dzielnic nie trwało jednak długo, bowiem w 1296 r. książę Przemysł został zamordowany. Od tego czasu wybuchły nowe waśnie między książętami dzielnicowymi. Pomorze zajął spadkobierca Przemysła – książę sieradzki Władysław Łokietek, który namiestnikiem Pomorza mianował Mikołaja Jankowicza z rodu Zarębów. W latach 1299-1305 władzę nad ziemią wielkopolską i pomorską sprawował król czeski, a od 1300 r. także polski – Wacław II. Po śmierci Wacława – Władysław Łokietek nie zrezygnował z utraconych ziem na przełomie 1305 i 1306 r. rozpoczął walkę ze swymi przeciwnikami. W listopadzie 1306 r. przyjął w Świeciu hołd od poddanych.

W 1307 r. miejsce miał najazd Brandenburczyków na Pomorze Gdańskie. Na pomoc załodze gdańskiego grodu, na prośbę Władysław Łokietka, ruszyli Krzyżacy. Oddziały krzyżackie objęły gród i usunęły polską załogę. Po Gdańsku Krzyżacy zajęli Tczew, Nowe i Świecie, opanowując do końca 1308 r. całe Pomorze. Krzyżacy wprowadzili nowy podział administracyjny: komturstwo gdańskie i gniewskie. Komturstwo gdańskie obejmowało północną część Pomorza czyli dawne kasztelanie - gdańska, pucka, białogardzka i chmieleńska, zaś komturstwo gniewskie - południową część Pomorza, w tym dawną dzielnicę tczewską. Wkrótce z komturstwa gniewskiego wydzielono wójtostwo tczewskie podlegające bezpośrednio wielkiemu mistrzowi. Wójtostwo to obejmowało swoim

zasięgiem, oprócz okolic samego Tczewa, także obszary wokół Goręczyna, Garczyna, Kiszewy i Kościerzyny. Przebieg granic między komturstwem gdańskim a wójtostwem tczewskim pokrywała się na pewnym odcinku z dawnym przebiegiem granic administracyjnych księstwa wschodniopomorskiego. Rejon Kartuz nadal stanowił pogranicze, tym razem dwóch większych jednostek krzyżackiego zarządu terytorialnego.

W 1380 r. Jan z Rusocina sprowadził na Pomorze z Pragi zakonników kartuskich, a w 1382 r. wystawił uroczysty dokument fundacyjny, w którym darował im Kiełpino, Czaple, Gdynię oraz jezioro Małe Grzybno (dziś jezioro Karczemne). W dwa lata później wielki mistrz krzyżacki Konrad Zoellner do dóbr kartuskich dodał 20 włości chełmińskich wraz z jeziorem Wielki Grzybno (dziś Klasztorne), zaś Jan z Rusocina w 1386 r. rozszerzył swą pierwotną darowiznę wokół tegoż jeziora do ponad 40 włości chełmińskich (J. Walkusz, *Kartusy stolica Kaszub 1380-1923-1993, Kartuskie Zeszyty Historyczne*, z. 2, Kartusy 1991, s. 5 i następne). Pomiędzy tymi dwoma jeziorami wniesiono nowy dom klasztorny, który otrzymał nazwę *Paradisus Beatae Mariae In Prussia*, na jego czele stanął Jan Deterhus. Wraz z powstaniem zabudowań zakonnych rozwinęła się wokół nich osada, a samą wieś odnotowano w przekazach historycznych już w 1391 r.

W początkach 1454 r. wybuchło w państwie krzyżackim powstanie Związku Pruskiego. Zwolennikami Związku Pruskiego i tym samym poddania się wpływowi Polski były nie tylko większe miasta pruskie, jak Gdańsk, Elbląg czy Toruń, ale także rzesze rycerstwa zwłaszcza ziemi chełmińskiej i Pomorza Gdańskiego. Kartuzi tymczasem od dawna znani byli jako sympatycy zakonu, opowiedzieli się w pierwszej fazie konfliktu po stronie Krzyżaków. Wraz z rosnącą przewagą strony polskiej i związkowców zmieniła się podstawa kartuzów, przez co na dwa miesiące przed ostatecznym podpisaniem w Toruniu w 1466 r. pokoju polsko-krzyżackiego, wracając przez Pomorze na zachód zakonne wojska zaciężne zatrzymały się i złupiły klasztor oraz jego okoliczne dobra. Po zakończeniu wojny odzyskane ziemie podzielono na trzy województwa: pomorskie, malborskie i chełmińskie. Pojezierze po zakończeniu wojny trzynastoletniej cieszyło się pokojem. Poprawiała się sytuacja gospodarcza, coraz śmieiej wdzierano się w lasy i zakładano nowe osady, powodując duże wylesienia tych terenów. Nowe wojny omijały Pomorze. Wdarły się wprawdzie tutaj w 1520 i 1564 r. gromady knechtów niemieckich, ale nie zakłóciło to życia gospodarczego tej prowincji. Dopiero w 1626 r. potop szwedzki objął tereny Pomorza. Położenie Kartuz z dala od uczęszczanych dróg, wśród jezior i lasów zdawało się mało narażone na ataki. Jednak Szwedzi spustoszyli Kiełpino, Prokowo i Smółdzino, spalili Przejazdowo i Bielkowo, zrabowali gospodarstwa chłopów w Malkowie, a 15 sierpnia splądrowali klasztor kartuski. W 1655 r. rozpoczęła się druga wojna północna i Szwedzi ponownie złupili dobra zakonne oraz splądrowali klasztor i kościół w Kartuzach. Po podpisaniu pokoju oliwskiego w 1660 r. działania wojenne stały, jednak w następnych latach toczyły się wojny na wschodzie i południu, które nie sprzyjały rozwojowi gospodarczemu całego kraju. Druga wojna północna to okres najtrudniejszy w dziejach całego Pomorza Nadwiślańskiego. Przechodziły tędy wojska szwedzkie, saskie, polskich konfederatów, stronników Stanisława Leszczyńskiego i rosyjskie. Wszystkie te oddziały żądały kontrybucji pieniężnych, żywności i paszy dla koni. Wraz z wojskami pojawiły się w latach 1708-1710 epidemie. Po 1717 r. nastął względny spokój. Rozpoczęła się odbudowa gospodarcza. Nowa wojna, tym razem domowa, wybuchła po śmierci Augusta II, ponownie wystąpiło rozdwojenie elekcji. Król Stanisław Leszczyński wycofał się na Pomorze, oczekując nadejścia drogą morską pomocy z Francji, a wojska rosyjskie i saskie zajęły całe Pomorze. W 1735 r. działania wojenne ustały, na tronie zasiadł August III.

W 1772 r. Polska nastąpił pierwszy rozbiór, w wyniku którego Pomorze weszło w skład państwa pruskiego. W listopadzie 1772 r. Prusacy przejęli dobra klasztorne Kartuzów, zakonnikom pozostawiono zabudowania klasztorne i przyznano niewielką pensję.

Prusacy wprowadzając swoje prawo i podziały administracyjne, utworzyli w 1818 r. z klucza dóbr zakonnych i dawnej królewskiej - starostwa mirachowskiego nowy powiat – kartuski, który jako jedyny nie posiadał ośrodka miejskiego. Urząd powiatowy nie posiadał również własnej siedziby. Władze zwierzchnie wskazywały na konieczność przystosowania budynków poklasztornych dla potrzeb urzędu, jednak stopień ich dewastacji nie pozwalał na ich użytkowanie. Pierwszym landratem (starostą) kartuskim został Carl Michael Groddeck, obierając na swą siedzibę, ze względu na brak odpowiedniego lokalu, należący do niego dwór w Wyczechowie. W 1862 r. Kartuzy otrzymały status samodzielnej gminy wiejskiej. Budowa linii kolejowej, nowych dróg (połączenia Kartuz utwardzonymi drogami z Gdańskiem i Bytowem), infrastruktury komunalnej oraz elektryfikacja Kartuz przyczyniły się do rozwoju miejscowości. Kolejni starostowie skupili się na dalszej urbanizacji Kartuz. Powstała nowa szkoła i rzeźnia, rozbudowano wodociągi, w Rutkach wybudowano elektrownię. Proces urbanizacyjny spowolnił wybuch I wojny światowej. Po jej zakończeniu w myśl postanowień traktatu wersalskiego Kartuzy wróciły do odrodzonej Rzeczypospolitej. 8 lutego 1920 r. na kartuski rynek wkroczyło polskie wojsko. Powiat został wówczas podzielony na 23 wójtostwa. Największymi miejscowościami powiatu były wówczas Chmielno, Kamienica Szlachecka, Sierakowice, Sulęcyno, Szymbark.

W wyniku zmian granic w latach 1918-1921 siedemnaście gmin z terenu powiatu kartuskiego zostało przekazanych w administrację Wolnego Miasta Gdańsk, jedna - państwa niemieckiego, jednocześnie przyłączone zostały cztery gminy (sołectwa) z Wolnego Miasta Gdańska oraz jedna z Niemiec. Pierwszym starostą polskim w Kartuzach był adwokat Emil Sobiecki, który od grudnia 1918 r. pełnił funkcję delegata rządu polskiego przy Landraturze w Kartuzach. Starosta był przedstawicielem władzy państwowej i szefem administracji ogólnej w powiecie. Głównym jego zadaniem było zapewnienia na terenie powiatu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Podlegała mu policja państwowa. 29 marca 1923 r. Kartuzy uzyskały prawa miejskie, stając się głównym lokalnym ośrodkiem odrodzenia narodowego oraz centrum turystyczno-letniskowym. Od 1921 r. mieszkał tu Aleksander Majkowski – działacz i pisarz kaszubski, autor herbu Kartuz. Odcięte po I wojnie światowej od Gdańska miasto związało się z nowoczesną i atrakcyjną gospodarczo Gdynią, dzięki zbudowanej w 1929 r. magistrali węglowej biegnącej przez Somonino.

Położenie powiatu kartuskiego w liczącym około 40 km tzw. „korytarzu polskim”, graniczącym z niemiecką częścią Pomorza oraz Wolnym Miastem Gdańsk, okazało się bardzo niekorzystne dla jego obrony. 1 września 1939 r. oddziały niemieckie zaatakowały obszar powiatu i w ciągu kilku dni zajęły jego terytorium wraz z miastem. Podczas okupacji Kartuzy nie doznały większych zniszczeń. Jednak mieszkańcy ponosili dotkliwe straty – w Kartuzach i okolicy (m.in. w Kaliskach, Borowie) znajdują się zbiorowe miejsca kaźni. W 1942 r. z kościoła poklasztornego zrabowano trzy zabytkowe dzwony z XVII w. oraz usunięto figurę Św. Brunona z 1731 r. Pewnym zniszczeniom uległ kościół, z którego w 1945 r. uczyniono miejsce przetrzymywania jeńców wojennych. Kartuzy nie ucierpiały zbyt mocno w trakcie działań wojennych. Spalony jednak został dworzec (nowy oddano do użytku w 1953 r.), uszkodzono też linie kolejowe do Gdańska, Pruszcza Gdańskiego oraz w kierunku Kościerzyny. Zniszczeniom uległy ulice i chodniki. W znacznym stopniu uszkodzono wodociągi, zanieczyszczono były przewody kanalizacyjne, nie funkcjonowała także instalacja elektryczna. Działania wojenne w większym stopniu dotknęły terenów wiejskich. Pod tym względem powiat kartuski należał do najbardziej zniszczonych w województwie gdańskim. Walki o ziemię kartuską toczyły się w marcu 1945 r. Początkowo władzę na tym terenie sprawowały oddziały Armii Czerwonej wraz z siłami bezpieczeństwa NKWD. Komendantura wojenna w mieście uległa formalnej likwidacji w lipcu 1945 r., jednakże wojska radzieckie przebywały w powiecie jeszcze w 1946 r. Zręby nowej administracji państwowej budowali Polacy – członkowie partii komunistycznej.

Dekretem Prezydenta RP 30 marca 1945 r. utworzono województwo gdańskie składające się z powiatów grodzkiego gdańskiego, morskiego (stolica Wejherowo), tczewskiego, kartuskiego, kościerskiego i starogardzkiego. Do województwa dołączono teren byłego Wolnego Miasta Gdańsk w całości.

Pierwszym powojennym starostą powiatu kartuskiego został Mieczysław Nowak pochodzący z okolic Kielc. Kartuzy zaczęły rozbudowywać się dopiero w l. 60-tych XX w. Zbudowano nowe obiekty: szpital, hotel, Fabrykę Pomocy Naukowych, Dom Rzemiosła oraz nowe osiedla mieszkaniowe. W 1975 r. miejsce miała reforma administracyjna, w wyniku której zamiast dotychczasowych 17 utworzono 49 województw, likwidując powiaty. Teren powiatu kartuskiego w całości znalazł się w województwie gdańskim. Miasto Kartuzy było przez cały czas centrum regionu, znajdowały się tu lokalne instytucje, takie jak szpital, sądy, szkoły ponadpodstawowe, rejon energetyczny oraz rejon dróg publicznych. W 1999 r., w wyniku kolejnej reformy administracyjnej, ponownie powstały powiaty i gminy. Początkowo podział nie zakładał istnienia powiatu kartuskiego, a jego teren miał zostać podzielony i wejść do powiatów: kościerskiego, wejherowskiego i bytowskiego. Ostatecznie stworzono powiat kartuski z siedzibą w Kartuzach.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Pojęcie krajobrazu kulturowego jest bardzo szerokim pojęciem, mieszczącym właściwie wszystkie materialne zachowane elementy dziedzictwa kulturowego i historycznego ukształtowania przestrzeni. Jego kanwą jest historyczny układ przestrzeni, wraz z zapisanymi w krajobrazie jego przekształceniami, wytyczoną siecią dróg (a w miastach i wioskach - ulicami i placami), strukturą funkcjonalno-własnościową, czy zachowanymi podziałami geodezyjnymi. Współtworzą go i poniekąd wypełniają zabytki architektury i budownictwa wraz z zabytkami ruchomymi, zabytki archeologiczne, zachowana zieleń historyczna. Krajobraz kulturowy jest przestrzenią historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Niezwykle istotne w krajobrazie kulturowym gminy Kartuzy jest:

- rzeźba terenu ukształtowana naturalnie, urozmaicona, w przeważającej części gminy pagórkowata,
- teren w całości wykorzystany przez osadnictwo, gospodarkę leśną i rolną, tworzący krajobraz o antropogenicznym pochodzeniu,
- historyczna sieć osadnicza,
- zróżnicowany charakter osadnictwa: krajobraz zurbanizowany – Kartuz, oraz krajobraz wiejski – licznych wsi oraz dawnych majątków – założeń dworsko-parkowych i folwarcznych,
- historyczna sieć drożna wraz z zadrzewieniami przydrożnymi i nasadzeniami śródpolnymi,
- charakterystyczny układ wodny z dużą ilością jezior (również w obrębie miasta, nie tylko w krajobrazie wiejskim i naturalnym), rzek (ze zlokalizowanymi na nich młynami i urządzeniami wodnymi) i strumieni,
- charakter przestrzeni wynikający ze sposobu gospodarowania: zalesienia, układ pól uprawnych, lokalny charakter upraw (np. pola truskawkowe) i pastwisk,
- urozmaicenie terenu z dużą ilością punktów widokowych, z których widoczne są eksponowane sylwety Kartuz i poszczególnych wsi z punktami charakterystycznymi –

dominantami w przestrzeni (np. kościołami, jak Sianowo, Mirachowo), bądź też wsi o rozproszonej zabudowie jednodworcowej, wkomponowanej w krajobraz (np. Mezowo),

- charakterystyczne powtarzające się elementy krajobrazu, jak np. kapliczki i krzyże przydrożne, najczęściej zlokalizowane w otoczeniu dwu lub czterech drzew, na podwyższeniu, do którego prowadzą schodki kamienne,
- obecność w krajobrazie stanowisk archeologicznych o formach krajobrazowych (kurhany, grodziska, jak grodziska wczesnośredniowieczne w Brodnicy Górnej, Kartuzach, Kiełpinie, cmentarzyska kurhanowe w Brodnicy Górnej, Mirachowie, Smętowie Chmieleńskim).

Znaczna część gminy odznacza się harmonijnym krajobrazem kulturowym. Występują jednak również zjawiska negatywne, jak zanik tradycyjnego budownictwa ludowego, wprowadzanie wzorów architektury o formach niezwiązanych z miejscowym budownictwem, zanik zadrzewień śródpolnych i wzdłuż dróg. Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego gminy powinna następować poprzez stosowanie historycznej kolorystyki dachów i elewacji, wykorzystywanie elementów budownictwa regionalnego w budownictwie współczesnym, sytuowanie i komponowanie brył zgodnie z ukształtowaniem terenu i historycznymi zasadami, ograniczenie gabarytów budynków oraz używanie lokalnych materiałów budowlanych, takich jak drewno, miejscowy kamień, ceramika, a także lokalnych technik budowlanych.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy znajdują się 39 zespołów i obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Stanowią one dość różnorodną grupę zabytków, od grodzisk prehistorycznych i średniowiecznych, poprzez obiekty sakralne, po zabytki techniki.

a) układy przestrzenne – urbanistyczny Kartuz i ruralistyczne wsi

(ilustracje: historyczne mapy topograficzne z 1 połowy XX w., *Mestischblatt*, 1:25 000)

KARTUZY

Nazwa Kartuz (na podstawie: J. Walkusz. Kartuzy stolica Kaszub 1380-1923-1993, w: Kartuskie Zeszyty Historyczne, z. 2, Kartuzy 1991) pochodzi od zakonu Kartuzów (Ordo Carthusiensis) św. Brunona z Kolonii, których z Pragi czeskiej w 1380 r. sprowadził na Pomorze Jan z Róźęcina. W akcie fundacyjnym z 1382 r. darował im Kiełpino, Czaple i Gdynię oraz jezioro Małe Grzybno (dziś jezioro Karczemne). W dwa lata później wielki mistrz krzyżacki Konrad Zoellner do dóbr fundacyjnych polskiego szlachcica dodał 20 włók chełmińskich wraz z jeziorem Wielkie Grzybno (dziś Klasztorne), zaś Jan z Róźęcina w 1386 r. rozszerzył swą pierwotną darowiznę wokół tegoż jeziora do ponad 40 włók chełmińskich. Pomiędzy tymi jeziorami wzniesiono kartuzję kaszubską o nazwie Carthusia Paradisus Beatae Mariae Virginis. Wraz z powstaniem zabudowań zakonnych rozwinęła się wokół nich osada, a samą wioskę odnotowano w przekazach historycznych już w 1391 r. Pierwszym przeorem Kartuzji Kaszubskiej został w 1384 r. Jan Deterhaus. W październiku 1403 r. nastąpiła konsekracja nowego, murowanego kościoła. Kartuzi do 1474 r. stali się właścicielami około 7 tysięcy ha ziemi. Ich dobra stawały się łupem w czasie wojen, sama Kartuzja była kilkakrotnie niszczone i dewastowana od połowy XV aż po 1760 r. W okresie reformacji kartuzja wraz z dobrami przeszła pod zarząd zakonu cystersów w Oliwie do 1589 r., kiedy to biskup włocławsko-pomorski Hieronim Rozdrażewski reaktywował kartuzję kaszubską, a przeor Ulryk Repf odnowił w duchu reform trydenckich zdemolowany przez Szwedów kościół.

Po I rozbiórce Polski, we wrześniu 1772 r. komisarze pruscy przejęli klasztor, a w listopadzie wszystkie posiadłości oddane zostały w administrację kamerom pruskim. Ostatecznie przejęcie majątku nastąpiło 30.10.1810 r., a w 1823 r. - kasata klasztoru. Od 1842 r. refektarz klasztorny był miejscem kultu protestanckiego, do 1887 r. - wybudowania w Kartuzach kościoła ewangelickiego, zaś od 1894 r. stał się własnością parafii katolickiej. Znajdujące się na południe od refektarza, częściowo gotyckie zabudowania gospodarcze - przerobiono na budynki mieszkalne. Po kasacie konwentu kartuskiego, w jego zabudowaniach urządzono w 1826 r. przejściowo zakład dla księży emerytów diecezji chełmińskiej, który funkcjonował do 1842 r. W 1861 r. przy kościele poklasztornym utworzona została parafia, którą w 1862 r. objął Jan Lugart. W 1951 r. przekazano parafii poewangelickie kościół św. Kazimierza, który jako tzw. kościół szkolny stanowił filię parafii Wniebowzięcia NMP, dopóki nie erygowano przy nim w 1983 r. samodzielnej parafii.

Mimo, iż oficjalna likwidacja kartuskiego Raju Maryi nastąpiła w 1823 r., już od 1800 r. władze pruskie formalnie uniezależniły wioskę Kartuzy, która wtedy liczyła około 100 mieszkańców, od klasztoru. Wieś rozciągająca się w obrębie dzisiejszych ulic Jeziornej, Gdańskiej i Kościuszki, stała się w 1818 r. siedzibą władz powiatowych, co wpłynęło na dość szybki jej rozwój, przestrzenny, jak i wzrost liczby mieszkańców. Impulsem rozwoju było też połączenie Kartuz utwardzonymi drogami z Gdańskiem, Bytowem oraz oddanie w 1886 r. do użytku linii kolejowej do Żukowa, Pruszcza i Sierakowic, nieco później do Kościerzyny, Lęborka i Gdańska przez Kokoszki i Wrzeszcz. Powstałe w 1886 r. Towarzystwo Upiększania Kartuz zajęło się przede wszystkim rozwojem i uporządkowaniem osady, która w końcu XIX w. liczyła już około 2,5 tysiąca mieszkańców. 29.03.1923 r. Kartuzy uzyskały prawa miejskie. Rozwój Kartuz przerwał wybuch II wojny światowej. Miasto nie doznało większych szkód w czasach okupacji, zniszczono jednak infrastrukturę miasta (wodociąg, kanalizację, instalację elektryczną), uszkodzono też linie kolejowe do Gdańska, Pruszcza Gdańskiego oraz w kierunku Kościerzyny.

Współczesne układy wsi z terenu gminy Kartuzy wywodzą się z osad założonych na prawie polskim oraz w późniejszych etapach na prawie niemieckim. Dominują wsie placowo-ulicowe, placowe oraz ulicowe, rzadziej owalnie, okólnice, wielodrożnice i rzędówki (Kolonia, gm. Kartuzy). Oprócz osad i wsi w krajobrazie gminy występują również liczne samotnicze zagrody, tzw. wysiłki lub przysiółki albo w określeniu kaszubskim – pustki. Ich zaczątkiem bywały huty żelaza i szkła, młyny wodne, smolarnie i diegieciarne, karczmy i inne. Obecnie wsie otoczone są z reguły rozproszoną zabudową, będącą efektem parcelacji gruntów w okresach zaborów, międzywojennym i powojennym. Typowa zagroda kaszubska zabudowana była przeważnie w kształcie regularnego prostokąta, posiadała dość znaczne rozmiary i charakteryzowała się luźną zabudową. Osobno usytuowany był każdy obiekt – zarówno budynki gospodarcze, jak i mieszkalny, w odróżnieniu od zwartej zabudowy stosowanej z reguły przez kolonistów niemieckich. Obecnie dominuje zabudowa murowana – budynki jednokondygnacyjne z czerwonej cegły licówki lub otynkowane, kryte dachami wysokimi (dachówka lub eternit) oraz budynki jednokondygnacyjne z czerwonej cegły licówki, z „erklem” pośrodku elewacji frontowej, kryte dachami półpłaskimi (papa). Drewniane budownictwo mieszkalne o konstrukcji wieńcowo-zrębowej jest zdecydowanie rzadziej spotykane, natomiast konstrukcja ślemieniowa i sochowo-ślemieniowa, wykorzystywana w stodołach o dachach czterospadowych, nie występuje już zupełnie. Popularne jest również (upowszechnione od połowy XIX w.) budownictwo szkieletowe.

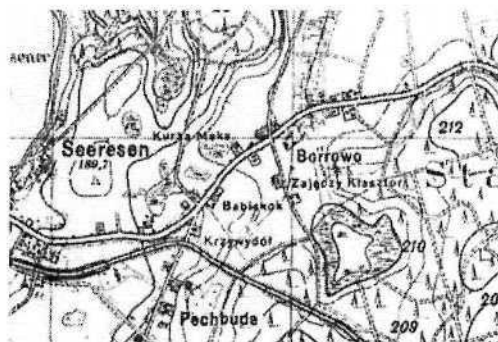
Wsie o regularnych układach przestrzennych:

- historyczne wsie placowo – ulicowe: Kosy, Mirachowo, Sianowo, Staniszewo;
- historyczna wieś placowa: Kiełpino;
- historyczna wieś ulicowa: Bącz, Kolonia.
- historyczne wsie o układzie nieregularnym - pohutnicze: Nowa Huta, Pomieczyńska Huta.

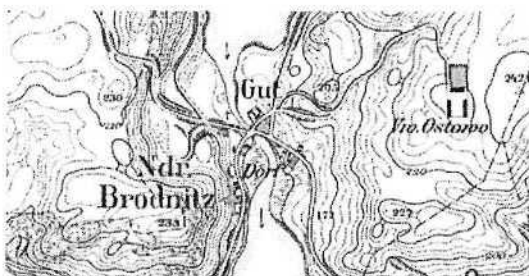
BĄCZ

BOROWO

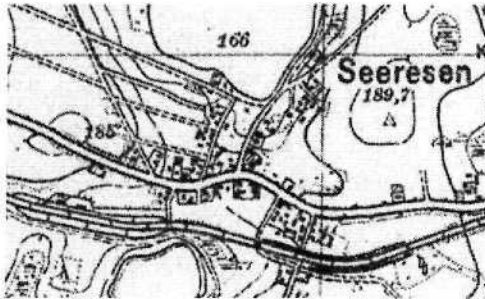
BRODNICA GÓRNA

BRODNICA DOLNA

DZIERŻĄŻNO

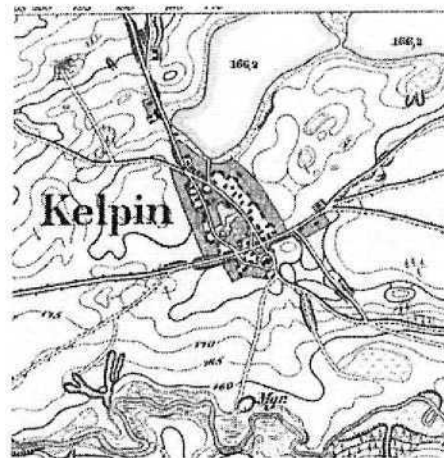
GLUSINO

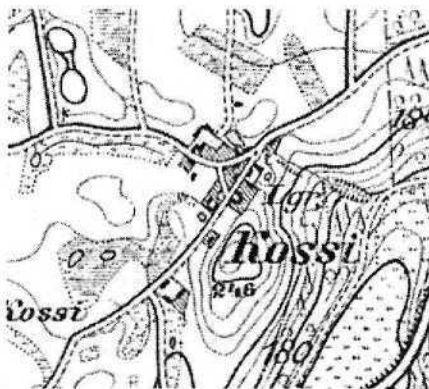
GRZYBNO

KIELPINO

KOSY

LAPALICE

KOLONIA

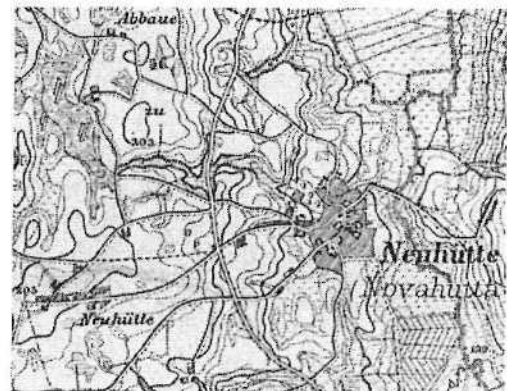
MEZOWO

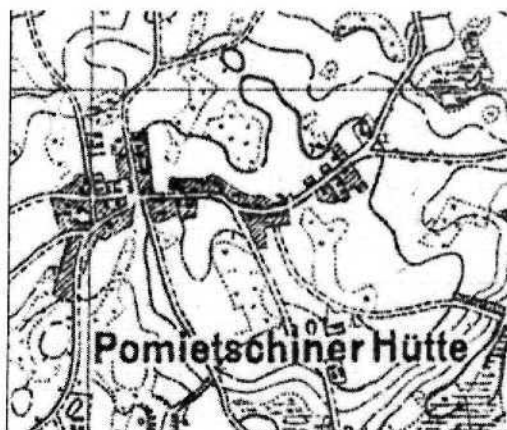
MIRACHOWO

NOWA HUTA

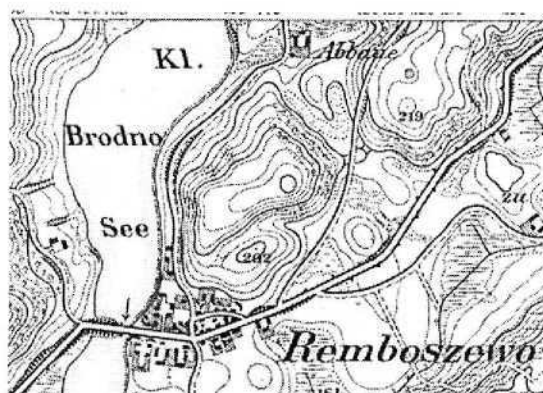
POMIECZYŃSKA HUTA

PROKOWO

REBOSZEWO

SIANOWO

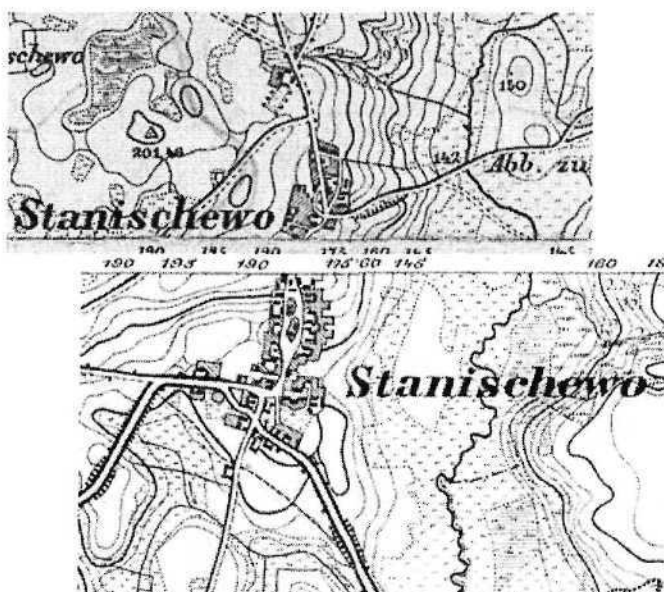
SIANOWSKA HUTA

SMĘTOWO

STANISZEWO

STARA HUTA

- Historyczne układy wsi należy chronić poprzez:
- zachowywanie układu przestrzennego i struktury wsi wraz z układem głównych dróg,
 - w miarę możliwości zabudowywanie wsi w ramach jej historycznego obszaru, bez „rozlewania się” zabudowy poza wsie, w sposób niespektujący zasad ładu przestrzennego,
 - stosowanie zabudowy o utrwalonych tradycją układach zagród, formach i gabarytach brył oraz materiałach budowlanych,
 - zachowywanie niezabudowanych przedpól, pozwalających na ochronę istniejących historycznych widoków i ekspozycji wsi w krajobrazie.

b) architektura sakralna

Najcenniejsze zabytki gminy Kartusy są reprezentowane przez obiekty średniowiecznej architektury sakralnej: przez kolegiatę wraz z zespołem zabudowań poklasztornych (refektarz i erem) i pofolwarcznych zakonu kartuzów (budynek dawnego browaru, gorzelni i młyn) w Kartuzach.

Ciekawymi przykładem architektury barokowej są kaplica św. Krzyża na Górze Spiczastej w Kartuzach z ok. poł. XVIII w., kościół p.w. Św. Michała Archanioła w Kiełpinie z 1647 r. (rozbudowany w 1926 r.), kaplica dworska z 1740 r. w Mirachowie.

Nieliczną, lecz bardzo ciekawą grupę zabytków sakralnych tworzą świątynie z XIX w. i I ćwierćwiecza XX w. – z Sianowa (drewniany z 1816 r.), z Kartuz (neogotycki z lat 1872-74).

Charakterystyczną grupą obiektów sakralnych stanowią kapliczki i krzyże przydrożne. Kapliczki pochodzą przeważnie z początków XX w., często były też przebudowywane. Natomiast historyczne zabytkowe krzyże właściwie zniknęły już z krajobrazu gminy. Większość z nich została wymieniona na nowe, czasami tylko naśladowujące kształt, proporcje i detal starych krzyży.

c) architektura użyteczności publicznej

Budynki użyteczności publicznej są stosunkowo dobrze zachowaną, liczną grupą obiektów: m.in. urząd, szkoła, poczta, d. hotel w Kartuzach oraz dawny zajazd w Kiełpinie.

W kilku wsiach występują też zespoły szkół z budynkami gospodarczymi i starodrzewem (najczęściej są to typowe projekty budynków szkolnych z przełomu XIX i XX w.), a także obiekty administracji leśnej – leśniczówki, również z towarzyszącymi im budynkami gospodarczymi, stodołami i starodrzewem.

d) architektura rezydencjonalna

Bardzo dobrze zachowanym i cennym obiektem rezydencjonalnym jest XVIII-wieczne założenie dworsko-parkowe w Mirachowie. Na terenie gminy występowało jeszcze na początku XX w. sporo majątków ziemskich, wraz z zabudową dworów i rządcówek. Jednak nie istnieją one obecnie.

e) architektura mieszkalna

Właściwie ilościowo największą grupę zabytków stanowi budownictwo mieszkalne miejskie i wiejskie.

Cenną grupą zabytków architektury miejskiej są kamienice w Kartuzach z XIX i XX w. Szczególnie ciekawe są zespoły zabudowy secesyjnej (np. ul. Jeziorna, Gdańska), modernistycznej (szczególnie ul. Majkowskiego, Parkowej).

Reprezentatywnymi dla miejscowej kultury kaszubskiej zabytkami są domy, chaty rybackie, chałupy współtworzące zagrody wiejskie, jak na przykład w Ręboszewie, Mezowie. Niektóre z nich są obiektami, które w części były obiektami mieszkalnymi, a w części gospodarczymi. Niestety jeszcze do niedawna liczne obiekty z 2 poł. XIX w. już nie istnieją. Wiele obiektów drewnianych i zbudowanych w konstrukcji szkieletowej (w tym szachulcowe) jest w złym lub w bardzo złym stanie technicznym.

f) budownictwo gospodarcze i pomocnicze

Budownictwo gospodarcze i pomocnicze na terenie wsi na ogół wchodzi w skład zagród. Są to m.in. budynki inwentarskie, gospodarcze, stodoły, piwniczki, piekarnie – piece chlebowe.

Zarówno wiejskie budownictwo mieszkalne, jak i gospodarcze reprezentowane jest przez obiekty murowane, drewniane, zbudowane w konstrukcji szkieletowej drewnianej z różnego typu wypełnieniami (szachulec, cegła). Niestety obiekty drewniane są najczęściej w najgorszym stanie technicznym.

g) budownictwo przemysłowe i obiekty techniki

Na terenie gminy znajdują się zabytki techniki: wśród nich stacja kolejowa w Prokowie, zabudowa kolejowa w Kartuzach, młyny, dawna rzeźnia w Kartuzach. Ciekawymi obiektami były dawne – nie istniejące już - huty leśne rud darniowych, po których zachowało się nazewnictwo (Stara Huta, Nowa Huta, Pomieczyńska Huta), charakterystyczny krajobraz oraz ukształtowanie terenu wsi i okolicznych lasów i pól.

h) cmentarze

Znaczącymi zabytkami dla historii i kultury gminy są nekropolie. Są to zarówno cmentarze przykościelne (katolickie w Kartuzach, Kiełpinie, i ewangelickie w Mirachowie, Sianowie), cmentarze leśne (ewangelicki pod Mirachowem, wojenny w Kaliskach) oraz cmentarze inne, wiejskie i miejskie, niezwiązane z kościołami (cmentarze ewangelickie w Kartuzach i Kolonii, cmentarze katolickie w Kartuzach, Sianowie). Cmentarze

ewangelickie są zachowane przeważnie w złym stanie – z zachowanymi jedynie pozostałościami po nagrodkach.

i) zieleń

Bardzo ważnym elementem historycznego krajobrazu kulturowego jest zieleń komponowana. Na terenie gminy występują pochodzące z XIX oraz z przełomu XIX i XX wieku parki miejskie (w Kartuzach np. przy ul. Parkowej), a na obszarach wiejskich - parki przydworckie, jak w Mirachowie. Zieleń jest też nieodłącznym elementem kształtującym przestrzeń cmentarzy, w postaci szpalerów, alei i pojedynczych drzew i krzewów.

Właściwie większości obiektów architektury i zespołów zabudowy towarzyszą komponowane układy zabytkowej zieleni towarzyszące (przy kościołach, szkołach wiejskich, leśniczówkach, przy kapliczkach).

Bardzo ciekawą i charakterystyczną grupę zieleni tworzą, przeważnie w obrębie siedlisk i zagród –sady jabłoni domowych. Występują w tych sadach również inne gatunków drzew owocowych: jak grusze, śliwy i inne.

Ponadto charakterystyczną i czytelną w krajobrazie grupę stanowią historyczne zadrzewienia przydrożne i przyuliczne (np. aleje i szpalery ciągnące się wzdłuż traktu od Kartuz – od ulicy Majakowskiego poprzez Prokowo – do Mirachowa i dalej na zachód).

5.2.4. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome w gminie Kartuzy wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego to wyposażenie kościołów w Kartuzach, Kiełpinie, Mirachowie, Sianowie. Składają się na nie: ołtarze główne i boczne, fragmenty chórów muzycznych, prospekty organowe, stalle, ławy kolatorskie, konfesjonały, ambony, chrzcielnice, meble, naczynia liturgiczne, wota, kurdybany, rzeźby, obrazy, świeczniki, tabernakula, feretrony, dzwony, płyty nagrobne, epitafia, zabytki sztuki złotniczej.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy to cmentarzyska, kurhany, grobowce, osady, piece hutnicze.

W gminie Kartuzy występuje 6 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków. Mirachowo – cmentarzysko kurhanowe oraz cmentarzysko wczesnośredniowieczne, Staniszewo – cmentarzysko płaskie z epoki żelaza, Głusino – dwa cmentarzyska płaskie z wczesnej epoki żelaza, Kartuzy – grodzisko wczesnośredniowieczne.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy Kartuzy funkcjonuje jedno muzeum:

- Muzeum Kaszubskie im. F. Tredera, w którym znajdują się przykłady tradycyjnej i współczesnej sztuki ludowej Kaszub, podstawowe narzędzia związane z uprawą roli, narzędzia stosowane do mierzenia płodów rolnych, ich przechowywania, przetwarzania żywności oraz podstawowy sprzęt kuchenny, jest również ekspozycja związana

z rybołówstwem (czołna i narzędzia rybackie), ceramika kaszubska, przedmioty wchodzące w skład posagu panny młodej, wyposażenie tradycyjnej izby kaszubskiej, obiekty związane z obrzędami i zwyczajami dorocznymi, instrumenty muzyczne oraz zabawki ludowe.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Najcenniejszym dziedzictwem niematerialnym ziemi kartuskiej jest zachowana tradycja kaszubska. Przejawia się ona na wiele sposobów. Przede wszystkim wciąż żywy jest język kaszubski. Kulturowane są tradycje zażywania tabaki. Zachowały się zwyczaje związane z rokiem obrzędowym, są one w niektórych wypadkach różne od obyczajów spotykanych na wsiach w innych rejonach Polski. Do dziś zachowała się duża ilość tradycyjnych kaszubskich pieśni i tańców.

Język kaszubski został zarejestrowany w 2003 r. i został mu przyporządkowany kod CSB. Kaszubszczyzna jako język wywodzi się z grupy języków zachodniosłowiańskich, powstał na bazie dialektów pomorskich. Na jego współczesną formę wpływ miał język polski i niemiecki. Pierwsze próby zapisu tekstów w języku kaszubskim podjął w połowie XIX w. Florian Ceynowa, który zauważył, że kaszubski jest odrębnym językiem słowiańskim.

Z dawnych wierzeń Kaszubów zachowało się niewiele, natomiast w języku potocznym pozostały ich ślady w postaci nazw dawnych bóstw i duchów. Zachowały się lokalne zwyczaje takie jak święto ludowe – sobótka.

Niematerialnymi elementami dziedzictwa kulturowego są również historyczne i geograficzne nazwy miejscowości. Historyczną nazwą jest nazwa „Kaszuby”, której zapis znajduje się w papieskiej bulli z 1238 r. Wiele nazw miejscowości pochodzi od ich historycznych funkcji, np. hut leśnych produkujących metal z rud darniowych, czy też sposobu założenia – jak nazwa Kolonia lokowana w okresie kolonizacji fryderycjańskiej. Poza tym zachowało się wiele nazw miejscowych, określających części miejscowości, wybudowania (powtarzające się nazwy Ameryka, Palestyna), czy też części lasów, pól, charakterystyczne punkty topograficzne (jak Zajęcie Bagno).

Ciekawą tradycją miejscową jest również haft kaszubski, który występuje w wielu odmianach lokalnych – w tym kartuskiej. Haft żukowski został niedawno wpisany na ogólnopolską listę dziedzictwa niematerialnego. Wydaje się, że wobec szerszego ponadlokalnego charakteru tradycji hafciarskiej, celowe byłoby rozszerzenie tego wpisu na haft kaszubski we wszelkich jego odmianach miejscowych, w tym również kartuski.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Formami ochrony zabytków wskazanymi w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są (zgodnie z art. 7):

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji

o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Gmina nie posiada na swym terenie zabytków uznanych za pomnik historii. Dotychczas na obszarze gminy nie utworzono także parku kulturowego. Osobną, prestiżową formą ochrony jest lista światowego dziedzictwa UNESCO. Żaden z zabytków z terenu gminy nie został na nią wpisany.

Poza tym gminna ewidencja zabytków chroniona jest poprzez zapisy ustawy Prawo budowlane (art. 39 ust. 3 - uzgodnienia z organem ochrony zabytków).

Zieleń przed nieuzasadnionym usuwaniem chroniona jest zapisami ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (zarówno na obszarach wpisanych, jak i nie wpisanych do rejestru zabytków na usuwanie drzew i krzewów konieczne jest uzyskanie pozwolenia).

Muzealia, zbiory biblioteczne i archiwalne (w tym kartograficzne i ikonograficzne) wpisane do ksiąg inwentarzowych muzeów, bibliotek lub archiwów chronione są przepisami odrębnymi (ustawy o muzeach, o bibliotekach oraz o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach).

Z wymienionych wyżej form prawnej ochrony zabytków w gminie Kartuzy mamy do czynienia z ochroną poprzez wpisy do rejestru zabytków oraz ochroną poprzez zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i wymienionych w punkcie 4 artykułu 7 - decyzji.

Na terenie gminy Kartuzy znajdują się zabytki, które objęto różnymi formami ochrony prawnej:

- poprzez wpis do rejestru zabytków nieruchomości,
- poprzez wpis do rejestru zabytków ruchomych,
- i poprzez wpis do rejestru zabytków archeologicznych.

Wykazy tych obiektów umieszczono w aneksie programu.

Największym obszarowo terenem wpisanym do rejestru zabytków nieruchomości jest układ urbanistyczny miasta Kartuzy. W ramach tego wpisu objęto ochroną miasto i jego otoczenie, tworząc kilka stref ochrony - zasadna wydaje się weryfikacja i aktualizacja obszaru chronionego tym wpisem.

Należy również wskazać, iż oprócz wymienionych form ochrony, dużą rolę w ochronie zabytków odgrywają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Za ich pomocą ochroną obejmowane są nie tylko zasoby zabytków archeologicznych nierejestrowych, obiekty figurujące w gminnej ewidencji zabytków i zieleń komponowana. Plany pozwalają też chronić krajobraz kulturowy, charakterystyczne zagospodarowanie fragmentów miasta, sylwety, otwierające się w krajobrazie widoki na układy urbanistyczne i ruralistyczne.

Część obiektów zabytkowych objęto już ochroną poprzez zapisy obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przy sporządzaniu kolejnych

planów miejscowych konieczne jest sformułowanie zapisów, które będą chronić obiekty, które zostały wpisane do:

- wojewódzkiej ewidencji zabytków
- gminnej ewidencji zabytków
- oraz innych składników zabytkowego krajobrazu, których zachowanie jest istotne dla ochrony środowiska kulturowego gminy, jak zabytkowe układy urbanistyczne i ruralistyczne, tradycyjna zabudowa zagród wiejskich i siedlisk, zabytkowe aleje przydrożne, czy też kapliczki i krzyże (te współczesne, lecz kontynuujące tradycję budowania tego typu obiektów i będące istotnym składnikiem krajobrazu gminy).

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Kartuzy liczy 340 obiektów. Zostały w niej ujęte zabytki znajdujące się w rejestrze zabytków nieruchomości, obiekty znajdujące się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz inne wytypowane zabytki zasługujące na tę formę ochrony.

Osobną grupę zabytków stanowią zabytki archeologiczne ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Archeologicznych. Zasób ten zawiera zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków archeologicznych, a także inne ewidencyjne stanowiska archeologiczne. Wykaz ewidencji archeologicznej zawiera 424 pozycje.

Gminna Ewidencja Zabytków gminy Kartuzy powstała i została pozytywnie zaopiniowana przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2015 r. Sprawy gminnej ewidencji zabytków reguluje wskazane już wcześniej *Rozporządzenie Ministra Kultury* z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113 poz. 661).

Niezwykle istotna dla rozstrzygnięć programowych jest analiza struktury własnościowej zasobu zabytków, która determinuje możliwy zakres działania Gminy wobec tych zabytków. Najliczniejsza grupa zabytków znajdujących się na terenie gminy stanowi własność prywatną. Są to przede wszystkim obiekty mieszkalne, związana z nimi zabudowa gospodarcza, zabytki przemysłu i techniki.

Drugą co do ilości grupą to zabytki będące własnością samorządową – komunalną lub powiatową. Znajdują się w tej grupie przede wszystkim budynki mieszkalne (w całości lub tylko w części gminne), ale również obiekty użyteczności publicznej (np. szkoły, urzędy), cmentarze, zespoły zieleni zabytkowej – parki, aleje i szpalery, mosty drogowe, przedsiębiorstwa miejskie.

Poza tym: budynki sakralne są własnością gmin wyznaniowych, część obiektów stanowi własność Skarbu Państwa (w użytkowaniu np. Lasów Państwowych, spółek kolejowych, czy samorządu powiatowego). Właściciele pozostałych zabytków to instytucje, fundacje i inne.

Szczegółowe zestawienie obiektów figurujących w *Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Kartuzy* podano w aneksie do niniejszego programu.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy Kartuszy

Na dziedzictwo kulturowe gminy Kartuszy składa się duży zróżnicowany zasób materialnych i niematerialnych elementów. Materialny krajobraz kulturowy tworzony jest przez historyczny układ przestrzeni, z wpisanymi w niego zabytkami nieruchomymi, ruchomymi i archeologicznymi oraz zielenią historyczną. Dziedzictwo niematerialne jest często nieuchwytnie - to duch miejsca, jego tożsamość, historia, tradycja, miejscowe nazewnictwo.

Gmina Kartuszy posiada bogate zasoby zabytkowe z różnych epok swego rozwoju, począwszy od czasów prehistorycznych po budownictwo lat międzywojennych. Do dziś zachowały się ślady każdej z epok w historii materialnej gminy, a na podkreślenie znaczenia dla obecnego zasobu dziedzictwa kulturowego zasługują:

- archeologiczne dziedzictwo prehistorycznego osadnictwa gminy
- średniowieczny układ przestrzenny zespołu klasztorowego Kartuzji
- architektura, budownictwo i urbanistyka Kartuz - ośrodka władzy administracyjnej w latach 1818-1945, kiedy to powstaje szereg budynków użyteczności publicznej, wraz z rozwojem gospodarczym pojawia się budownictwo przemysłowe oraz typowe urządzenia miejskie niezbędne dla funkcjonowania XIX-wiecznego miasta, jak wodociągi, gazownia, elektrownie, rzeźnia, itp.
- zachowanie układu urbanistycznego Kartuz z nawarstwieniami ze wszystkich epok rozwoju
- zachowane układy ruralistyczne wsi, jak: Kolonia (kolonizacja fryderycjańska), Staniszewo
- zachowanie historycznego leśno-rolniczego krajobrazu kulturowego
- zachowane układy wsi folwarcznych, jak zespół dworsko-folwarczny w Mirachowie
- zachowanie charakterystycznych sylwet Kartuz widocznych z przeciwległych brzegów jezior
- otwarcia widokowe i zachowanie sylwet niektórych wsi (jak Mirachowo, Sianowo, Kolonia)
- zachowanie architektury sakralnej z różnych epok: średniowiecznej kolegiaty wraz z zespołem zabudowań poklasztorowych, barokowej oraz XIX-wiecznej i XX-wiecznej.
- Zachowanie dużej grupy zabytkowych kapliczki (przeważnie z początków XX w.) i krzyży przydrożnych oraz kontynuowanie tradycji ich budowy
- zachowanie XVIII-wiecznego założenia dworsko-parkowego w Mirachowie
- zachowanie szeregu budynków użyteczności publicznej w Kartuzach, z XIX i początku XX w.
- zachowanie charakterystycznej grupy wiejskich obiektów użyteczności publicznej - zespoły szkół z budynkami gospodarczymi i starodrzewem, obiekty administracji leśnej – leśniczówki, również z towarzyszącymi im budynkami gospodarczymi, stodołami i starodrzewem, nadleśnictwo w Mirachowie, dawny zajazd w Kiełpinie, pochodzące z XIX i pocz. XX w.
- zachowanie zespołów zabudowy mieszkaniowej powstałych w różnych epokach rozwoju Kartuz, w tym reprezentacyjna zabudowa kamieniczna z bogatym detalem architektonicznym, zespoły zabudowy secesyjnej (np. ul. Jeziorna, Gdańska), modernistycznej (szczególnie ul. Majkowskiego, Parkowej),
- zachowanie zabytkowej i tradycyjnej kaszubskiej zabudowy wiejskiej zagród i siedlisk: domy, chaty rybackie, chałupy, obiekty mieszkalno-gospodarcze, i budownictwo gospodarcze i pomocnicze składające się na zagrody: m.in. budynki inwentarskie, gospodarcze, stodoły, piwniczki, piekarnie.

- Zachowanie obiektów powstałych w tradycyjnych technologiach budowlanych: szczególnie obiektów drewnianych i w konstrukcji szkieletowej drewnianej z różnego typu wypełnieniami (szachulec, cegła)
- zachowanie XIX-wiecznych zakładów służących funkcjonowaniu miasta, jak kolej żelazna, rzeźnia, wodociągi, elektrownie
- zachowanie wiejskiego budownictwa przemysłowego XIX- i XX-wiecznego, szczególnie związanego z rzekami – młyny, tartaki,
- zachowanie w krajobrazie kulturowym pozostałości dawnych ośrodków przemysłowych - dawnych hut leśnych
- zachowanie cmentarzy różnych wyznań wraz z zabytkowym starodrzewem,
- zachowanie różnych form zabytkowej zieleni z XIX oraz z przełomu XIX i XX wieku: parków miejskich, wiejskich parków przydworskich, towarzyszącej obiektom architektury i zespołom zabudowy (przy kościołach, szkołach wiejskich, leśniczówkach, kapliczkach).
- Zachowanie charakterystyczną grupy zieleni w obrębie siedlisk i zagród – sadów przede wszystkim jabłoni domowych i innych gatunków drzew owocowych.
- zachowanie dawnych historycznych zadrzewień przydrożnych i przyulicznych (w mieście i na wsiach) oraz pomników przyrody, zarówno drzew soliterowych, jak i nasadzeń grupowych.
- duży procent zachowanego oryginalnego detalu architektonicznego oraz zabytkowej stolarki okiennej i drzwiowej we wszystkich typach obiektów na terenie całej gminy.
- obiektywnie dobry stan zachowania zabytkowych obiektów rejestrowych o dużej wartości zabytkowej i stanowiących cenne dziedzictwo.

Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków

1. Brodnica Górna (gm. Kartuzy), kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa,
2. Kartuzy, kościół ewangelicki, ob. Katolicki parafialny pw. św. Kazimierza,
3. Weryfikacja decyzji wpisującej do rejestru zabytków nieruchomości układ urbanistyczny Kartuz.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Kartuzy. Analiza szans i zagrożeń

Na podstawie przeprowadzonej analizy zasobów zabytkowych gminy Kartuzy oraz uwarunkowań prawnych, finansowych, społeczno-gospodarczych i innych, które wpływają na możliwości opieki nad zabytkami i wykonywanie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, w tej części programu opieki nad zabytkami gminy Kartuzy wskazuje się cele, priorytety, kierunki działań i zadania, które powinny lub mogą być w tym zakresie podejmowane.

Przed określeniem celów, priorytetów i kierunków działań programujących opiekę nad zabytkami, przeprowadzona została analiza SWOT ochrony dziedzictwa kulturowego z obszaru gminy. Poniżej zaprezentowano matrycę tej analizy, przedstawiającą w dwu pierwszych rubrykach cechy **stanu obecnego (silne i słabe strony)** oraz **spodziewane lub możliwe zjawiska przyszłe (szanse i zagrożenia)** związane z problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. Należy przy tym zaznaczyć, iż wiele ze wskazanych cech (szczególnie wymienionych jako słabe strony i zagrożenia) ma charakter nie tylko lokalny, lecz ogólnopolski.

Zestawienie to stanowi podstawę do opracowania celów programu opieki nad zabytkami gminy Kartuzy.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zróżnicowany i duży zasób dziedzictwa kulturowego gminy Kartuzy o bardzo dużym potencjale, pochodzący z różnych epok ▪ zachowanie układów przestrzennych - urbanistycznego i ruralistycznych z nawarstwieniami ze wszystkich epok ich rozwoju oraz walorów krajobrazowych miasta i wsi wraz z ich sylwetami i otwarciami widokowymi ▪ zachowanie archeologicznego dziedzictwa prehistorycznego osadnictwa gminy <ul style="list-style-type: none"> - zachowanie układu przestrzennego zespołu klasztorowego Kartuzji - zachowanie historycznego leśno-rolniczego krajobrazu kulturowego - zachowanie architektury sakralnej z różnych epok - zachowanie dużej grupy zabytkowych kapliczek oraz krzyży przydrożnych i kontynuowanie tradycji ich budowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przekształcenie w okresie powojennym części historycznego układu przestrzennego Kartuz poprzez wprowadzenie nowej zabudowy blokowej, wbrew zastanemu układowi przestrzennemu, lokalnej tradycji architektonicznej i historycznym uwarunkowaniom ▪ przypadki prowadzenia przez właścicieli działań niszczących zabytki, wynikających z niewiedzy oraz z braku lub niedostatecznej ilości środków finansowych na konserwację i rewaloryzację dziedzictwa kulturowego, w tym niewłaściwe modernizowanie i użytkowanie części zabytków lub zaprzestanie prowadzenia prac remontowych, konserwatorskich, czy zabezpieczających ▪ przypadki samowolnych działań właścicieli i użytkowników prowadzących prace remontowe i rozbiórki zabytków

<ul style="list-style-type: none"> - zachowanie XVIII-wiecznego założenia dworsko-parkowego w Mirachowie - zachowanie szeregu budynków użyteczności publicznej na terenie gminy, z XIX i pocz. XX w., w tym charakterystycznej grupy wiejskich obiektów użyteczności publicznej - zachowanie zespołów zabudowy mieszkaniowej powstałych w różnych epokach rozwoju Kartuz), - zachowanie zabytkowej i tradycyjnej kaszubskiej zabudowy wiejskiej zagród i siedlisk - Zachowanie obiektów powstałych w tradycyjnych technologiach budowlanych: szczególnie obiektów drewnianych i w konstrukcji szkieletowej drewnianej z różnego typu wypełnieniami (szachulec, cegła) - zachowanie XIX-wiecznych zakładów służących funkcjonowaniu miasta, jak kolej żelazna, rzeźnia, wodociągi, elektrownie - zachowanie wiejskiego budownictwa przemysłowego XIX- i XX-wiecznego, szczególnie związanego z rzekami – młyny, tartaki, - zachowanie w krajobrazie kulturowym pozostałości dawnych ośrodków przemysłowych - dawnych hut leśnych - zachowanie cmentarzy różnych wyznań wraz z zabytkowym starodrzewem, - zachowanie różnych form zabytkowej zieleni z XIX oraz z przełomu XIX i XX wieku - Zachowanie sadów o charakterystycznym składzie gatunkowym w obrębie siedlisk i zagród - zachowanie dawnych historycznych zadrzewień przydrożnych i przyulicznych (w mieście i na wsiach) oraz pomników przyrody, zarówno drzew soliterowych, jak i nasadzeń grupowych. - duży procent zachowanego oryginalnego detalu architektonicznego oraz zabytkowej stolarki okiennej i drzwiowej we wszystkich typach obiektów na terenie całej gminy. - obiektywnie dobry stan zachowania zabytkowych obiektów rejestrowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zanikanie tradycyjnych form i sztuki budowlanej, brak rzemieślników, niestosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych ▪ zanikanie pierwotnego autentycznego detalu architektonicznego przy docieplaniu elewacji oraz wymiana zabytkowych elementów budowlanych, np. stolarki okiennej i drzwiowej, na współczesne, nieodpowiednie dla obiektów zabytkowych ▪ brak systemów zabezpieczających obiekty zabytkowe (ochrona przeciwpożarowa, antywłamaniowa) ▪ zły stan wielu obiektów zbudowanych w konstrukcji drewnianej (szczególnie tradycyjna wiejska zabudowa) ▪ słaby stan ochrony zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej ▪ słaby stan ochrony zabytkowych wnętrz oraz detalu architektonicznego
--	---

<p>o dużej wartości zabytkowej i stanowiących cenne dziedzictwo.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zachowanie obiektów wykonanych w historycznych technologiach i z historycznych materiałów budowlanych ▪ duży procent zachowanego oryginalnego detalu architektonicznego oraz zabytkowej stolarki okiennej i drzwiowej we wszystkich typach obiektów na terenie całego miasta ▪ zachowanie elementów pierwotnego wystroju i wyposażenia wnętrz zabytkowych, szczególnie wnętrz obiektów użyteczności publicznej i sakralnych ▪ duża ilość zabytków z różnych okresów historycznych i stylowych (z przewagą XVIII, XIX i XX wieku), o wysokim stopniu zachowania pierwotnej substancji zabytkowej (autentyzm) ▪ żywa tradycja kaszubska, ▪ grupa obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, w stosunkowo dobrym stanie zachowania ▪ spora ilość obiektów objętych ochroną poprzez WEZ i GEZ ▪ wysokie walory i atrakcyjność środowiska kulturowego dla mieszkańców, turystyki i gospodarki ▪ duża ilość szlaków pieszych i rowerowych ▪ promocja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy ▪ istniejące możliwości pozyskiwania przez właścicieli i użytkowników zabytków dotacji i dofinansowań na wykonywanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w tych zabytkach, z różnorodnych źródeł ▪ podejmowanie przez samorząd gminny problematyki i działań na rzecz ochrony zabytków m.in. poprzez dofinansowywanie prac konserwatorskich i archeologicznych, uwzględnianie problematyki ochrony zabytków w tworzonym prawie miejscowym, promowanie miasta poprzez zabytki, itp. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niedostateczne wykorzystanie potencjału środowiska kulturowego dla celów społecznych, gospodarczych i turystycznych ▪ niedostateczne ilości środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych ▪ niedostateczna ilość profesjonalnych wykonawców prac konserwatorskich (zarówno projektantów, jak i firm budowlanych i konserwatorskich) ▪ brak popularyzowania dobrych wzorów wykonawczych ▪ niedostateczna edukacja społeczności lokalnej dotycząca środowiska kulturowego ▪ niedostateczna promocja całości środowiska kulturowego miasta, prócz wybranej grupy zabytków architektury ▪ brak specjalistycznych przewodników po zabytkach gminy
---	--

SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>(spodziewane i oczekiwane zjawiska o pozytywnym oddziaływaniu na dziedzictwo kulturowe)</p>	<p>(zjawiska niekorzystne, niechciane, a mogące wystąpić, o negatywnym oddziaływaniu na dziedzictwo kulturowe)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ możliwości adaptacji zabytków na nowe, współczesne funkcje ▪ rosnące zainteresowanie właścicieli obiektów zabytkowych zasadami prawidłowego prowadzenia prac konserwatorskich ▪ wzrost wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla celów społecznych, gospodarczych i turystycznych przy zachowaniu ich wartości zabytkowych ▪ rozwój turystyki i agroturystyki w oparciu o obiekty zabytkowe ▪ rozbudowa tras turystycznych i szlaków oraz baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych, ▪ wykorzystywanie całości zasobów dziedzictwa kulturowego do promocji gminy, w tym pomijanych dotąd jego obszarów ▪ badanie i dokumentowanie zabytków oraz promowanie naukowego i profesjonalnego, nie tylko popularyzatorskiego, zainteresowania dziedzictwem ▪ promowanie i nagradzanie profesjonalnej opieki nad zabytkami oraz dobrych rozwiązań architektonicznych w zabytkowym krajobrazie kulturowym ▪ edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym ▪ rozwój inicjatyw lokalnych i społecznych na rzecz opieki nad zabytkami oraz społecznej opieki nad zabytkami ▪ rosnące zainteresowanie historią gminy, społeczne i naukowe zainteresowanie obszarami dziedzictwa dotąd pomijanymi, np. architekturą modernistyczną, budownictwem przemysłowym, militarnym, kolejowym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brak odpowiedniego wykorzystania wielu zabytków ▪ pogarszający się stan techniczny substancji zabytkowej, spowodowany niewłaściwym użytkowaniem lub celowym i samowolnym niszczeniem (w tym docieplanie budynków drewnianych, w konstrukcji szkieletowej) ▪ zagrożenie nadmierną komercjalizacją zabytków, bez równoczesnego zachowania ich zabytkowego charakteru i walorów ▪ przeprowadzanie wtórnych podziałów obiektów i zespołów zabudowy ▪ brak poszanowania dla autentyzmu zabytków (oryginalnej substancji, kolorystyki, układu przestrzennego, funkcji, technologii wykonania, tradycyjnych materiałów budowlanych) ▪ brak wiedzy i świadomości właścicieli o właściwym użytkowaniu zabytków ▪ zagrożenia powodowane przez klęski żywiołowe ▪ niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony zabytków ▪ coraz większy wpływ zunifikowanej kultury masowej i oderwanie świata wirtualnego od realnego – pozostawanie w świecie jedynie „wirtualnego” zainteresowania zabytkami ▪ brak gotowych projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji budowlanej, o dobrych proporcjach i gabarytach, które można by było wykorzystać przy współczesnej zabudowie wsi

<ul style="list-style-type: none">▪ różnorodność stron internetowych poświęconych historii i tradycji gminy,▪ rozszerzenie możliwości dofinansowywania prac konserwatorskich z budżetu samorządowego, wojewódzkiego, krajowego, prywatnego oraz UE▪ wględnianie zagadnień ochrony zabytków w nowych i aktualizowanych programach, analizach, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	<ul style="list-style-type: none">▪ pobieżne zainteresowanie zabytkami oraz spłykanie problematyki ochrony zabytków w różnorodnych środkach masowego przekazu, silnie oddziaływujących na świadomość użytkowników i właścicieli zabytków▪ nieumiejętność zdobywania przez właścicieli zabytków środków na ich konserwację▪ zbyt mała ilość funduszy na skuteczną ochronę zabytków▪ nadmierne i szkodliwe dla zabytków przyspieszanie procesów projektowania -uzgadniania-wykonania prac konserwatorskich, związane ze staraniami właścicieli i użytkowników zabytków o dofinansowania prac oraz późniejszym pośpiesznym wydawaniem pozyskanych środków▪ niedostatek skutecznych ogólnokrajowych prawnych rozwiązań i narzędzi administracyjnych do egzekwowania prawa wobec działań samowolnych i szkodzących zabytkom
--	--

7. Założenia programowe

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kartuzy będzie służyć ochronie, sukcesywnej rewaloryzacji oraz wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego.

Ramy programowe Programu Opieki wyznaczają tezy problemowe, wskazujące na:

- umożliwienie finansowania i racjonalnego wykorzystania środków finansowych na utrzymanie krajobrazu kulturowego oraz ratowanie obiektów o szczególnych wartościach historycznych oraz obiektów ważnych dla krajobrazu kulturowego gminy,
- wspieranie i kreowanie różnorodnych form i metod umożliwiających ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami – stymulowanie zasad partnerstwa oraz odpowiedzialności właścicieli obiektów o podstawowym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego gminy Kartuzy,
- podnoszenie walorów zabytkowych i wykorzystanie ich w promocji kultury i dla rozwoju turystyki, zwłaszcza jako czynnika wpływającego na rozwój społeczno-gospodarczy gminy,
- umożliwienie kreowania i realizowania lokalnych projektów związanych z kompleksowymi pracami konserwatorskimi i restauratorskimi oraz chroniącymi krajobraz kulturowy dla osiągnięcia zauważalnych i wymiernych efektów jakościowej zmiany,
- kreowanie modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców gminy, władz samorządowych, a także wykonawcach prac prowadzonych w obiektach zabytkowych,
- wspieranie aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie dziedzictwa kultury mniejszości narodowych,
- poszukiwanie i wspieranie projektów związanych z kreowaniem i wdrażaniem nowych form opieki nad zabytkami i ich promocji (np. szlaki turystyczno-historyczne, ożywianie zabytków),
- włączenie kultury i dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia zgodnie z zasadami planowania i wdrażania programów prorozwojowych, stosownie do oczekiwań mieszkańców gminy poprzez uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w rozwoju społeczno-ekonomicznym gminy.,
- rehabilitowanie tradycyjnej zabudowy wiejskiej (niezwykle ważnej dla tożsamości lokalnej), która często jest bezmyślnie lub celowo niszczona.

CEL STRATEGICZNY

Programu Opieki Nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016–2019:

**Ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym gminy
służące zachowaniu krajobrazu kulturowego i zabytków,
budowaniu tożsamości lokalnej oraz
wszechstronnemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy.**

Wskazany cel strategiczny niniejszego programu oraz zaproponowane poniżej priorytety, w ramach których ten cel będzie realizowany, nawiązują i są spójne z celami i priorytetami zawartymi w Krajowym Programie opieki nad zabytkami, Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego oraz Powiatowym programie opieki nad zabytkami powiatu kartuskiego.

Zaproponowane poniżej kierunki działań i zadania są możliwie szeroką propozycją, pozwalającą na podjęcie różnorodnych, konkretnych działań: działań jednorazowych, jak i długofalowych, które będą kontynuowane w przyszłości, czy też kontynuować będą już rozpoczęte przedsięwzięcia. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami to zadanie żmudne, właściwie nieustające, wymagające uważnej obserwacji środowiska kulturowego i cierpliwości w oczekiwaniu na efekty. Bo w niektórych obszarach działań efekty będzie można zaobserwować dopiero po latach – tak jest np. z edukacją dzieci i młodzieży oraz uwrażliwianiem społeczeństwa na sprawy dotyczące fachowej opieki nad zabytkami. Nie należy więc oczekiwać, że w ciągu czterech lat uda się naprawić wszystkie nawarstwione zaniedbania i niedostatki w sferze ochrony zabytków, wynikające z różnych przyczyn – systemowych, historycznych, ekonomicznych, czy doktrynalnych. W każdym roku programowania Gmina podejmie działania w zależności od kondycji finansowej budżetu komunalnego, w ramach posiadanych już jednostek organizacyjnych, przy współpracy ze środowiskami naukowymi i konserwatorskimi oraz społecznością gminy.

7.1. Priorytety programu opieki

Cel strategiczny programu będzie realizowany w ramach trzech priorytetów:

PRIORYTET I BADANIE I DOKUMENTOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KARTUZY

PRIORYTET II ZACHOWANIE I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KARTUZY

PRIORYTET III OCHRONA, PROMOWANIE I POPULARYZOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KARTUZY

Wykonywanie zadań z zakresu opieki nad zabytkami wymagać będzie współpracy z różnorodnymi instytucjami:

- a) ochrony zabytków (m.in. Powiatowy Konserwator Zabytków dla Powiatu Kartuskiego, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku oraz Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku, Narodowy Instytut Dziedzictwa Oddział Terenowy w Gdańsku, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków)
- b) lokalnymi instytucjami kultury (np. Muzeum Kaszubskie, Informacja Turystyczna)

- c) uczelniami i ośrodkami naukowymi (np. możliwe jest zawarcie porozumień o współpracy z Politechniką Gdańską, Uniwersytetem im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Akademią Sztuk Pięknych w Gdańsku)
- d) ochrony środowiska (w zakresie ochrony części dziedzictwa będącego dobrami natury, np. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku)
- e) powiatowymi i wojewódzkimi organami nadzoru budowlanego
- f) organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami
- g) innymi samorządami (współdziałanie we wspólnych przedsięwzięciach oraz w ramach wymiany doświadczeń)
- h) samorządem powiatowym i wojewódzkim
- i) samorządami gmin partnerskich i gmin sąsiadujących z gminą Kartuzy

W celu wdrażania programu należy przewidzieć:

- szkolenia dla urzędników samorządowych oraz służb gminnych stykających się w swej pracy z zagadnieniami dziedzictwa kulturowego
- szkolenia dla podmiotów zarządzających mieniem gminnym
- zorganizowanie szkoleń i poradnictwa dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
- zorganizowanie szkoleń i poradnictwa dla firm budowlanych i rzemieślników wykonujących prace budowlane w obiektach zabytkowych

Poradnictwo to powinno dotyczyć:

- informacji o szkoleniach na temat opieki nad zabytkami
- sposobów uzyskiwaniu pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach
- możliwości uzyskiwania środków na finansowanie prac prowadzonych w zabytkach
- promowania prac prowadzonych zgodnie ze sztuką konserwatorską
- materiałów budowlanych właściwych do wykorzystywania przy pracach prowadzonych w zabytkach
- popularyzowania tradycyjnych technik budowlanych, które powinny być wykorzystywane przy pracach prowadzonych w obiektach zabytkowych

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

PRIORYTET I BADANIE I DOKUMENTOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KARTUZY	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
<p>Badanie i dokumentowanie zasobów dziedzictwa kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie i wspieranie działań dokumentujących i inwentaryzujących całokształt dziedzictwa kulturowego gminy, w tym profesjonalnego i naukowego rozpoznania dziedzictwa kulturowego, szczególnie ukierunkowanego na pomijane i nie dość poznane dotąd obszary dziedzictwa (m.in. szukanie specyfiki gminy, rozpoznawanie poszczególnych grup zabytków, rozpoznanie detalu architektonicznego oraz stolarki okiennej i drzwiowej, działalność artystów – architektów, budowniczych, rzeźbiarzy, malarzy - na terenie gminy Kartuzy, rozpoznanie elementów wystroju i wyposażenia wnętrz obiektów zabytkowych, w tym budynków sakralnych, użyteczności publicznej i mniej dostępnych obiektów prywatnych), m.in. inwentaryzacji i opracowań nt.: tradycyjnego budownictwa wiejskiego, w szczególności drewnianego i szkieletowego, kapliczek i krzyży przydrożnych, zabytkowej stolarki okiennej i drzwiowej, komponowanych układów zabytkowej zieleni, rozpoznanie i inwentaryzowanie historycznych odmian drzew owocowych, szczególnie jabłoni i grusz, dziedzictwa niematerialnego gminy (w tym haftu kaszubskiego, tradycyjnych technik budowlanych) - oraz prowadzenie i wspieranie działań i opracowań popularnonaukowych na ten temat - prowadzenie i wspieranie specjalistycznego rozpoznania zabytków związanego z procesami inwestycyjnymi - rozpoznanie badawcze zabytków poprzedzające działania inwestycyjne, m.in.: ekspertyzy techniczne i konserwatorskie, badania konserwatorskie, architektoniczne badania i nadzory archeologiczne, programy prac konserwatorskich, dokumentacje projektowe, inwentaryzacje, itp., również w zakresie rozpoznania pierwotnej kolorystyki elewacji budynków oraz tradycyjnych technik budowlanych

	<ul style="list-style-type: none"> - doskonalenie i aktualizowanie baz danych o zabytkach dających podstawę do diagnozowania oraz planowania przedsięwzięć ochronnych, w tym szczególnie: aktualizowanie Gminnej Ewidencji Zabytków o informacje o stanie zachowania zabytków, elementach cennych, wartościowaniu, typach własności, zagrożeniach, itp. a także opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminy
--	---

<p>PRIORYTET II ZACHOWANIE I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KARTUZY</p>	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Zachowanie i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> - działania własne gminy (w odniesieniu do zabytków będących jej własnością) polegające na zachowaniu zabytków, zabezpieczeniu, zatrzymaniu ich degradacji oraz ich konserwowaniu i rewaloryzowaniu w tym działania dotyczące krajobrazu kulturowego, układów przestrzennych, niematerialnego dziedzictwa, rewaloryzacji przestrzeni publicznych, zabytkowej zieleni - działania polegające na wspieraniu i współfinansowaniu zachowania zabytków niebędących własnością gminy, polegające na zabezpieczeniu, zatrzymaniu ich degradacji oraz ich konserwowaniu i rewaloryzowaniu - dążenie do zachowania najcenniejszych zasobów zabytkowych gminy, ale i innych (typowych lub mniej znaczących) elementów dziedzictwa kulturowego współtworzących unikatowy charakter dziedzictwa kulturowego (architektura i budownictwo różnych okresów historii, zabytkowa zieleni, zabytki archeologiczne i ruchome, układy przestrzenne) - zapewnienie ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi - udostępnianie (np. w internecie) informacji o różnorodnych możliwościach pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie prac przy zabytkach - uatrakcyjnienie i zwiększanie przydatności zabytków np. poprzez szukanie i umieszczanie w nich nowych funkcji, atrakcyjnych turystycznie, kulturalnie, edukacyjnie

PRIORYTET III OCHRONA, PROMOWANIE I POPULARYZOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KARTUZY	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
a) Ochrona dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> - uwzględnianie priorytetów i kierunków działań gminnego programu opieki nad zabytkami w innych dokumentach i regulacjach prawnych gminy - uwzględnianie problematyki badawczej oraz ochrony zabytków w procesie kształtowania prawa miejscowego (programy, strategie, plany i analizy, studia, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) - zapewnianie ochrony prawnej zabytkom z obszaru gminy oraz rozszerzanie jej zakresu (poprzez postulowanie nowych wpisów do rejestru zabytków, weryfikację już wydanych decyzji wpisujących do rejestru zabytków, zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, cykliczną weryfikację Gminnej Ewidencji Zabytków) - udział w powiatowych, wojewódzkich, krajowych i europejskich programach ochrony zabytków oraz tworzenie własnych tematycznych programów ochrony zabytków, w tym dot. tradycyjnego budownictwa wiejskiego, zabytkowej zieleni - wykonanie i aktualizowanie Planu ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i wojny - poprawa stanu zabezpieczeń zabytków - wykonywanie zabezpieczeń zabytków przed kradzieżą, pożarami, klęskami żywiołowymi (instalacje przeciwpożarowe, alarmowe, zabezpieczenia antywłamaniowe, monitoring, montaż w zabytkach niezbędnych instalacji dla zapewnienia właściwych warunków do przechowywania i eksponowania zabytków ruchomych) - korzystanie z doświadczeń miast i samorządów partnerskich w dziedzinie ochrony zabytków - współpraca z instytucjami ochrony zabytków i uczelniami wyższymi w zakresie organizacji warsztatów i praktyk studenckich, badań i inwentaryzacji zabytków, konferencji naukowych nt. dziedzictwa kulturowego

<p>b) Promowanie i popularyzowanie dziedzictwa kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego w promocji gminy i tworzeniu produktów turystyki kulturowej oraz wspieranie turystyki kwalifikowanej opartej na zasobach dziedzictwa kulturowego - włączanie zabytków w powiatowe, wojewódzkie, krajowe i europejskie szlaki turystyczne (np. szlaki zabytków techniki, budownictwa drewnianego, droga św. Jakuba itp.) - promowanie profesjonalnego wykonawstwa konserwatorsko-budowlanego przy pracach prowadzonych w zabytkach nieruchomych, ruchomych, archeologicznych oraz przy zabytkowej zieleni, w tym organizowanie warsztatów i szkoleń dla właścicieli zabytków, wykonawców prac w zabytkach, urzędników - promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym poprzez publikacje książkowe i foldery, informację turystyczną, filmy, tablice informacyjne, edukację szkolną oraz obejmującą wszystkich mieszkańców, organizację warsztatów wiedzy o zabytkach, o kulturze regionu, odczyty, konferencje naukowe i popularnonaukowe, lekcje nt. historii i dziedzictwa kulturowego miasta, konkursy - finansowanie pomocy dydaktycznych dla szkół oraz materiałów popularnonaukowych (również dla dorosłych) na temat dziedzictwa kulturowego gminy - oznakowywanie cennych i ciekawych zabytków umożliwiające ich lokalizację w terenie i identyfikację (tablice, oznakowanie szlaków, mapy w terenie), a także ujednocianie i sukcesywna wymiana oznaczeń już wykonanych i zniszczonych - rozbudowa informacji o kulturze regionu (publikacje, mapy, foldery, strony internetowe, punkty informacji turystycznej, bazy zabytków), m.in. opracowanie <i>mapy zabytków gminy</i>, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego. - wspieranie inicjatyw społecznych (fundacji, stowarzyszeń, grup lokalnych) przyjmujących za cele również ochronę dziedzictwa kulturowego i opiekę nad zabytkami - wspieranie inicjatyw tworzących miejsca pracy związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami
--	--

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

8.1. Instrumenty prawne

Gmina Kartuzy jest właścicielem obiektów zabytkowych, także takich, które mogą być wskazane do wpisania do rejestru zabytków. W związku z powyższym może być wnioskodawcą wpisania ich do rejestru zabytków. Zaplanowano także działania wspierające właścicieli w staraniach o wpisanie wartościowych obiektów do rejestru zabytków województwa pomorskiego, a także aktualizacji niektórych decyzji już funkcjonujących (jak np. wpis założenia urbanistycznego Kartuz).

W obiegu prawnym jest Uchwała Rady Miejskiej w Kartuzach w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze gminy Kartuzy, umożliwiającą współfinansowanie przez gminę prac prowadzonych w zabytkach.

Niezbędna jest kontynuacja włączania zagadnień ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zgodnie z przyjętymi priorytetami i kierunkami działań, do obowiązującego w gminie prawa miejscowego oraz wszelkich aktów prawnych, dokumentów, programów i planów tworzonych przez zespoły urzędu. Począwszy od Statutu Gminy, poprzez już powstałe i obecnie powstające strategie i programy z różnych dziedzin (m.in. Program ochrony środowiska), miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W wielu już istniejących dokumentach uwzględniono potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego, lecz przy okazji aktualizacji tych dokumentów konieczne jest nawiązanie do konkretnych kierunków działań opieki nad zabytkami oraz powiązanie ich z działaniami postulowanymi w tych dokumentach. Problematyka zachowania dziedzictwa kulturowego zostanie uwzględniona przez władze gminy przy uchwalaniu prawa miejscowego, szczególnie nowopowstających miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, czy lokalnego programu rewitalizacji gminy.

8.2. Instrumenty koordynacji

Realizacja działań w ramach przyjętych priorytetów wymaga współpracy osób i instytucji mających wpływ na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Kartuzy.

Konieczne są też cykliczne spotkania z przedstawicielami Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku oraz Powiatowego Konserwatora Zabytków w Kartuzach, w celu monitorowania w terenie prowadzonych prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych oraz stanu zachowania zabytków.

Realizacja Programu wymaga też współpracy z innymi instytucjami różnych szczebli, w tym współpracy z Muzeum Kaszubskim w Kartuzach, Kaszubskim Parkiem Krajobrazowym z siedzibą w Kartuzach, diecezją pelplińską, gdańską i parafiami z terenu powiatu kartuskiego, a także Lasami Państwowymi.

8.3. Instrumenty finansowe

Rada Miejska udziela dotacji na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Daje to możliwość ubiegania się przez właścicieli prywatnych o pomoc finansową ze strony samorządu gminnego, na warunkach określonych w podejmowanych uchwałach. Taka pomoc została już wielokrotnie udzielona. Ponadto możliwe jest wprowadzenie systemu ulg finansowych, podatkowych, nagród, zachęt dla właścicieli i posiadaczy obiektów za należyte utrzymywanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych.

Działania te należy rozwijać przy uwzględnieniu możliwości finansowych budżetu gminy.

W ramach powstających w Urzędzie Miejskim projektów planowane jest również wykorzystanie funduszy unijnych oraz dostępnych dofinansowań udzielanych przez samorząd województwa pomorskiego.

Gmina zamierza ubiegać się o dofinansowanie na realizację projektów tzw. miękkich związanych z rozwojem zasobów ludzkich lub rozwojem obszarów wiejskich: na szkolenia właścicieli obiektów zabytkowych, szkolenia wykonawców prac prowadzonych w zabytkach, promocję, współpracę międzynarodową, tworzenie lokalnych oraz regionalnych produktów i marek turystycznych, tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzina kultury, turystyki i edukacji. W tym wypadku, gdy wkład własny stanowi niewielki procent w stosunku do przyznawanych grantów (od 1,5 do 15 %), pozyskane środki będą w znaczący sposób wpływały na zwiększenie możliwości operacyjnych gminy.

Szczególnie ważne wydają się szkolenia, które należałoby zorganizować dla wykonawców prac prowadzonych w zabytkach. Bolączką (nie tylko gminy Kartuszy - jest to problem regionu, ale i całej Polski) jest częsty u wykonawców robót brak umiejętności operowania dawnymi technikami budowlanymi, których należy użyć np. przy pracach naprawczych, remontach bieżących w obiektach zabytkowych, przy naprawach ubytków:

- tynków tradycyjnych
- zabytkowych konstrukcji drewnianych, konstrukcji szkieletowych
- szczególnie konstrukcji szachulcowej
- wykonywaniu tradycyjnych pokryć dachowych, jak krycie łupkiem, dachówką ceramiczną, blachą,
- uzupełnianie detalu elewacyjnego, sztukaterii.

8.4. Instrumenty społeczne

W działaniach Gminy przewidywane jest prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja popularyzująca dziedzictwo kulturowe gminy.

Możliwe jest uczestniczenie w programach związanych z dziedzictwem kulturowym stworzonych przez inne instytucje lub też inicjowanie przez Kartuszy stałych lub krótkotrwałych programów, np.:

- współdziałanie w programach ochrony zabytków np. stworzonych przez Urząd Marszałkowski,
- tworzenie tematycznych programów opieki nad zabytkami gminy,
- inicjowanie i prowadzenie działań monitorujących stan zachowania zabytków.

8.5. Instrumenty kontrolne

Zadania sformułowane w niniejszym programie przewidują stosowanie monitoringu jego realizacji w postaci monitoringu stanu środowiska kulturowego.

Okresowe monitorowanie i planowanie wszelkich działań związanych z wykonywaniem Programu opieki nad zabytkami pozwoli na ocenę uzyskanych efektów oraz sformułowanie nowych zadań w kolejnej edycji programu opieki. W tym celu konieczne jest zbieranie danych o realizacji zadań oraz uwzględnianie uwag zgłaszanych przez wszystkich zainteresowanych. Na tej podstawie zostaną opracowane sprawozdania z realizacji programu, przedstawiane do przyjęcia Radzie Miejskiej przez Burmistrza w cyklu dwuletnim.

Obok monitorowania działań własnych w ramach programu opieki nad zabytkami miasta, konieczna jest również wiedza o wszelkich prowadzonych na terenie gminy przedsięwzięciach związanych z ochroną i opieką nad dziedzictwem kulturowym. Umożliwi to uwzględnianie wyników tych przedsięwzięć w ewentualnym modyfikowaniu działań gminy.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Za monitorowanie realizacji *Programu Opieki nad Zabytkami gminy Kartuzy na lata 2016-2019* odpowiada Burmistrz, który co dwa lata będzie przedstawiał Radzie Miejskiej w Kartuzach sprawozdanie z realizacji programu.

Kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- liczba i długość (w km) utworzonych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych promujących dziedzictwo kulturowe,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw i działań edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego na terenie gminy,
- liczba przygotowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników, wydawnictw fachowych),
- liczba szkoleń/liczba osób biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

10.1. Publiczne źródła finansowania

Źródła publiczne to m.in.:

- budżet państwa – np. środki w ramach programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- budżet Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie przy zabytkach archeologicznych, nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków
- budżet samorządu wojewódzkiego – dofinansowywanie remontów obiektów zabytkowych przez Marszałka Województwa Pomorskiego
- granty i nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych
- budżet samorządu powiatowego na zadania związane z zabytkami wynikające z zapisów strategii rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu
- własny budżet gminy – szczególnie działania związane z uchwałą Rady Miejskiej w sprawie dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków
- dochody własne instytucji kultury
- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe
- inne źródła – zagraniczne, unijne

W celu właściwej i skutecznej ochrony zasobów kulturowych wykorzystane zostaną środki możliwe do zabezpieczenia w budżecie gminy na ten cel, jak również w miarę możliwości prowadzone będą programy czerpiące z budżetów innych publicznych źródeł, tj.: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz województwa pomorskiego.

1. Gmina Kartuzy: w budżecie co roku zabezpieczane będą środki na zadania wynikające z niniejszego dokumentu.
2. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
(źródło: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra/programy-mkidn-2014.php>)

Program „Dziedzictwo Kulturowe”

Priorytet 1 – Ochrona Zabytków

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Departament Ochrony Zabytków

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty

najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- 3) Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. W przypadku zadań określonych w pkt. 2 o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych.

Priorytet 2 – Wspieranie działań muzealnych.

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) organizacja czasowych wystaw muzealnych;
- 2) modernizacja stałych wystaw muzealnych;
- 3) tworzenie stałych wystaw muzealnych;
- 4) publikacja katalogów do wystaw muzealnych;
- 5) konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego;
- 6) zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) organizacje pozarządowe;

3) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Priorytet 3 - Kultura ludowa

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Departament Narodowych Instytucji Kultury

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej. Dotyczy to zarówno przedsięwzięć, których zadaniem jest ochrona materialnej i niematerialnej spuścizny kultury ludowej, wpisujących się tym samym w założenia ratyfikowanej w 2010 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jak i zadań odwołujących się do żywych zjawisk kulturowych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) zadań edukacyjnych, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień szeroko pojętej kultury ludowej, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- 2) zadań z zakresu szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagających lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji;
- 3) publikacji książkowych z zakresu dziedzictwa kultury ludowej;
- 4) zadań dotyczących dokumentacji, archiwizacji i udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultury ludowej, w tym sztuki i rękodzieła ludowego, gwary, muzyki, tańca, śpiewu, obrzędowości, obyczajowości;
- 5) zadań popularyzujących unikalne i żywe elementy kultury ludowej, w tym konkursy, przeglądy, festiwale sztuki i rękodzieła ludowego;
- 6) zadań dotyczących ochrony architektury regionalnej;
- 7) zadań o charakterze artystycznym, użytkowym inspirowanych tradycyjną twórczością ludową;
- 8) projektów badawczych i popularyzatorskich z zakresu antropologii kulturowej, etnologii i etnografii.

Z priorytetu wyłączone są zadania związane z obchodami 200 rocznicy urodzin Oskara Kolberga, zadania archeologiczne, zadania o tematyce historycznej, w tym również rekonstrukcje wydarzeń historycznych i turnieje rycerskie, festyny, zloty i zawody regionalne oraz zakupy strojów ludowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) organizacje pozarządowe;
- 3) podmioty prowadzące działalność gospodarczą;
- 4) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Priorytet 5 – Ochrona zabytków archeologicznych.

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Narodowy Instytut Dziedzictwa

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został

sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Priorytet 6 – Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu opracowania i cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych (także z zakresu niepaństwowego zasobu archiwalnego), bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych. Proces ten w sposób szczególny winien uwzględniać właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo zbiorów przeznaczonych do digitalizacji.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) opracowanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego ze szczególnym uwzględnieniem niepaństwowego zasobu archiwalnego wraz z przeprowadzeniem koniecznych prac konserwatorskich;
- 2) digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- 3) udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;

4) przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) organizacje pozarządowe;
- 2) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne;
- 3) uczelnie publiczne.

Program „Kolekcje”

Priorytet 4 – Kolekcje muzealne

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej. Priorytet ma za zadanie utrwalanie wysokich standardów w zakresie opracowywania, przechowywania, konserwowania i popularyzowania zbiorów i kolekcji muzealnych. Kolekcje dofinansowane w ramach priorytetu powinny być tworzone w oparciu o konsekwentny i długofalowy plan rozwoju. Ze względu na powyższe wymagania priorytet skierowany jest wyłącznie do instytucji kultury wpisanych do Państwowego Rejestru Muzeów, które są w szczególności zobligowane do zachowania wysokiej wartości merytorycznej realizowanych przedsięwzięć oraz do stosowania właściwych reguł opieki nad gromadzonymi zbiorami. Ważne dla celów priorytetu będą projekty wykraczające poza nakreślone wyżej wymagania podstawowe, dla realizacji których zakupy dokonywane w ramach zadania równoznaczne będą z istotnym podniesieniem jakości i wartości posiadanych zbiorów.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) zakup obiektu do zbiorów muzeum oraz pokrycie kosztów niezbędnych do dokonania przedmiotowego zakupu;
- 2) zakup kolekcji do zbiorów muzeum oraz pokrycie kosztów niezbędnych do dokonania przedmiotowego zakupu.

W ramach jednego wniosku można ubiegać się wyłącznie o zakup pojedynczego obiektu lub spójnej kolekcji. Przedmiotem zakupu nie może być grupa obiektów niestanowiących kolekcji. Z priorytetu wyłączone są zadania związane z zakupem obiektów i kolekcji sztuki współczesnej, o których dofinansowanie można ubiegać się w ramach priorytetów *Narodowe kolekcje sztuki współczesnej* i *Regionalne kolekcje sztuki współczesnej*.

O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się państwowe i samorządowe instytucje kultury, będące muzeami wpisanymi do Państwowego Rejestru Muzeów.

Program „Rozwój infrastruktury kultury”.

Priorytet 1 – Infrastruktura kultury

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Departament Szkolnictwa Artystycznego i Edukacji Kulturalnej

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji

celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Priorytet 3 – Infrastruktura domów kultury

I. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA PRIORYTETEM:

Narodowe Centrum Kultury

II. STRATEGICZNE CELE PRIORYTETU:

Strategicznym celem priorytetu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury. Szeroki katalog działań, obejmujący prace budowlane, opracowywanie dokumentacji technicznej czy zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, daje możliwość finansowania zadań w obszarze sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materiałowo-technicznego podmiotów objętych zakresem priorytetu.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu edukacji kulturalnej:

- 1) robót budowlanych, w tym rozbudowy, nadbudowy, przebudowy, remontu, wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, realizowanych wyłącznie w już istniejących obiektach budowlanych oraz zakupu wyposażenia na potrzeby prowadzenia edukacji kulturalnej;
- 2) zakupu wyposażenia na potrzeby prowadzenia edukacji kulturalnej;
- 3) przygotowania dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadań dotyczących budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) domy kultury, ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) jednostki samorządu terytorialnego – wyłącznie jako organy prowadzące dla podmiotów wymienionych powyżej.

10.2. Fundusze strukturalne

Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej

(źródło: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/PoradnikBeneficjenta/PoIis/Strony/11.1-Ochrona-i-zachowanie-dziedzictwa-kulturowego.aspx>):

Program dla Europy Środkowej

Priorytet 4 - Podniesienie konkurencyjności oraz atrakcyjności miast i regionów.

Obszar interwencji: P4.3 Wykorzystanie zasobów kulturowych dla uatrakcyjnienia miast i regionów.

Celem priorytetu jest ochrona, rozwój i wykorzystywanie do celów gospodarczych (głównie turystycznych) zasobów kulturowe Europy Środkowej takich jak: parki krajobrazowe i narodowe, zamki, pałace, kościoły, zabytki i inne obiekty związane z kulturą i tradycją miast i regionów Europy Środkowej.

Dofinansowanie obejmuje np. rozwijanie współpracy związanej z wykorzystaniem obiektów zabytkowych i muzeów w różnych krajach Europy Środkowej w celu stworzenia wspólnej oferty turystycznej, promocji, na tworzenie ponadnarodowych i innowacyjnych strategii zarządzania dla ochrony, konserwacji i eksploatacji zasobów kulturowych, czy na stworzenie transnarodowych szlaków turystycznych we współpracujących regionach. Współpraca tego typu musi służyć podnoszeniu konkurencyjności partnerskich regionów.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących przykładowych zadań:

- tworzenie ponadnarodowych i innowacyjnych strategii zarządzania dla ochrony, konserwacji i eksploatacji zasobów kulturowych (miejsc, struktur, krajobrazów, obiektów) zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju (czyli rozwoju gospodarczego z wykorzystaniem zasobów kulturowych, przy jednoczesnej ochronie tych zasobów),
- promowanie kultury i tradycji regionów, krajów (np. reklama w telewizji, radio),
- zintegrowane koncepcje kulturowe i gospodarcze mające na celu generowanie dochodu i zatrudnienia (np. stworzenie programów wycieczek objazdowych promujących zabytki i kulturę regionów współpracujących),
- podejmowanie działań ujętych w strategiach regionów w zakresie wzmocnienia kulturowych aspektów regionów,
- nawiązanie współpracy pomiędzy obiektami zabytkowymi i muzeami w celu np. stworzenia w przyszłości wspólnej oferty,
- ponadnarodowa współpraca nad przygotowaniem inwestycji w “szlaki kulturowe” w obszarze Europy Środkowej (np. zakup tabliczek informacyjnych, rozbudowa, zagospodarowanie szlaków),
- ponadnarodowe centrum kompetencji zajmujące się utrzymaniem zasobów kulturowych (obiektów kultury, parków krajobrazowych itp. w słabszych, peryferyjnych regionach. Można otrzymać dofinansowanie na zakup i wprowadzenie

technologii informatyczno-komunikacyjnych do współpracy np. dostęp do stałego i szybkiego Internetu.

Beneficjentami priorytetu mogą być podmioty z państw objętych programem, takie jak:

- władze lokalne i regionalne,
- instytucje planistyczne i badań stosowanych,
- agencje rozwoju,
- grupy interesu,
- firmy transportu publicznego,
- spółdzielnie mieszkaniowe i korporacje mieszkaniowe,
- grupy inicjatyw kulturowych,
- organizacje ponadnarodowe działające w obszarze kultury,
- wszystkie zorganizowane grupy obywateli i ich przedstawiciele działający dla uatrakcyjnienia miast i regionu w oparciu o zasoby kulturowe.

Program Infrastruktura i Środowisko.

Priorytet 11 - Kultura i dziedzictwo kulturowe.

Działanie: 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.

Celem Działania jest ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.

Dofinansowanie obejmuje np. remont i odnowienie zabytku, konserwację zabytkowego budynku, czy przygotowanie dokumentacji pod inwestycję, tworzenie wirtualnych instytucji kultury przy wykorzystaniu w tym celu zbiorów zabytkowych. Ważne, aby zachęcał mieszkańców i turystów do zwiedzania zabytków i poznawania cennych zbiorów zabytkowych, wskazane jest również, aby projekt przyczynił się do utworzenia nowych miejsc pracy w sektorze kultury.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- rewitalizację, rewaloryzację, konserwację, renowację, restaurację, zachowanie, a także adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem,
- zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
- konserwację zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, archiwaliów i zbiorów filmowych,
- zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem,
- rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizację zabytkowych zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych i zbiorów filmowych,
- tworzenie wirtualnych instytucji kultury (dot. wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych),
- przygotowanie kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania.

Beneficjentami działania mogą być:

- instytucje kultury (państwowe, samorządowe oraz współprowadzone z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- organizacje pozarządowe,
- archiwa państwowe,
- szkoły artystyczne (dla których organem prowadzącym jest minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub jednostki samorządu

terytorialnego), wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem,

- uczelnie artystyczne (nadzorowane przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem,
- publiczne uczelnie wyższe inne niż artystyczne, wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem.

Program Infrastruktura i Środowisko.

Priorytet - 11 Kultura i dziedzictwo kulturowe.

Działanie: 11.2 Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym.

Celem działania jest rozwój i poprawa stanu ważnych dla kraju i regionu obiektów kulturalnych, tak, aby umożliwiły zwiększony dostęp do kultury oraz poprawę jakości oferty kulturalnej dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Dofinansowanie obejmuje np. budowę, remont i przebudowę obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, takich jak np. muzea, teatry, w tym także na przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej dla inwestycji.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- budowa, rozbudowa, remont i przebudowa instytucji kultury,
- zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej,
- przygotowanie dokumentacji niezbędnej do przeprowadzenia projektu.

Beneficjentami działania mogą być:

- instytucje kultury (państwowe, samorządowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego),
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- archiwa państwowe,
- jednostki samorządu terytorialnego.

Program Regionu Morza Bałtyckiego.

Priorytet - 4 Promowanie atrakcyjności i konkurencyjności miast i regionów.

Kierunek wsparcia: 4.1 Wzmacnianie rozwoju regionów metropolitalnych, miast i obszarów miejskich.

Celem jest stworzenie silniejszych powiązań pomiędzy dużymi miastami i obszarami wokół nich, co pozwoli na lepsze wykorzystanie ich możliwości i rozwój całego regionu.

W ramach tego kierunku wsparcia można realizować projekty opierające się na współpracy miast i regionów w zakresie rozwoju gospodarczego, które będą przyczyniać się do realizowania ponadnarodowych programów i polityk wyznaczonych dla całego Regionu Morza Bałtyckiego.

Dofinansowanie obejmuje np. wspólne inwestycje, które przyczynią się do poprawy jakości świadczonych usług w całym regionie. Chodzi tu między innymi o usługi związane z sektorem ochrony zdrowia, edukacji oraz transportu publicznego.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- wspólne działania miast i regionów, dzięki którym będą one realizować założenia programów i polityk dotyczących rozwoju gospodarczego na poziomie całego Regionu Morza Bałtyckiego (np. w zakresie polityki przedsiębiorczości i polityki

dotyczącej małych i średnich firm, przyciągania inwestycji zagranicznych, promowania gospodarki opartej na wiedzy, kierowania firmą, wydajności pracy, ochrony środowiska miejskiego, zwiększania aktywności społecznej mieszkańców, strategii dotyczących zatrudnienia),

- przygotowywanie inwestycji i wspólnych, ponadnarodowych rozwiązań pozwalających na świadczenia wysokiej jakości usług społeczno-gospodarczych na poziomie całego regionu (chodzi tu przykładowo o usługi w sektorze usług zdrowotnych, transportu publicznego, edukacji oraz pośrednictwa pracy),
- realizacja planów działania w zakresie zmian gospodarczych w regionie z mniejszym i rozrzuconym zasiedleniem (chodzi tu o projekty realizowane w ramach partnerstwa złożonego z władz regionalnych i krajowych oraz firm oraz organizacji pozarządowych),
- opracowywanie praktycznych rozwiązań na poziomie całego regionu poprawiających współpracę wielkich miast z miastami małymi oraz średnimi,
- tworzenie partnerstw miejsko-wiejskich rozwiązujących wspólne problemy tych obszarów (takie jak: przenoszenie się ludności do strefy podmiejskiej, zwiększająca się liczba osób dojeżdżających do pracy z obszarów podmiejskich, wspólne oszczędzanie energii, gospodarowanie energią, w tym odnawialną taką jak słoneczna, wodna czy wiatrowa, rozwiązania służące lepszemu powiązaniu turystyki miejskiej i wiejskiej).

Beneficjentami działania mogą być:

- władze publiczne (centralne, regionalne i lokalne oraz ich związki),
- instytucje badawcze i szkoleniowe,
- fundacje,
- organizacje pozarządowe oraz instytucje nie działające dla osiągnięcia zysku.

Program Regionu Morza Bałtyckiego.

Priorytet - 4 Promowanie atrakcyjności i konkurencyjności miast i regionów.

Kierunek wsparcia: 4.2 Strategiczne wsparcie zintegrowanego rozwoju BSR oraz spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej.

Celem pomocy jest wyrównanie poziomu społecznego i gospodarczego między poszczególnymi obszarami w całym Regionie Morza Bałtyckiego. Chodzi tutaj przede wszystkim o tworzenie koncepcji rozwoju na poziomie ponadnarodowym, dzięki czemu inwestycje podejmowane w całym regionie będą służyły tym samym celom.

Dofinansowanie obejmuje np. międzynarodowe projekty dotyczące przygotowywania oraz realizowania wspólnych strategii dotyczących zmiany roli wsi, oszczędzania energii, czystszej produkcji oraz zamówień publicznych dotyczących tworzenia przyjaznych dla środowiska towarów i usług; przygotowanie i realizacje ponadnarodowych strategii marketingowych (np. reklamy czy promocji) związanych z atutami całego Regionu w biznesie i otoczeniu biznesu (takich jak: drogi, telekomunikacja, edukacja, kultura, przyroda); opracowywanie programów związanych z przystosowaniem poszczególnych obszarów do zmian demograficznych (np. zmian w liczbie ludności, wykształcenia, wieku, zjawiskach przyływu lub odpływu mieszkańców) lub też przywracania wartości gospodarczej, społecznej i przyrodniczej obszarom bardzo zniszczonym przez przemysł; działania związane z tworzeniem nowych usług i atrakcji turystycznych, takich jak: planowanie i uruchamianie ponadnarodowych tras turystycznych, promocja turystyki przyjaznej dla środowiska oraz turystyki wiejskiej.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- przygotowywanie i realizację wspólnych strategii dla wsi, dzięki którym rola wsi zostanie zmieniona i dzięki temu łatwiej będzie np. znaleźć tam pracę,

- przygotowywanie i realizacja strategii rozwoju (danego obszaru lub danego sektora), dzięki czemu będzie możliwa zmiana kierunku rozwoju gospodarczego i społecznego na lepszy niż dotychczas (np. likwidacja przemysłu, który bardzo zanieczyszcza dany teren czy zmiana kwalifikacji osób mieszkających tam, zalesianie, mądrzejsze wykorzystanie przyrody, rozwój obszarów chronionych),
- przygotowywanie i realizacja wspólnych strategii w zakresie oszczędzania energii i czystszej produkcji oraz w zakresie zamówień publicznych dotyczących tworzenia przyjaznych dla środowiska towarów i usług,
- przygotowywanie i realizacja strategii marketingowych i działań związanych z atutami całego Regionu w biznesie i otoczeniu biznesu (takich jak: infrastruktura, kultura, przyroda),
- przygotowywanie i realizacja ponadnarodowych strategii, działań i modeli związanych z przystosowaniem poszczególnych obszarów do zmian demograficznych (np. zmian liczby ludności, jej wykształcenia, czy wieku) i procesów migracyjnych (przyływu lub odpływu ludności),
- przygotowywanie i realizacja wspólnych strategii w zakresie przywracania wartości gospodarczej, społecznej i przyrodniczej obszarom bardzo zniszczonym przez przemysł,
- opracowywanie produktów turystycznych Regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe tego obszaru i jego walory przyrodnicze (na przykład planowanie i uruchamianie ponadnarodowych tras turystycznych, promocja turystyki przyjaznej dla środowiska oraz turystyki wiejskiej).

Beneficjentami działania mogą być:

- władze publiczne (centralne, regionalne i lokalne oraz ich związki),
- instytucje badawcze i szkoleniowe,
- fundacje,
- organizacje pozarządowe oraz instytucje nie działające dla osiągnięcia zysku.

Program: Program Współpracy Międzyregionalnej.

Priorytet: 2 Środowisko naturalne i zapobieganie ryzyku.

Priorytet ten dotyczy środowiska naturalnego oraz zapobiegania ryzyku, a w szczególności kwestii związanych z zagrożeniami naturalnymi i technologicznymi, gospodarką wodną, gospodarką odpadami, różnorodnością biologiczną oraz zachowaniem dziedzictwa naturalnego, energią i zrównoważonym transportem, dziedzictwem kulturowym i krajobrazem.

Dofinansowanie można otrzymać m.in. na: wymianę doświadczeń i wiedzy w celu usprawnienia systemu obserwacji i ostrzegania o zagrożeniach ekologicznych, poprawy jakości dostarczania i oczyszczania wody, powtórnego wykorzystywania wysypisk śmieci i miejsc składowania odpadów, poprawy jakości powietrza i rozwoju innowacyjnych metod ochrony gleby i ożywiania gruntów na obszarach skażonych i poprzemysłowych.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- wizyty studyjne,
- wspólne sesje szkoleniowe i ćwiczenia,
- wymianę pracowników,
- studia i sprawozdania, analizy danych, porównawcze studia przypadku,
- spotkania i imprezy (międzyregionalne warsztaty, seminaria, konferencje, itd.),
- akcje informacyjne i promocyjne (komunikaty prasowe, broszury, ulotki, biuletyny, strona internetowa, programy w radiu i telewizji, itd.),
- rozwój wspólnych ram koncepcyjnych i metodologicznych,
- opracowanie i wstępne testowanie nowych instrumentów i metod,

- przygotowywanie operacyjnych planów działań.
- Beneficjentami działania mogą być:
- władze regionalne i lokalne,
 - instytucje zajmujące się ochroną przyrody,
 - służby kryzysowe i inne podmioty zajmujące się zarządzaniem zagrożeniami,
 - zarząd transportu publicznego,
 - organy zajmujące się ochroną dziedzictwa naturalnego i krajobrazu,
 - organy zajmujące się sektorem turystycznym,
 - uniwersytety, instytuty badawcze i naukowe, placówki edukacyjne,
 - inne organy publiczne lub podmioty prawa publicznego istotne dla procesu ochrony środowiska i zapobiegania ryzyku.

Program: Program Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk

Priorytet: 2 Atrakcyjność oraz wspólna tożsamość

Działanie: 2.3 Zrównoważone wykorzystywanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego dla rozwoju regionalnego

Celem działania jest wykorzystanie przyrody i kultury rejonu Południowego Bałtyku zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, czyli ich mądre wykorzystywanie i jednoczesna ochrona zasobów Południowego Bałtyku (krajobrazów, wód, roślin) dziedzictwa kulturowego (tradycji, jedzenia, tańców itp.) do rozwoju gospodarczego obszaru, przy jednoczesnej ich ochronie.

W ramach działania projekty mogą realizować instytucje oświatowe, jednostki samorządowe oraz inne instytucje, które mają pomysł na promocję, tworzenie międzynarodowych produktów i oferty turystycznej oraz ochronę środowiska i kultury na terenach Południowego Bałtyku.

Dofinansowanie można otrzymać m.in. na współpracę z instytucjami z krajów partnerskich w celu zarządzania miejscami dziedzictwa naturalnego (np. parki krajobrazowe, narodowe) i kulturowego (np. zamki, pałace, kościoły), a także na promocję wprowadzania zmian w działalności firm i instytucji w celu ograniczania negatywnego wpływu na środowisko oraz na promowanie projektów, które udało się wcześniej zrealizować w zakresie turystyki jako wzór dla następnych projektów (tzw. promocja dobrych praktyk).

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- rozwój wspólnych strategii dotyczących ochrony i wykorzystywania miejsc dziedzictwa naturalnego i kulturowego (obszarów, krajobrazów i tradycji) dla rozwoju regionalnego,
- wspólne tworzenie produktów turystycznych (np. trasy tematyczne, wycieczkowe przebiegające przez obszary krajów partnerskich) uwzględniające potrzeby ochrony przyrody i kultury,
- małe inwestycje pilotażowe zwiększające infrastrukturę turystyczną na obszarze Południowego Bałtyku (np. łańcuchy obiektów turystycznych wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego, takich jak małe porty lub przystanie jachtów),
- zwiększanie kompetencji władz odpowiedzialnych za zarządzanie miejscami dziedzictwa naturalnego i kulturowego, w tym wspólne kampanie zmierzające do współpracy tych władz z krajów partnerskich,
- wspólna promocja obszaru Południowego Bałtyku jako celu turystycznego,
- wymiana wiedzy i promowanie Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS-czyli narzędzia stosowanego przez firmy i instytucje, by ulepszyć prowadzoną działalność w celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko), jak również wspólne działania oznaczające produkty przyjazne dla środowiska,

- rozwój i rozpowszechnianie dobrych praktyk w dziedzinie równego dostępu do oferty turystycznej na obszarze Południowego Bałtyku.

Beneficjentami działania mogą być:

- władze regionalne i lokalne oraz ich związki i stowarzyszenia;
- organizacje pozarządowe, stowarzyszenia;
- szkoły, uniwersytety i instytucje prowadzące działalność edukacyjną lub badawczą, jednostki badawczo-naukowe;
- instytucje wspierające/ promujące zrównoważony rozwój, innowacyjność oraz przedsiębiorczość.

Program: Regionalny Program Województwa Pomorskiego

Priorytet: 2 Społeczeństwo wiedzy

Działanie: 2.2 Infrastruktura i usługi tworzące podstawy społeczeństwa informacyjnego

Poddziałanie: 2.2.2 Rozwój usług społeczeństwa informacyjnego

Celem działania jest umożliwienie dostępu do wszelkiego rodzaju usług elektronicznych dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów oraz turystów przebywających na terenie województwa pomorskiego.

Dofinansowanie można otrzymać m.in. na uruchomienie narzędzi, które pozwolą na załatwianie bieżących spraw przez Internet tzw. e-Administracji, e-Edukacji, e-Kultura, e-Turystyka e-Zdrowie. Twój projekt powinien zapewniać ujednoczenie istniejących oraz nowych systemów informatycznych.

Dodatkowo w ramach poddziałania można zrealizować szkolenia dla osób zaangażowanych w świadczenie usług za pomocą Internetu, jednak musi to być element większego projektu. Największe szanse na dofinansowanie mają projekty dotyczące usług elektronicznych świadczonych dla jak najszerszego kręgu mieszkańców oraz przedsiębiorców.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- uruchomienie platform elektronicznych służących do zarządzania oraz pozwalających na załatwiania bieżących spraw administracyjnych drogą elektroniczną (tzw. e-Administracja), usługi takie mają być dostępne dla przedsiębiorców i obywateli w urzędach wojewódzkich, powiatowych i gminnych zlokalizowanych na terenie województwa pomorskiego;
- sprawny i bezpieczny dostęp do zasobów danych i informacji publicznej (tj. systemy elektronicznego obiegu dokumentów),
- zwiększanie bezpieczeństwa świadczonych usług elektronicznych oraz uruchomienie podpisu elektronicznego w jednostkach administracji publicznej,
- nowoczesne technologie informacyjne w nauczaniu, pozwalające na stosowanie kształcenia na odległość i doskonalenia zawodowego (tzw. e-Edukacja) takie jak: specjalistyczne systemy dla niepełnosprawnych, doskonalenie zawodowe dorosłych, systemy wspierające edukację trzeciego wieku oraz wspieranie edukacji szkolnej i studiów wyższych,
- rozwój regionalnych zasobów cyfrowych promujących turystykę i kulturę regionu, tj. cyfrowe zasoby biblioteczne i archiwalne, zasoby wirtualnych muzeów, systemy informacji turystycznej i kulturalnej, oraz usług elektronicznych w zakresie kultury i turystyki (tzw. e-Kultura, e-Turystyka),
- zastosowanie w ochronie zdrowia technologii informacyjnych i komunikacyjnych poprzez rozwój programów telemedycznych (tzw. e-Zdrowie), w tym m.in. sprawozdawczości medycznej, sprawozdawczości w zakresie rozliczeń finansowych,

elektronicznych kart zdrowia, e-Recept, a także usług informacyjnych, np. telekonsultacje, rejestracja przez Internet itp.

Beneficjentami działania mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- szkoły wyższe,
- jednostki naukowe, w tym jednostki organizacyjne Polskiej Akademii Nauk,
- jednostki sektora finansów publicznych w tym m.in. straż pożarna, policja,
- instytucje kultury,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- zakłady opieki zdrowotnej funkcjonujące w publicznym systemie ubezpieczeń zdrowotnych,
- partnerzy społeczni i gospodarczy,
- podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Program: Regionalny Program Województwa Pomorskiego

Priorytet: 6 Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Działanie: 6.2 Promocja i informacja turystyczna

Celem głównym Działania jest rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych.

Dofinansowanie można otrzymać m.in. na tworzenie i promocję nowych atrakcji turystycznych lub kulturalnych (m. in. szlaki turystyczne wyznaczone wzdłuż historycznych miejscowości), rozwoju regionalnego systemu informacji turystycznej (np. internetowej bazy noclegowej), systemu kontroli oferty turystycznej regionu; na promocję regionu w kraju i za granicą, np.: można otrzymać dofinansowanie na udział w targach promujących dany region.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- opracowanie, rozwój i promocja produktów turystycznych, kulturowych i tradycyjnych charakterystycznych dla Pomorza (m.in. szlaki turystyczne, jarmarki, wydarzenia kulturalne, specyficzne produkty spożywcze, wyroby rzemiosła). O dofinansowanie można się starać również w celu wykonania badań i analiz marketingowych,
- integracja i rozbudowa regionalnego systemu informacji turystycznej (poprzez budowę nowych oraz rozbudowę i przebudowę istniejących centrów informacji turystycznej, w tym rozwój systemów informacyjnych, uruchamianie infokiosków i innych nowoczesnych rozwiązań, rozszerzanie oferty wydawnictw informacyjnych i promocyjnych),
- finansowanie organizacji lub udziału w imprezach wystawienniczych i targowych oraz innych wydarzeniach o randze ponadregionalnej w kraju i poza jego granicami, bezpośrednio powiązanych z promocją walorów turystycznych regionu,
- organizacja kampanii reklamowych promujących walory turystyczne i kulturowe Województwa w kraju i za granicą.

Beneficjentami działania mogą być:

- samorządy- gminy, powiaty leżące na terenie Województwa Pomorskiego lub województwo oraz związki i stowarzyszenia tych samorządów,
- organizacje pozarządowe,
- Parki narodowe i parki krajobrazowe;
- Podmioty wykonujące zadania jednostki samorządu terytorialnego/związku komunalnego,

- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i instytucje przez nie założone,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- inne instytucje sektora finansów publicznych (np.: centrum kultury),
- szkoły wyższe,
- jednostki naukowe (np.: PAN),
- Podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Program: Regionalny Program Województwa Pomorskiego

Priorytet: 6 Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Działanie: 6.3 Regionalne dziedzictwo kulturowe o potencjale turystycznym

Celem Działania jest renowacja obiektów zabytkowych i ich przystosowanie do celów turystycznych lub kulturalnych np. przekształcenie dworku szlacheckiego w muzeum. W ramach Działania można również otrzymać dofinansowanie na zabezpieczenie obiektów historycznych, w tym obrazów lub innych cennych przedmiotów, przed zniszczeniem lub kradzieżą. Ponadto można uzyskać wsparcie na poprawę dostępu do zabytków (m.in. oznakowanie dojazdu do zabytku, remont drogi) i wykorzystania terenów wokół obiektów zabytkowych (np. na budowę ogrodu w stylu francuskim), ale tylko, jeśli inwestycje te będą częścią większego projektu wspierającego przystosowanie obiektów historycznych na cele turystyki.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- prace restauratorskie, prace konserwatorskie oraz adaptację budynków, budowli i innych obiektów o znaczeniu historycznym, nadanie im nowych funkcji użytkowych, kulturowych oraz turystycznych, w tym także zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń;
- prace restauratorskie, prace konserwatorskie oraz adaptacja zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych i nadanie im nowych funkcji użytkowych kulturowych oraz turystycznych;
- prace restauratorskie, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zabytkowych, ogólnodostępnych założeń parkowych oraz zabytków sztuki inżynierskiej, kompleksowych założeń przemysłowych i folwarcznych wraz z nadaniem im nowych funkcji kulturowych i turystycznych;
- prace restauratorskie, prace konserwatorskie zabytkowych budynków sakralnych stanowiących atrakcję turystyczną;
- tworzenie nowych oraz przeciwdziałanie niszczeniu istniejących stanowisk i obiektów archeologicznych tworzących własną formę krajobrazowo-turystyczną (np. grodziska, kurhany, kopce) oraz budowa nowych, rozbudowa i przebudowa istniejących obiektów funkcjonalnie z nimi związanych

Beneficjentami działania mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- Organizacje pozarządowe;
- Administracja rządowa;
- Szkoły wyższe;
- Instytucje kultury;
- Jednostki naukowe;
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Partnerzy społeczni i gospodarczy;
- Jednostki sektora finansów publicznych, posiadające osobowość prawną.

Program: Regionalny Program Województwa Pomorskiego

Priorytet: 8 Lokalna infrastruktura podstawowa

Działanie: 8.1 Lokalny potencjał rozwojowy

Poddziałanie: 8.1.2 Lokalna infrastruktura wspierająca rozwój gospodarczy

Celem poddziałania jest zwiększenie atrakcyjności województwa pomorskiego pod względem inwestycyjnym i turystycznym oraz zachęcenie ludności do osiedlania się na terenie województwa.

Dofinansowanie można uzyskać na budowę, przebudowę lub rozbudowę lokalnej, dostępnej dla wszystkich infrastruktury turystycznej, czy turystycznych linii kolejowych. Możesz także utworzyć i rozwinąć system promocji i informacji turystycznej. Twój projekt może również dotyczyć konserwacji i odnowienia budynków o znaczeniu historycznym z możliwością nadania im nowych funkcji (np. turystycznych) oraz odnowienie elementów przestrzeni np. parków.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- budowę, przebudowę lub rozbudowę lokalnej, dostępnej dla wszystkich infrastruktury turystycznej, w tym m.in. tras kajakowych i rowerowych, szlaków turystycznych i przyrodniczych, portów i przystani jachtowych, stanic, punktów i wież widokowych wraz z oznakowaniem i niezbędnymi elementami, miejsc biwakowania, parkingów,
- tworzenie i rozwijanie podregionalnych i lokalnych systemów promocji i informacji turystycznej,
- budowę, przebudowę i rozbudowę turystycznych linii kolejowych (jednak nie ma możliwości zakupu lub remontów taboru),
- konserwację i odnowienie budynków o znaczeniu historycznym z możliwością nadania im nowych funkcji np. turystycznych,
- uzbrojenie terenów pod inwestycje gospodarcze (z wyłączeniem mieszkań) związane z doprowadzeniem wodociągów, kanalizacji sanitarnej i deszczowej, sieci teleinformatycznej, sieci ciepłowniczej, elektrycznej, gazowej wraz z drogami wewnętrznymi i w uzasadnionych przypadkach drogami dojazdowymi,
- złożone przedsięwzięcia obejmujące m.in.:
 - przebudowę, rozbudowę lub remonty publicznej infrastruktury turystycznej, społecznej, rekreacyjnej,
 - odnowienie elementów przestrzeni publicznej, w tym zakładanie parków i odnowa istniejących terenów zielonych,
 - tworzenie stref bezpieczeństwa i zapobiegania przestępczości.

Beneficjentami działania mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- podmioty wykonujące zadania jednostek samorządu terytorialnego lub związku komunalnego,
- instytucje kultury,
- administracja rządowa,
- inne podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Program: Regionalny Program Województwa Pomorskiego
Priorytet: 9 Lokalna infrastruktura społeczna i inicjatywy obywatelskie
Działanie: 9.3 Lokalne inicjatywy obywatelskie

Celem Działania jest aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich. Pomoc w ramach działania jest skierowana na tereny wiejskie oraz do miast liczących do 5 tys. mieszkańców.

Dofinansowanie można otrzymać na budowę, remont, wyposażenie i adaptację budynków na cele kulturalne (np. domy kultury) oraz społeczne (np. przedszkola); na działania zmierzające do poprawy wyglądu okolicy przez zagospodarowanie przestrzeni na cele publiczne (np. place zabaw), rekreacyjne (np. ścieżki rowerowe), odnowienie pałaców, zamków, organizowanie i promowanie wydarzeń kulturalnych; na opracowanie lokalnych programów rozwoju wsi i miast.

W ramach działania można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

- budowę, dostosowanie oraz wyposażenie obiektów komunalnych, w których odbywają się imprezy kulturalne (np. świetlice, domy kultury),
- adaptację oraz wyposażenie budynków, placów itp. na cele społeczne (np. edukacja przedszkolna),
- adaptację oraz wyposażenie takich obiektów jak kluby i świetlice środowiskowe, które pomagających odnaleźć się mieszkańcom na rynku pracy, np. poprzez przekwalifikowania zawodowe (kursy, szkolenia), nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych (warsztaty, praktyki), zajęcia w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- zagospodarowanie terenu (urządzenie placów zabaw, boisk sportowych),
- tworzenie wysokiej jakości przestrzeni publicznej, poprawę wyglądu przestrzeni (np. zagospodarowywanie centrów wsi i osiedli), tworzenie terenów rekreacyjnych (np. zagospodarowanie parku, tworzenie ścieżek rowerowych),
- budowę lub remont zaplecza turystycznego (np. szlaki turystyczne) oraz rekreacyjnego (np. trasy rowerowe),
- zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych,
- konserwację i odnowienie zabytków użytkowanych na cele publiczne (np. zamków, pałaców, kościołów),
- organizację i promowanie wydarzeń kulturalnych związanych z zachowaniem dziedzictwa kulturowego wsi (np. zabytków, kultury ludowej, dawnych obyczajów, obrzędów, walorów środowiska naturalnego wsi).

Beneficjentami działania mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- podmioty wykonujące zadania jednostek samorządu terytorialnego/związku komunalnego,
- instytucje kultury,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Za sporządzenie programu opieki nad zabytkami gminy ustawowo odpowiada Burmistrz. Przyjęcie programu do wykonania następuje uchwałą Rady Miejskiej. W imieniu Burmistrza Kartuz za wdrażanie i koordynowanie niniejszego programu odpowiedzialne będą wskazane przez niego zespoły i pracownicy.

Okresowe monitorowanie i planowanie wszelkich działań związanych z wykonywaniem Programu opieki nad zabytkami pozwoli na ocenę uzyskanych efektów oraz sformułowanie nowych zadań w kolejnej edycji programu opieki. W tym celu konieczne jest zbieranie danych o realizacji zadań oraz uwzględnianie uwag zgłaszanych przez wszystkich zainteresowanych. Na tej podstawie zostaną opracowane sprawozdania z realizacji programu, przedstawiane do przyjęcia Radzie Miejskiej przez Burmistrza w cyklu dwuletnim.

W ramach oceny realizacji programu należałoby sprawdzać, w jakim zakresie wykonywano poszczególne priorytety, kierunki działań i konkretne zaplanowane zadania.

Monitorowanie wdrażania programu, raport z jego wykonania przeprowadzany co 2 lata oraz aktualizowanie programu co 4 lata pozwoli na weryfikowanie założeń, ewentualne korekty w kierunkach działania, rozszerzanie katalogu zadań oraz elastyczne dopasowanie programu do potrzeb i możliwości (szczególnie finansowych) samorządu. Podjęcie planowanych na wiele lat działań i wypracowanie standardów ochrony i opieki nad zabytkami pozwoli również na podjęcie nowych kierunków działań.

Cele określone w Programie Opieki nad Zabytkami gminy Kartuszy na lata 2016-2019 będą osiągnane poprzez:

- wspólne działania władz gminy z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, wojewódzkim i powiatowym konserwatorem zabytków, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, wspólnych podmiotów,
- inicjatywy własne władz gminy Kartuszy,
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty, itp.),
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.),
- inne działania stymulujące.

Obok monitorowania działań własnych w ramach programu opieki nad zabytkami miasta, konieczna jest również wiedza o wszelkich prowadzonych na terenie miasta przedsięwzięciach związanych z ochroną i opieką nad dziedzictwem kulturowym. Umożliwi to uwzględnianie wyników tych przedsięwzięć w ewentualnym modyfikowaniu działań gminy miejskiej.

12. Aneksy

A. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Kartuzy wpisanych do rejestru zabytków

Lp	miejsowość	ulica	obiekt	datowani e	nr rejestru zbyt-ków	data wpisu do rejestru zabytków
1.	Kartuzy		zespół urbanistyczny	XIV w.	A-915	1978-05-30
2.	Kartuzy	Bielińskiego 2	kamienica	XX w.	A-956	1979-02-16
3.	Kartuzy	pl. Św. Brunona 6	kamienica	XIX w.	A-954	1979-02-16
4.	Kartuzy	pl. Św. Brunona 7	kamienica	XIX w.	A-955	1979-02-16
5.	Kartuzy	Dworcowa 1	siedziba Starostwa Powiatowego	XX w.	A-948	1979-02-16
6.	Kartuzy	Gdańska 3/4	kamienica	XX w.	A-1568	1995-10-27
7.	Kartuzy	Gdańska 8	kamienica	XIX w.	A-966	1979-04-30
8.	Kartuzy	Gdańska 10	kamienica	XX w.	A-967	1979-04-30
9.	Kartuzy	Gdańska 15	hotel - ob. centrum kultury "Kaszubski Dwór"	XIX/ XX w.	A-1497	1994-12-13
10.	Kartuzy	Góra Spiczasta	kaplica p.w. św. Krzyża	XVII w.	A-512	1971-02-20
11.	Kartuzy	Jeziorna 16	kamienica	XIX w.	A-945	1979-02-16
12.	Kartuzy	Jeziorna 18	kamienica	XX w.	A-944	1979-02-16
13.	Kartuzy	Jeziorna 20	kamienica	XIX w.	A-943	1979-02-16
14.	Kartuzy	Jeziorna 22	kamienica	XIX w.	A-942	1979-02-16
15.	Kartuzy	Jeziorna 24	kamienica	XIX w.	A-941	1979-02-16
16.	Kartuzy	Jeziorna 26	kamienica	XIX w.	A-940	1979-02-16
17.	Kartuzy	Jeziorna 28	kamienica	XIX w.	A-946	1979-02-16
18.	Kartuzy	Jeziorna 38	kamienica	XX w.	A-947	1979-02-16
19.	Kartuzy	Kościerska 1	willa z budynkiem gospodarczym	XX w.	A-1113	1986-04-15
20.	Kartuzy	Kościuszki 26	kamienica	XX w.	A-968	1979-04-30
21.	Kartuzy	Klasztorna 5	zespół d. klasztoru kartuzów - Kartuzja Gdańska /kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP; refektarz poklasztorny, d. erem, mury klasztorne ob. cmentarne, d. gorzelnia	XIV w.	A-251	1961-12-01; 1961-12-02; 1961-12-02; 1971-02-20; 1971-02-20; 1971-02-20; 1971-02-20; 1971-02-20
22.	Kartuzy	3-ego Maja 3	kamienica	XIX w.	A-964	1979-04-30

23.	Kartuzy	3-ego Maja 5	kamienica	XIX w.	A-951	1979-02-16
24.	Kartuzy	3-ego Maja 10	willa z d. apteką "Pod Orlem" - ob. budynek usługowy	XX w.	A-1622	1997-03-24
25.	Kartuzy	3-ego Maja 15	kamienica	XX w.	A-952	1979-02-16
26.	Kartuzy	3-ego Maja 19	kamienica	XIX w.	A-965	1979-04-30
27.	Kartuzy	Majkowskiego 9	willa - dom Aleksandra Majkowskiego	XX w.	A-513	1971-02-20
28.	Kartuzy	Parkowa 1	poczta	XIX w.	A-949	1979-02-16
29.	Kartuzy	Parkowa 16	kamienica	XX w.	A-950	1979-02-16
30.	Kartuzy	Rynek 3	kamienica	XX w.	A-1445	1994-03-21
31.	Kartuzy	Rynek 6	dom - ob. Liceum Katolickie	XIX w.	A-953	1979-02-16
32.	Kielcino	Ks. Arasmusa 2	kościół paraf. p.w. św. Michała Archanioła z d. plebanią i cmentarzem	XVII w.	A-518	1971-02-20
33.	Kielcino	Długa 34	d. zajazd - ob. dom mieszkalny	XIX w.	A-1191	1987-11-27
34.	Mirachowo		zespół dworski - d. kaplica dworska i dwór	XVIII w.	A-519	1971-02-20; 1971-02-20
35.	Mirachowo	Kartuska 5	kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela wraz z działką	XIX w. (l. 1862-1864)	A-1882	2012-01-12
36.	Sianowo		kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP	XIX w.	A-517	1971-02-20

B. Wykaz zabytków ruchomych z terenu gminy Kartuzy wpisanych do rejestru zabytków

Lp	miejsowość	miejsce położenia lub przechowywania zabytku	obiekt	nr rejestru zabytków	data wpisu do rejestru zabytków
1.	Kartuzy	kościół parafialny rzym.-kat. pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, ul. Klasztorna 5, 83-300 Kartuzy	wyposażenie kościoła	B-7/57, B-81/71, B-128/73, B-129/73, B-130/73, B-131/73	12.06.1957, 08.11.1971, 04.01.1973, 12.01.1973, 12.01.1973, 12.01.1973
2.	Kielcino	kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła, 83-307 Kielcino, ul. Ks. Arasmusa 2	wyposażenie kościoła	B-112/72	30.09.1972
3.	Sianowo	kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP (Sanktuarium NMP Królowej Kaszub), 83-328 Sianowo	wyposażenie kościoła	B-111/72	30.09.1972

C. Wykaz zabytków archeologicznych z terenu gminy Kartuzy wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	miejsowość	obiekt	chronologia	Nr rejestru zabytków	data wpisu do rejestru zabytków
1	Mirachowo	cmentarzysko	wczesne średniowiecze	2/Archeol.	29.07.1959 r.
2	Kartuzy	grodzisko	wczesne średniowiecze	28/Archeol.	27.11.1968 r.
3	Mirachowo	cmentarzysko kurhanowe	chronologia nieokreślona	238/Archeol.	06.12.1972 r.
4	Glusino	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	368/Archeol.	27.04.1982 r.
5	Glusino	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	408/Archeol.	24.04.1985 r.
6	Staniszewo	cmentarzysko płaskie	epoka żelaza	409/Archeol.	15.05.1985 r.

D. Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kartuzy

Lp.	Miejscowość	Adres / ulica	Nr / uwagi do adresu	Obiekt
1	Kartuzy			układ urbanistyczny
2	Kartuzy	3 Maja	5	budynek mieszkalny
3	Kartuzy	3 Maja	15	budynek mieszkalny, ob. prokuratura
4	Kartuzy	3 Maja	3	budynek mieszkalny
5	Kartuzy	3 Maja	19	budynek mieszkalny
6	Kartuzy	3 Maja	10	willa z d. apteką "Pod orłem"
7	Kartuzy	3 Maja		park miejski
8	Kartuzy	3 Maja		wieża remizy strażackiej
9	Kartuzy	3 Maja	18	budynek mieszkalny
10	Kartuzy	3 Maja	1	budynek mieszkalny
11	Kartuzy	3 Maja	2	budynek mieszkalny
12	Kartuzy	3 Maja	9	budynek administracyjny
13	Kartuzy	3 Maja	14	szkoła
14	Kartuzy	3 Maja	20	budynek mieszkalny
15	Kartuzy	3 Maja	22	budynek mieszkalny
16	Kartuzy	3 Maja	32	budynek mieszkalny
17	Kartuzy	3 Maja	33	budynek mieszkalny/biurowy (oficyna ul. Mściwoja II 2)
18	Kartuzy	3 Maja	34	szpital
19	Kartuzy	Bielińskiego	1	budynek mieszkalno-usługowy
20	Kartuzy	Bielińskiego	2	budynek mieszkalny
21	Kartuzy	Ceynowy	między ul. 11 Listopada a Ceynowy	park miejski
22	Kartuzy	Ceynowy	5	budynek mieszkalny
23	Kartuzy	Chmieleńska	26	budynek mieszkalny
24	Kartuzy	Dworcowa	1	budynek starostwa
25	Kartuzy	Dworcowa	3	budynek mieszkalno-usługowy
26	Kartuzy	Dworcowa	4	budynek mieszkalno-usługowy
27	Kartuzy	Dworcowa	5	budynek mieszkalno-usługowy
28	Kartuzy	Dworcowa	6	budynek mieszkalno-usługowy
29	Kartuzy	Dworzec	1	budynek mieszkalny w zespole dworca
30	Kartuzy	Gaj Świętopelka		układ gaju wraz ze starodrzewem
31	Kartuzy	Gdańska	8	budynek mieszkalny
32	Kartuzy	Gdańska	10	budynek mieszkalny
33	Kartuzy	Gdańska	15	budynek administracyjny
34	Kartuzy	Gdańska	3/4	kamienica czynszowa
35	Kartuzy	Gdańska	6	budynek mieszkalno-usługowy
36	Kartuzy	Gdańska	12	sierociniec - ob. budynek mieszkalny z kaplicą
37	Kartuzy	Gdańska	13	budynek mieszkalno-usługowy
38	Kartuzy	Gdańska	20	budynek mieszkalno-usługowy

39	Kartuzy	Gdańska	24	budynek mieszkalny
40	Kartuzy	Gdańska	24a	budynek mieszkalny
41	Kartuzy	Hallera		pomnik na terenie parku miejskiego
42	Kartuzy	Hallera		park miejski
43	Kartuzy	Hallera	5	budynek mieszkalno-usługowy
44	Kartuzy	Jeziorna	26	budynek mieszkalny
45	Kartuzy	Jeziorna	24	budynek mieszkalny
46	Kartuzy	Jeziorna	22	budynek mieszkalny
47	Kartuzy	Jeziorna	20	budynek mieszkalno-usługowy
48	Kartuzy	Jeziorna	18	budynek mieszkalny
49	Kartuzy	Jeziorna	16	budynek mieszkalny
50	Kartuzy	Jeziorna	28	budynek mieszkalny
51	Kartuzy	Jeziorna	38	budynek mieszkalny
52	Kartuzy	Jeziorna	8	budynek mieszkalny
53	Kartuzy	Jeziorna	10	budynek mieszkalny
54	Kartuzy	Jeziorna	11 a	budynek mieszkalny
55	Kartuzy	Jeziorna	14	budynek mieszkalny
56	Kartuzy	Jeziorna	17	budynek mieszkalny
57	Kartuzy	Jeziorna	22	budynek gospodarczy/mieszkalny
58	Kartuzy	Jeziorna	30	budynek mieszkalny
59	Kartuzy	Jeziorna	34	budynek mieszkalny
60	Kartuzy	Jeziorna	róg Sędzickiego	skwer ze starodrzewem
61	Kartuzy	Klasztorna	14	budynek mieszkalny - d.słodownia klasztorna
62	Kartuzy	Klasztorna	10	budynek mieszkalny - d.gorzelnia klasztorna
63	Kartuzy	Klasztorna	16	budynek mieszkalny - d. młyn klasztorny - spichlerz
64	Kartuzy	Klasztorna	18	budynek mieszkalny - d.browar klasztorny
65	Kartuzy	Klasztorna	12	budynek mieszkalny
66	Kartuzy	Klasztorna	5	kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP w zespole klasztornym Kartuzów
67	Kartuzy	Klasztorna	5	fragment wielkiego krużganka - od 1826 płn. część kościoła
68	Kartuzy	Klasztorna	5	fragment małego krużganka - od 1826 płd. część kościoła
69	Kartuzy	Klasztorna	5 e	refektarz
70	Kartuzy	Klasztorna	5 b	erem
71	Kartuzy	Klasztorna		ogrodzenie z bramą
72	Kartuzy	Klasztorna	5	brama z furtą między kościołem a ogrodzeniem
73	Kartuzy	Klasztorna		cmentarz stary
74	Kartuzy	Klasztorna	3	plebania kościoła pw. Wniebowstąpienia NMP
75	Kartuzy	Klasztorna	3	budynek gospodarczy plebanii kościoła Wniebowzięcia NMP

76	Kartuzy	Klasztorna	2	budynek mieszkalny
77	Kartuzy	Klasztorna	8	dwór - d. dom właściciela browaru z relikdami parku
78	Kartuzy	Kolejowa	13	budynek gospodarczy
79	Kartuzy	Kolejowa	obok nr 9	wieża ciśnień
80	Kartuzy	Kolejowa	11	budynek mieszkalny
81	Kartuzy	Kolejowa	13	budynek mieszkalny
82	Kartuzy	Kolejowa	9	budynek mieszkalny
83	Kartuzy	Kościerska	1	willa - ob. Muzeum Kaszubskie
84	Kartuzy	Kościerska	1	budynek gospodarczy
85	Kartuzy	Kościerska	8	budynek mieszkalny
86	Kartuzy	Kościerska	8	budynek gospodarczy
87	Kartuzy	Kościerska	2	budynek mieszkalny
88	Kartuzy	Kościerska	6	magazyn
89	Kartuzy	Kościuszki	26	sąd i prokuratura
90	Kartuzy	Kościuszki	1	budynek mieszkalny
91	Kartuzy	Kościuszki	3	budynek mieszkalny
92	Kartuzy	Kościuszki	5	budynek mieszkalno-usługowy
93	Kartuzy	Kościuszki	6	budynek mieszkalno-usługowy
94	Kartuzy	Kościuszki	7	budynek mieszkalno-usługowy
95	Kartuzy	Kościuszki	16	budynek mieszkalno-usługowy
96	Kartuzy	Kościuszki	17	budynek mieszkalny
97	Kartuzy	Kościuszki	19	budynek mieszkalno-usługowy
98	Kartuzy	Kościuszki	21	budynek mieszkalno-usługowy
99	Kartuzy	Kościuszki	23	budynek mieszkalno-usługowy
100	Kartuzy	Kościuszki	25	budynek mieszkalno-usługowy
101	Kartuzy	Kościuszki	27	budynek mieszkalno-usługowy
102	Kartuzy	Kościuszki	20	budynek mieszkalno-usługowy
103	Kartuzy	Majkowskiego	9	dom Aleksandra Majkowskiego
104	Kartuzy	Majkowskiego	7	budynek mieszkalny
105	Kartuzy	Majkowskiego	8	budynek mieszkalny
106	Kartuzy	Majkowskiego	15	budynek mieszkalny
107	Kartuzy	Majkowskiego	17	budynek mieszkalny
108	Kartuzy	Majkowskiego	19	budynek mieszkalny
109	Kartuzy	Majkowskiego	22	budynek mieszkalno-usługowy
110	Kartuzy	Majkowskiego	24	budynek mieszkalny
111	Kartuzy	Majkowskiego	32	budynek mieszkalny
112	Kartuzy	Majkowskiego	3	budynek mieszkalny
113	Kartuzy	Majkowskiego		cmentarz żołnierzy radzieckich
114	Kartuzy	Majkowskiego		park - d. cmentarz ewangelicki
115	Kartuzy	Majkowskiego		aleja przyuliczna
116	Kartuzy	Nowe Osiedle		układ przestrzenny Nowego Osiedla wraz z budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi oraz zielenią
117	Kartuzy	Parkowa	1	urząd pocztowy
118	Kartuzy	Parkowa	8	budynek mieszkalny
119	Kartuzy	Parkowa	12	budynek mieszkalno-usługowy
120	Kartuzy	Parkowa	7	budynek mieszkalno-usługowy
121	Kartuzy	Parkowa	16	budynek mieszkalno-usługowy
122	Kartuzy	Parkowa	10	budynek mieszkalno-usługowy

123	Kartuzy	Piłsudskiego	17	budynek gospodarczy
124	Kartuzy	Piłsudskiego	17	budynek mieszkalny
125	Kartuzy	Piłsudskiego	19	budynek mieszkalny
126	Kartuzy	Piłsudskiego	21/23	budynek mieszkalny
127	Kartuzy	Plac Św. Brunona	6	budynek mieszkalno-usługowy
128	Kartuzy	Plac Św. Brunona	5	budynek mieszkalny
129	Kartuzy	Plac Św. Brunona	7	budynek mieszkalno-usługowy
130	Kartuzy	Plac Św. Brunona		kapliczka przydrożna Św. Brunona
131	Kartuzy	Plac Św. Brunona		cmentarz św. Katarzyny, ob. skwer
132	Kartuzy	Plac Św. Brunona	1	budynek mieszkalny
133	Kartuzy	Plac Św. Brunona	2	dom towarowy
134	Kartuzy	Prokowska	1	budynek mieszkalny
135	Kartuzy	Prokowska	1	budynek gospodarczy
136	Kartuzy	Prokowska	5	budynek gospodarczy
137	Kartuzy	Prokowska	5	budynek mieszkalny
138	Kartuzy	Prokowska	7	budynek mieszkalny
139	Kartuzy	Prokowska	8	budynek mieszkalny
140	Kartuzy	Prokowska	12	budynek mieszkalny
141	Kartuzy	Promenada Asesora		historyczny punkt widokowy
142	Kartuzy	Przy Rzeźni	2	budynek I - w zespole rzeźni miejskiej
143	Kartuzy	Przy Rzeźni	2	budynek II - w zespole rzeźni miejskiej
144	Kartuzy	Przy Rzeźni	2	budynek III - w zespole rzeźni miejskiej - budynek mieszkalny
145	Kartuzy	Przy Rzeźni	6	budynek mieszkalny
146	Kartuzy	Przy Rzeźni	8	budynek mieszkalny
147	Kartuzy	Reja	1	budynek mieszkalny
148	Kartuzy	Rynek	3	kamienica
149	Kartuzy	Rynek	9	kamienica
150	Kartuzy	Rynek	4	kamienica
151	Kartuzy	Rynek	1	kamienica
152	Kartuzy	Rynek	5	kamienica
153	Kartuzy	Rynek	10	kamienica
154	Kartuzy	Rynek	7	kościół ewangelicki
155	Kartuzy	Sambora	3	budynek mieszkalny
156	Kartuzy	Sambora	5	budynek mieszkalny
157	Kartuzy	Sambora	8	budynek mieszkalny
158	Kartuzy	Sambora	12	budynek mieszkalny
159	Kartuzy	Sambora	13	budynek mieszkalny
160	Kartuzy	Sambora	14	budynek mieszkalny
161	Kartuzy	Sambora	16	budynek mieszkalny
162	Kartuzy	Sambora	18	budynek mieszkalny

163	Kartuzy	Sambora	22	budynek mieszkalny
164	Kartuzy	Sędzickiego	2	budynek mieszkalny
165	Kartuzy	Sędzickiego	13	budynek mieszkalny
166	Kartuzy	Sędzickiego	17	budynek mieszkalny
167	Kartuzy	Sędzickiego	23	leśniczówka -Leśnictwo Dąbrowa
168	Kartuzy	Wzgórze Wolności		park góry Spiczastej
169	Kartuzy	Wzgórze Wolności	5	budynek mieszkalny
170	Kartuzy	Wzgórze Wolności	22	budynek mieszkalny
171	Kartuzy	Wzgórze Wolności	11	budynek mieszkalny
172	Kartuzy	Wzgórze Wolności (góra Spiczasta)		kaplica pw. Krzyża Świętego
173	Kartuzy	Wzgórze Wolności	róg Chmieleńskiej	cmentarz nowy
174	Kartuzy	Zamkowa	6	budynek mieszkalny
175	Kartuzy	Zamkowa	36	budynek mieszkalny
176	Kartuzy	Zamkowa	44	budynek mieszkalny
177	Kartuzy	Zamkowa Góra		grodzisko
178	Bącz			kapliczka wraz ze starodrzewem
179	Bącz		1	szkoła
180	Bącz		1	budynek gospodarczy przy szkole
181	Bącz		7	budynek mieszkalny
182	Bącz		23	budynek gospodarczy
183	Bącz		23	budynek gospodarczy
184	Bącz		23	budynek mieszkalny
185	Bącz		22	budynek mieszkalny
186	Bącz		22	budynek gospodarczy
187	Bącz		26	budynek mieszkalny
188	Bącz		19	zagroda - budynek mieszkalny i gospodarczy
189	Borowo	Gdańska	2	budynek mieszkalny
190	Borowo	Gdańska	17	budynek mieszkalny
191	Brodnica Górna	przy skrzyżow.na Grzebieniec		kapliczka przydrożna
192	Brodnica Górna	Ostrzycka		kościół parafialny pw. Najśw. Serca Pana Jezusa
193	Brodnica Górna	Ostrzycka	przy nr 2 i 4	figura Piety przy kościele
194	Brodnica Górna	Chmieleńska	7	budynek mieszkalny
195	Brodnica Górna	Szkołna	2	szkoła
196	Brodnica Górna Grzebieniec		192 b	leśniczówka
197	Brodnica Górna Grzebieniec		192 b	budynek gospodarczy leśniczówki

198	Brodnica Górna	Kartuska	7	dom
199	Brodnica Górna	Ostrzycka		cmentarz przy kościele wraz ze starodrzewem
200	Burchardztwo		182	leśniczówka
201	Burchardztwo		182	stodoła leśniczówki
202	Kosy - Byłowo-Leśniczówka	Ks. Ormińskiego	6	leśniczówka
203	Kosy - Byłowo-Leśniczówka	Ks. Ormińskiego	6	budynek gospodarczy leśniczówki
204	Kosy - Byłowo-Leśniczówka	Ks. Ormińskiego	6	starodrzew w zespole leśniczówki
205	Kosy-Bilowo			leśniczówka
206	Kosy-Bilowo			budynek gospodarczy leśniczówki
207	Dzierżąžno	Strażacka	6	budynek mieszkalny
208	Dzierżąžno	Dworcowa	1	dworzec
209	Dzierżąžno	Edukacji Narodowej	2 d.94	budynek mieszkalny
210	Dzierżąžno	Kartuska	25 d.74	budynek mieszkalny
211	Dzierżąžno	Kartuska	32	budynek mieszkalny
212	Dzierżąžno	Kartuska	32	obora
213	Dzierżąžno	Kartuska	32	stodoła
214	Dzierżąžno	Szpitalna	1 d.58	dom
215	Dzierżąžno	Szpitalna		założenie szpitala - układ przestrzenny wraz z budynkiem szpitala i starodrzewem
216	Dzierżąžno-Pikarnia	Wyzwolenia	5	budynek mieszkalny
217	Dzierżąžno-Pikarnia	Wyzwolenia	15	budynek mieszkalny
218	Kaliska			cmentarz wojenny z pomnikiem
219	Kielpino	Ks. Arasmusa	44	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła
220	Kielpino	Ks. Arasmusa	44	cmentarz przykościelny kościoła pw. Św. Michała wraz ze starodrzewem
221		Ks. Arasmusa	2a	plebania
222		Ks. Arasmusa	2a	budynek gospodarczy przy plebanii
223	Kielpino	Długa	22 d.34	zajazd
224	Kielpino	Długa	65	budynek mieszkalny
225	Kielpino	Szkolna	18	szkoła
226	Kielpino	Starowiejska	18	dom mieszkalny
227	Kielpino			układ ruralistyczny
228	Kolonia			szkoła
229	Kolonia			budynek gospodarczy przy szkole
230	Kolonia		57	budynek mieszkalny
231	Kolonia		70	budynek gospodarczy
232	Kolonia		70	budynek mieszkalny

233	Kolonia		125	budynek mieszkalny
234	Kolonia			cmentarz ewangelicki wraz ze starodrzewem
235	Kolonia			układ ruralistyczny
236	Kosy		16	budynek mieszkalny
237	Leszno	Słoneczna	24	zagroda
238	Lapalice	Szkolna		aleja
239	Lapalice	Szkolna	3	szkoła
240	Mezowo	Kielpińska -Boczna		krzyż na terenie d. cmentarza przykościelnego
241	Mezowo	Wyzwolenia	41	kapliczka przydrożna - figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem
242	Mezowo	Wyzwolenia	41	budynek mieszkalny
243	Mezowo			szkoła
244	Mezowo	Kielpińska	2, d.154	kapliczka przydrożna - figura Matki Boskiej
245	Mezowo	Kielpińska	1, d.58	budynek mieszkalny - chata
246	Mezowo	Wyzwolenia	56, d. 58	budynek mieszkalny
247	Mezowo	Wyzwolenia	30	budynek mieszkalny - chata
248	Mezowo	Kielpińska	45	zagroda
249	Mezowo	Wyzwolenia	34	budynek mieszkalny - chata
250	Mezowo	Jeziorna	41-43	budynek mieszkalny - chata
251	Mezowo	Jeziorna	26	budynek mieszkalny
252	Mirachowo	Wejherowska		kaplica pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy
253	Mirachowo	Wejherowska	1, 1a	dwór
254	Mirachowo	Wejherowska	1	park dworski
255	Mirachowo	Kartuska	12	kościół ewangelicki, ob. kat. paraf. pw. św. Jana
256	Mirachowo	Kartuska	12	cmentarz przykościelny ewangelicki, później katolicki
257	Mirachowo	Kartuska	5	pastorówka - ob. plebania
258	Mirachowo	Kartuska	3	rzędcówka - w d.zespole folwarcznym
259	Mirachowo	Jeziorna	2	budynek mieszkalny
260	Mirachowo	Kartuska	1	budynek gospodarczy - w d.zespole folwarcznym
261	Mirachowo	Kartuska	5	budynek gospodarczy przy plebanii
262	Mirachowo	Pocztowa	8	szkoła
263	Mirachowo	Stare Nadleśnictwo	1, 1a	nadleśnictwo
264	Mirachowo	Do Leśniczówki		cmentarz ewangelicki wraz ze starodrzewem
265	Mirachowo	Szkolna	7-8, ob.11	dom - w d.zespole folwarcznym
266	Mirachowo	Pocztowa	4	dom - w d.zespole folwarcznym
267	Mirachowo	Pocztowa	7	budynek mieszkalny
268	Mirachowo	Pocztowa	6 a	dom - w d.zespole folwarcznym

269	Mirachowo	Szkolna	10	stodoła
270	Mirachowo	Stare Nadleśnictwo		budynek gospodarczy nadleśnictwa
271	Mirachowo	Stare Nadleśnictwo		budynek gospodarczy nadleśnictwa
272	Mirachowo			układ przestrzenny zespołu dworsko-folwarcznego
273	Nowa Huta		15	szkoła
274	Nowa Huta		15	budynek gospodarczy przy szkole
275	Nowa Huta		1	budynek mieszkalny
276	Nowa Huta		1	budynek gospodarczy
277	Nowa Huta		12	budynek gospodarczy
278	Nowa Huta		22	budynek mieszkalny
279	Nowinki		20	budynek gospodarczy
280	Nowinki		20	budynek mieszkalny
281	Nowinki		23	zespół zagrody ze stawem i starodrzewem oraz zabudową
282	Pomieczyńska Huta		przy nr 5	kapliczka ze starodrzewem
283	Pomieczyńska Huta		22b	budynek mieszkalny - chata
284	Pomieczyńska Huta		28	budynek mieszkalny
285	Pomieczyńska Huta		16	budynek mieszkalny
286	Pomieczyńska Huta		21	budynek mieszkalny
287	Pomieczyńska Huta		12	budynek mieszkalny
288	Pomieczyńska Huta		3	budynek mieszkalny
289	Pomieczyńska Huta		7	budynek mieszkalny
290	Prokowo	Szkolna	10	szkoła
291	Prokowo	Szkolna	10	budynek gospodarczy przy szkole
292	Prokowo	Kartuska	18-20	budynek mieszkalny
293	Prokowo	Kartuska	30	budynek mieszkalny
294	Prokowo	Kartuska	35	budynek mieszkalny
295	Prokowo	Kartuska		kapliczka
296	Prokowo	Kościelna	2	budynek mieszkalny - chata
297	Ręboszewo		41	budynek mieszkalny
298	Ręboszewo	Kaszubska	2	budynek mieszkalny
299	Ręboszewo		11	budynek mieszkalny
300	Ręboszewo		23	budynek mieszkalny
301	Ręboszewo		d.5, ob.6	budynek mieszkalny
302	Ręboszewo		18	budynek mieszkalny
303	Ręboszewo		19	budynek mieszkalny
304	Ręboszewo		41	budynek gospodarczy
305	Ręboszewo		przy nr 12	kapliczka

306	Ręboszewo		12	budynek mieszkalno-gospodarczy
307	Sianowo			kościół parafialny pw. Narodzenia NMP
308	Sianowo			cmentarz przykościelny
309	Sianowo		19	budynek mieszkalny
310	Sianowo		15	budynek gospodarczy
311	Sianowo	Leśne		budynek gospodarczy przy leśniczówce
312	Sianowo	Leśne		leśniczówka
313	Sianowo	obok cmentarza		kapliczka przydrożna
314	Sianowo		16	plebania obok kościoła
315	Sianowo			ogrodzenie kościoła pw. NMP
316	Sianowo		16	budynek gospodarczy przy plebanii
317	Sianowo		21-22	budynek mieszkalny
318	Sianowo		18, d. 12	organistówka
319	Sianowo			cmentarz
320	Sianowo	Cieszonko	50	zespół młyna wraz z układem wodnym
321	Sianowo	Cieszonko	51	budynek gospodarczy
322	Sianowska Huta		1	budynek mieszkalny
323	Sianowska Huta		7	budynek gospodarczy
324	Sianowska Huta		13	budynek mieszkalny
325	Sianowska Huta		8	szkoła wraz ze starodrzewem
326	Smętowo Chmieleńskie	Spacerowa	przy nr 12	kapliczka
327	Smętowo Chmieleńskie	Polna	12	szkoła
328	Smętowo Chmieleńskie	Polna	12	budynek gospodarczy przy szkole
329	Staniszewo		33	budynek mieszkalny
330	Staniszewo		42	szkoła
331	Staniszewo		100	budynek mieszkalny
332	Staniszewo		69	budynek mieszkalny
333	Staniszewo			kapliczka
334	Staniszewo			układ ruralistyczny
335	Stara Huta			kapliczka
336	Stara Huta		3	budynek mieszkalny
337	Stara Huta		3	budynek gospodarczy - piwniczka
338	Stara Huta		18	budynek mieszkalny
339	Strysza Buda		17	zespół młyna
340	Strysza Buda		17	budynek mieszkalny przy młynie

E. Wykaz Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Archeologicznych

[wykaz obiektów - wg wykazu udostępnionego na oficjalnej stronie internetowej Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku i Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków www.ochronazabytkow.gda.pl]

Lp.	Miejscowość	Nr stan.	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr ob. AZP; nr st.
1	KIELPINO	1	GRODZISKO	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;38;
2	KIELPINO	2	CMENTARZYSKO; CMENTARZYSKO	HALLSTATT D; -	13-40;39
3	KIELPINO	3	ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE	13-40;1;
4	KIELPINO	4	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	13-40;7;
5	KIELPINO	5	PUNKT OSADNICZY	ŚREDNIOWIECZE	13-40;8;
6	KIELPINO	6	PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	13-40;9;
7	KIELPINO	7	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	13-40;12;
8	KIELPINO	8	OSADA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;19;
9	KIELPINO	9	ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE	13-40;20;
10	KIELPINO	10	ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE	13-40;21;
11	KIELPINO	11	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	13-40;22;
12	KIELPINO	12	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;23;
13	KIELPINO	13	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;24;
14	KIELPINO	14	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;25;
15	KIELPINO	15	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;26;
16	KIELPINO	16	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;27;
17	KIELPINO	17	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;28;
18	KIELPINO	18	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;29;
19	KIELPINO	19	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	18-40;36;
20	KIELPINO	20	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;37;
21	KIELPINO	22	CMENTARZYSKO SZKIELETOWE	I OKRES EPOKI BRĄZU	13-40;45;
22	BOROWO	1	ZNALEZISKO LUŻNE	k.łużycka	
23	BOROWO	2	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;66;

24	DZIERŻĄŻNO	1	ZNALEZISKO LUŻNE; ZNALEZISKO LUŻNE; ZNALEZISKO LUŻNE; ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT; HALLSTATT D; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;67;
25	DZIERŻĄŻNO	2	OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;68;
26	DZIERŻĄŻNO	3	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	12-40;69;
27	DZIERŻĄŻNO	4	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	12-40;70;
28	DZIERŻĄŻNO	5	ZNALEZISKO LUŻNE	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;71;
29	DZIERŻĄŻNO	6	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;72;
30	DZIERŻĄŻNO	7	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;73;
31	DZIERŻĄŻNO	8	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;74;
32	DZIERŻĄŻNO	9	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;74;
33	DZIERŻĄŻNO	10	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY; PRADZIEJE	12-40;76;
34	DZIERŻĄŻNO	11	PUNKT OSADNICZY	ŚREDNIOWIECZE	12-40;77;
35	DZIERŻĄŻNO	12	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-40;78;
36	DZIERŻĄŻNO	13	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;79;
37	DZIERŻĄŻNO	14	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;80;
38	DZIERŻĄŻNO	15	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-40;81;
39	DZIERŻĄŻNO	16	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;82;
40	DZIERŻĄŻNO	17	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;83;
41	GRZYBNO	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	11-40;174;
42	GRZYBNO	2	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-40;115;
43	GRZYBNO	3	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	11-40;116;
44	GRZYBNO	4	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; OKRES NOWOŻYTNY	11-40;118;
45	GRZYBNO	5	PUNKT OSADNICZY	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-40;122;
46	GRZYBNO	6	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-40;123;
47	GRZYBNO	7	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE	11-40;124;

				ŚREDNIOWIECZE	
48	GRZYBNO	8	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-40;138;
49	GRZYBNO	9	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; PRADZIEJE	12-40;2;
50	GRZYBNO	10	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;3;
51	GRZYBNO	11	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;4;
52	GRZYBNO	12	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-40;5;
53	GRZYBNO	13	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;6;
54	GRZYBNO	14	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;7;
55	GRZYBNO	15	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY; WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	12-40;8;
56	GRZYBNO	16	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	12-40;9;
57	GRZYBNO	17	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;10;
58	GRZYBNO	18	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;11;
59	GRZYBNO	19	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-40;12;
60	GRZYBNO	20	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;13;
61	GRZYBNO	21	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;14;
62	GRZYBNO	22	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY; PRADZIEJE	12-40;15;
63	GRZYBNO	23	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;16;
64	GRZYBNO	24	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;17;
65	GRZYBNO	25	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY; PRADZIEJE	12-40;18;
66	BRODNICA GÓRNA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	13-39;24;

			SKRZYNKOWYCH		
67	BRODNICA GÓRNA	2	CMENTARZYSKO	-	13-39;25;
68	BRODNICA GÓRNA	3	CMENTARZYSKO KURHANOWE	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	13-39;26;
69	BRODNICA GÓRNA	4	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	13-39;27;
70	BRODNICA GÓRNA	5	CMENTARZYSKO	-	13-39;28;
71	BRODNICA GÓRNA	6	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	13-39;29;
72	BRODNICA GÓRNA	7	ZNALEZISKO LUŻNE	I OKRES EPOKI BRĄZU	13-39;30;
73	BRODNICA GÓRNA	8	CMENTARZYSKO KURHANOWE	HALLSTATT D/WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	13-39;31;
74	BRODNICA GÓRNA	9	HUTA SZKŁA	OKRES NOWOŻYTNY	13-39;32;
75	BRODNICA GÓRNA	10	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;33;
76	BRODNICA GÓRNA	11	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;34;
77	BRODNICA GÓRNA	12	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;35;
78	BRODNICA GÓRNA	13	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;36;
79	BRODNICA GÓRNA	14	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;37;
80	BRODNICA GÓRNA	15	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;38;
81	BRODNICA GÓRNA	16	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;39;
82	BRODNICA GÓRNA	17	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	EPOKA KAMIENIA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;40;
83	BRODNICA GÓRNA	18	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;41;
84	BRODNICA GÓRNA	19	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	13-39;42;
85	BRODNICA GÓRNA	20	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;43;
86	BRODNICA GÓRNA	21	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE;	13-39;44;

				OKRES NOWOŻYTNY	
87	BRODNICA GÓRNA	22	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;45;
88	BRODNICA GÓRNA	23	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;46;
89	BRODNICA GÓRNA	24	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;47;
90	BRODNICA GÓRNA	25	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;48;
91	BRODNICA GÓRNA	26	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;49;
92	BRODNICA GÓRNA	27	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;50;
93	BRODNICA GÓRNA	28	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;51;
94	BRODNICA GÓRNA	29	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;52;
95	BRODNICA GÓRNA	30	PUNKT OSADNICZY; OSADA?	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;53;
96	BRODNICA GÓRNA	31	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;54;
97	BRODNICA GÓRNA	32	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;55;
98	BRODNICA GÓRNA	33	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;33;
99	BRODNICA GÓRNA	34	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;57;
100	BRODNICA GÓRNA	35	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	EPOKA KAMIENIA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;58;
101	BRODNICA GÓRNA	36	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;59;
102	BRODNICA GÓRNA	37	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-39;60;
103	BRODNICA GÓRNA	38	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;61;
104	BRODNICA GÓRNA	39	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;62;

105	BRODNICA GÓRNA	40	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;63;
106	BRODNICA GÓRNA	41	PUNKT OSADNICZY; OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;64;
107	BRODNICA GÓRNA	42	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;65;
108	BRODNICA GÓRNA	43	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	13-39;66;
109	BRODNICA GÓRNA	44	PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	13-39;67;
110	BRODNICA GÓRNA	45	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;68;
111	BRODNICA GÓRNA	46	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;69;
112	BRODNICA GÓRNA	47	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;70;
113	BRODNICA GÓRNA	48	PUNKT OSADNICZY; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;71;
114	BRODNICA GÓRNA	49	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;72;
115	BRODNICA GÓRNA	50	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;73;
116	BRODNICA GÓRNA	51	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;74;
117	BRODNICA GÓRNA	52	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;75;
118	BRODNICA GÓRNA	53	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-39;76;
119	BRODNICA GÓRNA	54	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;77;
120	BRODNICA GÓRNA	55	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;78;
121	BRODNICA GÓRNA	56	OSADA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;79;
122	BRODNICA GÓRNA	57	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;80;
123	BRODNICA GÓRNA	58	GRODZISKO?	EPOKA NIEOKREŚLONA	13-39;81;
124	BRODNICA GÓRNA	59	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	13-39;82;
125	KARTUZY	1	SKARB	HALLSTATT D	12-40;39;

126	KARTUZY	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	12-40;41;
127	KARTUZY	3	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	12-40;40;
128	KARTUZY	4	CMENTARZYSKO	I OKRES EPOKI BRĄZU	12-40;42;
129	KARTUZY	5	CMENTARZYSKO	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	12-40;43;
130	KARTUZY	6	ZNALEZISKO LUŻNE	HALLSTATT D	12-40;44;
131	KARTUZY	7	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	-	12-40;45;
132	KARTUZY	8	CMENTARZYSKO	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	12-40;46;
133	KARTUZY	9	HUTA SZKŁA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;49;
134	KARTUZY	10	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;47;
135	KARTUZY	11	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;48;
136	KARTUZY	12	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;50;
137	KARTUZY	13	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;51;
138	KARTUZY	14	PUNKT OSADNICZY; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-40;52;
139	KARTUZY	15	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;53;
140	KARTUZY	16	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY; PRADZIEJE; OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH?	12-40;54;
141	KARTUZY	17	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;55;
142	KARTUZY	18	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;56;
143	KOLONIA	1	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-39;38;
144	KOLONIA	2	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;39;
145	KOLONIA	3	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNA EPOKA ŻELAZA	11-39;40;
146	KOLONIA	4	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	11-39;52;
147	KOLONIA	5	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;53;
148	KOLONIA	6	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;54;
149	KOSY	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH; GRODZISKO WYŻYNNE	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	12-39;194;
150	KOSY	2	ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT	12-39;195;
151	KOSY	3	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA KAMIENIA	12-39;196;
152	KOSY	4	OSADA; HUTA SZKŁA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY;	12-39;197;

				OKRES NOWOŻYTNY	
153	KOSY	5	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;198;
154	KOSY	6	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;199;
155	KOSY	7	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;200;
156	KOSY	8	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;201;
157	KOSY	9	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;202;
158	KOSY	10	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;203;
159	KOSY	11	OSADA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39,204
160	KOSY	12	PUNKT OSADNICZY; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;205;
161	KOSY	13	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;206;
162	KOSY	14	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;207;
163	KOSY	15	OSADA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;208;
164	KOSY	16	OSADA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;209;
165	KOSY	17	OSADA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;210;
166	KOSY	18	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;211;
167	KOSY	19	OSADA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;212;
168	KOSY	20	OSADA; PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PRADZIEJE	12-39;213;
169	KOSY	21	PUNKT OSADNICZY; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE /	12-39;214;

				OKRES NOWOŻYTNY	
170	KOSY	22	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;215;
171	KOSY	23	PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	12-39;216;
172	KOSY	24	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;217;
173	ŁAPALICE	1	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-39;68;
174	ŁAPALICE	2	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;69;
175	ŁAPALICE	3	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;70;
176	ŁAPALICE	4	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;71;
177	ŁAPALICE	5	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;72;
178	ŁAPALICE	6	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;73;
179	ŁAPALICE	7	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-39;74;
180	ŁAPALICE	8	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;75;
181	ŁAPALICE	9	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;76;
182	ŁAPALICE	10	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; PRADZIEJE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;77;
183	ŁAPALICE	11	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;78;
184	ŁAPALICE	12	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	12-39;79;
185	ŁAPALICE	13	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;80;
186	ŁAPALICE	14	STUDNIA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	12-39;81;
187	ŁAPALICE	15	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	EPOKA KAMIENIA; WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;82;
188	ŁAPALICE	16	PUNKT OSADNICZY; -	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY; -	12-39;83;

189	LAPALICE	17	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;84;
190	LAPALICE	18	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;85;
191	LAPALICE	19	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;86;
192	LAPALICE	20	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	PRADZIEJE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;87;
193	LAPALICE	21	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;88;
194	LAPALICE	22	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;89;
195	LAPALICE	23	OSADA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH	12-39;90;
196	LAPALICE	24	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;91;
197	LAPALICE	25	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;92;
198	LAPALICE	26	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY; WCZESNA EPOKA ŻELAZA	12-39;93;
199	LAPALICE	27	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;94;
200	LAPALICE	28	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;95;
201	LAPALICE	29	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;96;
202	LAPALICE	30	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;97;
203	LAPALICE	31	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;98;
204	LAPALICE	32	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;99;
205	LAPALICE	33	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;125;

206	ŁAPALICE	34	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT?	11-39;126;
207	ŁAPALICE	35	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;119;
208	ŁAPALICE	36	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;120;
209	ŁAPALICE	37	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;121;
210	ŁAPALICE	38	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;122;
211	ŁAPALICE	39	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;123;
212	ŁAPALICE	40	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;124;
213	MEZOWO	1	PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	13-40;2;
214	MEZOWO	2	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	13-40;3;
215	MEZOWO	3	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	13-40;4;
216	MEZOWO	4	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	13-40;5;
217	MEZOWO	5	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	13-40;6;
218	MEZOWO	6	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;15;
219	MEZOWO	7	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	13-40;16;
220	MEZOWO	8	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;17;
221	MEZOWO	9	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; OKRES NOWOŻYTNY	13-40;18;
222	MEZOWO	10	ZNALEZISKO LUŻNE; ŚLAD OSADNICTWA; ZNALEZISKO LUŻNE; PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI; WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;60;
223	MEZOWO	11	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;61;
224	MEZOWO	12	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;57;
225	MEZOWO	13	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	12-40;58;
226	MEZOWO	14	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;59;
227	MEZOWO	15	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;62;
228	MEZOWO	16	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;63;
229	MEZOWO	17	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;64;
230	MEZOWO	18	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;65;

231	MEZOWO	1	PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
232	MEZOWO	2	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	
233	MEZOWO	3	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	
234	MEZOWO	4	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	
235	MEZOWO	5	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	
236	MEZOWO	6	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	
237	MEZOWO	7	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	
238	MEZOWO	8	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	
239	MIRACHOWO	9	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	12-38;73;
240	NOWA HUTA	1	HUTA SZKŁA	EPOKA NIEOKREŚLONA	
241	POMIECZYŃSKA HUTA	1	OSADA?	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-39;65;
242	POMIECZYŃSKA HUTA	2	HUTA SZKŁA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;64;
243	POMIECZYŃSKA HUTA	3	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;61;
244	POMIECZYŃSKA HUTA	4	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-40;52;
245	POMIECZYŃSKA HUTA	5	HUTA SZKŁA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;63;
246	POMIECZYŃSKA HUTA	6	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;66;
247	POMIECZYŃSKA HUTA	7	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;67;
248	POMIECZYŃSKA HUTA	8	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;68;
249	POMIECZYŃSKA HUTA	9	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;62;
250	PROKOWO	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYŃKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	11-39;145;
251	PROKOWO	2	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-40;117;
252	PROKOWO	3	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-40;119;
253	PROKOWO	4	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH	11-40;120;
254	PROKOWO	5	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-40;121;
255	PROKOWO	6	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH	11-40;133;

256	PROKOWO	7	ŚLAD OSADNICTWA	PRADZIEJE	11-40;134;
257	PROKOWO	8	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;1;
258	PROKOWO	9	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;100;
259	PROKOWO	10	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;101;
260	PROKOWO	11	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;102;
261	PROKOWO	12	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;103;
262	PROKOWO	13	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	12-39;104;
263	PROKOWO	14	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;127;
264	PROKOWO	15	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-39;128;
265	PROKOWO	16	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;129;
266	PROKOWO	17	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;130;
267	PROKOWO	18	OSADA	EPOKA BRĄZU	11-39;131;
268	PROKOWO	19	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;132;
269	PROKOWO	20	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;117;
270	PROKOWO	21	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;118;
271	PROKOWO	22	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;133;
272	PROKOWO	23	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;134;
273	PROKOWO	24	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;135;
274	PROKOWO	25	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;136;
275	PROKOWO	26	PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;137;
276	PROKOWO	27	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;138;
277	PROKOWO	28	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;140;
278	PROKOWO	29	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;140;
279	PROKOWO	30	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;141;
280	PROKOWO	31	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;142;
281	PROKOWO	32	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE	11-39;143;

				ŚREDNIOWIECZE	
282	PROKOWO	33	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	11-39;144;
283	PROKOWO	34	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;146;
284	PROKOWO	35	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;147;
285	PROKOWO	36	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;148;
286	PROKOWO	37	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;149;
287	PROKOWO	38	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;69;
288	PROKOWO	39	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;70;
289	RĘBOSZEWO	1	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-39;83;
290	RĘBOSZEWO	2	PUNKT OSADNICZY; OSADA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;84;
291	RĘBOSZEWO	3	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;85;
292	RĘBOSZEWO	4	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;86;
293	RĘBOSZEWO	5	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;87;
294	RĘBOSZEWO	6	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	EPOKA KAMIENIA; OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;88;
295	RĘBOSZEWO	7	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;89;
296	RĘBOSZEWO	8	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;90;
297	RĘBOSZEWO	9	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;91;
298	RĘBOSZEWO	10	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;92;
299	RĘBOSZEWO	11	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE	13-39;93;

				ŚREDNIOWIECZE	
300	RĘBOSZEWO	12	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;94;
301	RĘBOSZEWO	13	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-59;95;
302	RĘBOSZEWO	14	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;96;
303	RĘBOSZEWO	15	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
304	SIANOWO	1	PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	11-39;16;
305	SIANOWO	2	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;17;
306	SIANOWO	3	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;18;
307	SIANOWO	4	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-39;19;
308	SIANOWO	5	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;20;
309	SIANOWO	6	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY; OSADA	NEOLIT?; WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;21;
310	SIANOWO	7	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;22;
311	SIANOWO	8	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;23;
312	SIANOWO	9	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;24;
313	SIANOWO	10	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;25;
314	SIANOWO	11	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA BRĄZU; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;26;
315	SIANOWO	12	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;27;
316	SIANOWO	13	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;28;
317	SIANOWO	14	ŚLADY OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;30;
318	SIANOWO	15	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA BRĄZU; WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;31;
319	SIANOWO	16	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;32;
320	SIANOWO	17	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	EPOKA BRĄZU; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;33;
321	SIANOWO	18	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;34;

322	SIANOWO	19	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;35;
323	SIANOWO	20	:ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;36;
324	SIANOWO	21	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;37;
325	SIANOWO	22	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA BRĄZU; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;88;
326	SIANOWO	23	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;89;
327	SIANOWSKA HUTA	1	CMENTARZYSKO?	HALLSTATT C	11-39;50;
328	SIANOWSKA HUTA	2	HUTA SZKŁA; HUTA SZKŁA	OKRES NOWOŻYTNY; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;51;
329	SIANOWSKA HUTA	3	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;41;
330	SIANOWSKA HUTA	4	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;42;
331	SIANOWSKA HUTA	5	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	11-39;43;
332	SIANOWSKA HUTA	6	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;44;
333	SIANOWSKA HUTA	7	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;45;
334	SIANOWSKA HUTA	8	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;46;
335	SIANOWSKA HUTA	9	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;47;
336	SIANOWSKA HUTA	10	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;48;
337	SIANOWSKA HUTA	11	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;49;
338	SIANOWSKA HUTA	12	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;55;
339	SIANOWSKA HUTA	13	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;56;
340	SIANOWSKA HUTA	14	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;57;
341	SIANOWSKA HUTA	15	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PRADZIEJE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;58;
342	SIANOWSKA HUTA	16	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;59;
343	SIANOWSKA HUTA	17	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-39;6;
344	SIANOWSKA HUTA	18	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;90;
345	SIANOWSKA HUTA	19	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;91;
346	SIANOWSKA HUTA	20	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;92;
347	SIANOWSKA HUTA	21	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLADY OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;93;
348	SIANOWSKA HUTA	22	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;109;

349	SIANOWSKA HUTA	23	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;110;
350	SIANOWSKA HUTA	24	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA NIEOKREŚLONA	11-39;111;
351	SIANOWSKA HUTA	25	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;112;
352	SIANOWSKA HUTA	26	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;113;
353	SIANOWSKA HUTA	27	ŚLADY OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	11-39;114;
354	SIANOWSKA HUTA	28	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;115;
355	SIANOWSKA HUTA	29	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;116;
356	SIANOWSKA HUTA	30	HUTA SZKŁA	EPOKA NIEOKREŚLONA	
357	SITNO	1	PUNKT OSADNICZY	NEOLIT	12-41;31;
358	SITNO	2	PUNKT OSADNICZY	ŚREDNIOWIECZE	12-41;32;
359	SITNO	3	ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT	
360	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	1	CMENTARZYSKO KURHANOWE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	13-39;15;
361	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	2	:CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	13-39;14;
362	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	3	CMENTARZYSKO	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	13-39;15;
363	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	4	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;191;
364	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	5	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-39;192;
365	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	6	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-39;193;
366	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	7	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	13-39;16;
367	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	8	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLADY OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;17;
368	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	9	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;18;
369	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	10	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;19;
370	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	11	PUNKT OSADNICZY; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;20;
371	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	12	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;21;
372	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	13	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;22;
373	SMĘTOWO CHMIELEŃSKIE	14	OSADA?; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	13-39;23;

374	SMEŃTOWO CHMIELEŃSKIE	15	CMENTARZYSKO	-	13-39;156;
375	STANISZEWO	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH; ŚLADY OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNA EPOKA ŻELAZA	11-39;1;
376	STANISZEWO	2	CMENTARZYSKO PŁASKIE; ŚLAD OSADNICTWA; OSADA?	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; PRADZIEJE	11-39;2;
377	STANISZEWO	3	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;3;
378	STANISZEWO	4	PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	11-39;4;
379	STANISZEWO	5	ŚLADY OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;5;
380	STANISZEWO	6	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;6;
381	STANISZEWO	7	ŚLADY OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;7;
382	STANISZEWO	8	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;8;
383	STANISZEWO	9	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;9;
384	STANISZEWO	10	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;10;
385	STANISZEWO	11	OSADA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;11;
386	STANISZEWO	12	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;12;
387	STANISZEWO	13	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;13;
388	STANISZEWO	14	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;14;
389	STANISZEWO	15	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;014;
390	STANISZEWO	16	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	MEZOLIT?; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	11-39;29;
391	KALISKA	1	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;34;
392	KALISKA	2	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;35;
393	KALISKA	3	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	12-40;36
394	KALISKA	4	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	12-40;37;

395	BÓR OKOLA	1	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	13-40;13;
396	BÓR OKOLA	2	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	13-40;14;
397	LESZNO	1	ZNALEZISKO LUŻNE?	-	
398	PRZEGANOWO	1	CMENTARZYSKO	HALLSTATT D	
399	GLUSINO	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	
400	GLUSINO	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
401	GLUSINO	3	CMENTARZYSKO PŁASKIE; -	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI; -	
402	GLUSINO	4	ZNALEZISKO LUŻNE; ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
403	GLUSINO	5	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D	
404	GLUSINO	6	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
405	BĄCZ	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
406	BĄCZ	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	

F. Wykaz kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa przechowywanych w WUOZ w Gdańsku oraz w NID OT Gdańsk

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr rejestru zabytków
1	Kartuszy	Kościół parafialny rzymsko-katolicki pw. św. Kazimierza	Pl. 3 Maja (d. Pl. 1 Maja)	
2	Kartuszy	Kościół poklasztorny kartuzji gdańskiej pw. NMP	ul. Klasztorna (d. ul. Ściegiennego)	149
3	Kartuszy	Refektarz w d. zespole klasztorным kartuzji gdańskiej	ul. Klasztorna (d. ul. Ściegiennego)	150
4	Kartuszy	Mały krużganek - relikw przy kościele poklasztorным kartuzji gdańskiej pw. NMP	ul. Klasztorna (d. ul. Ściegiennego)	149
5	Kartuszy	Budynek plebanii katolickiej przy kościele poklasztorным kartuzji gdańskiej pw. NMP	ul. Klasztorna (d. ul. Ściegiennego)	
6	Kartuszy	Erem z wielkiego krużganek zespołu poklasztornego kartuzji gdańskiej przy kościele poklasztorным pw. NMP	ul. Klasztorna (d. ul. Ściegiennego)	151
7	Kartuszy	Dom mieszkalny - ob. Regionalne Muzeum Kaszubskie	ul. Kościerska nr 1 (d. ul. Ludowego Wojska Polskiego)	961
8	Kartuszy	Hotel - ob. Centrum Kultury „Kaszubski Dwór”	ul. Gdańska 15	1078
9	Kartuszy	Kamienica mieszcząca	Rynek 3	1097
10	Brodnica Górna	Dom mieszkalny	nr 8	
11	Brodnica Górna	Dom mieszkalny	nr 91	972
12	Brodnica Górna	Dom mieszkalny	nr 92	
13	Brodnica Górna	Budynek inwentarski (stajnia)	nr 91	
14	Brodnica Górna	Stodoła	nr 91 i nr 92	
15	Dzierżążno	Dom mieszkalny	nr 6	1013
16	Dzierżążno	Dom mieszkalny	nr 58	

17	Dzierżążno	Dom mieszkalny	ul. Edukacji Narodowej 94	
18	Dzierżążno	Dom mieszkalny	ul. Źródłana 99	
19	Kielpino	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 1	
20	Kielpino	Dom mieszkalno-gospodarczy	ul. Szkolna 20	
21	Kielpino	Dom mieszkalny	ul. Starowiejska 29	
22	Kielpino	Zajazd - ob. dom mieszkalny	nr 34 (ob. ul. Długa 22)	1008
23	Mezowo	Dom mieszkalny	nr 58	
24	Mirachowo	Kaplica		357
25	Mirachowo	Dwór z oficyną		359
26	Ręboszewo	Budynek mieszkalno-gospodarczy	nr 12	
27	Ręboszewo	Dom mieszkalny	nr 13	
28	Ręboszewo	Budynek mieszkalno-gospodarczy	nr 14	
29	Ręboszewo	Dom mieszkalny	nr 17	
30	Ręboszewo	Dom mieszkalny	nr 23	971
31	Ręboszewo	Stodoła	nr 23	971
32	Kielpino Kartuskie	Kościół parafialny pw. św. Archaniola, d. filialny pw. św. Małgorzaty względnie św. Archaniola i św. Małgorzaty	ul. Arasmusa 2	356
33	Sianowo	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP (d. kościół filialny pw. Narodzenia i Zwiastowania NMP)		355
34	Kartuzy	Browar - ob. dom mieszkalny	ul. Klasztorna 18	350
35	Kartuzy	Dom mieszkalny	ul. 3 Maja 6	
36	Kartuzy	Kaplica pw. Świętego Krzyża	Góra Szpiczasta	346
37	Ręboszewo	Zagroda	nr 23	

38	Kartuzy	Gorzelnia w zespole Kartuzji Gdańskiej - ob. dom	ul. Klasztorna 10	251 (d. 348)
39	Kartuzy	Słodownia w zespole Kartuzji Gdańskiej - ob. dom wielorodzinny	ul. Klasztorna 14	251 (d. 347)
40	Staniszewo	Budynek mieszkalny	nr 52	
41	Prokowo	Budynek mieszkalny.	ul. Kartuska 30	
42	Mirachowo	Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Jana Chrzciciela.	ul. Kartuska 15	

G. Wykaz kart ewidencyjnych cmentarzy, przechowywanych w WUOZ w Gdańsku oraz w NID OT Gdańsk

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Data zamknięcia
1	Kartuzy	Begraebnisplatz der evangelische Kirche (d. ewang.)	ul. Ceynowy	08.04.1961
2	Kartuzy	Cmentarz św. Katarzyny (d. kat.)	ul. Wzgórze Wolności	k. XIX w.
3	Kartuzy	Cmentarz katolicki " nowy "	ul. Wzgórze Wolności , ul. Mickiewicza, ul. Chmieleńska	czynny
4	Kartuzy	Kirchhof fuer die Katholische Gemeinde Carthaus (d. kat.)	ul. Wzgórze Wolności	1961
5	Brodnica Górna	Cmentarz przykościelny (kat.)		czynny
6	Kielpino	Cmentarz przykościelny (kat.)		czynny
7	Kolonia	Cmentarz ewangelicki		po 1945
8	Mirachowo	Cmentarz komunalny (kat.)		czynny
9	Mirachowo	Cmentarz ewangelicki		po 1945
10	Mirachowo	Cmentarz przykościelny (d. ewang., ob. kat.)		1973
11	Sianowo	Cmentarz przykościelny katolicki		brak daty
12	Sianowo	Cmentarz parafialny (kat.)		czynny